

Mozaiika

ze střípků událostí,
fotografií mé babičky
a nedokonalé paměti

Carl Seitzner

LUK BOSTIKAMER PHOTOS

NĚCO MÁLO
VZPOMÍNEK

Zdeněk Lasák

SEPSANÉ VZPOMÍNKY
Z FOTOALBA

TERESIE RICHTROVÉ
ROZENÉ TKÁČOVÉ

A
POSBÍRANÉ STRÍPKY
DOBOVÝCH UDÁLOSTÍ

MMXIII-MMIV

NON[®], NON[®] Zdeněk Lasák, 2013, 2014, ...2050

Z poznámek ve foto albu sestavil: Teresie Richtrové její vnuk

Fotografie: Teresie Richtrová, neznámí autoři z konce 19. a počátku 20. století

Různé a jiné odkazy z internetu a historických dokumentů poskládal: Zdeněk Lasák

Graficky upravil a obálku navrhl: Zdeněk Lasák

Obsah	
Předzpěv	7
27. ledna 2013.....	9
Babička Teresie Richtrová, rozená Tkáčová	10
Stařečci Brumovští ze Starých Hamrů.....	12
Pra-pra-pradědeček, zvaný staříček, Karel Matěj Brumovský.....	12
Český překlad zakládací listiny	14
A návdavkem, něco málo z historie města Brušperka	16
Karel Matěj Brumovský.....	16
Tři učitelké generace na jedné škole.	18
Kronika školní	20
Stařečci měli 5 synů a 3 děvčata.....	23
Godwin Brumowski.....	24
Albin Brumowski	29
Stařečkův poslední výlet.....	30
František Tkáč (1848 – 1934).....	37
Železářny a hutě na Čeladné.....	40
Teta Tonka s rodinou	41
Strýc Kubala	42
Karel Tkáč (1890 – 1977) se ženou Antonii.....	51
Teta Adélka Droběnová.....	53
Kdysi vyhlášené Sirkové lázně nyní chátrají.	54
Sestřenka Marie vzpomíná	57
Teta Malka Sudolská	61
Babička a její osudy.....	65
Svatební oznámení.....	70
Zámek Reitenau z alba.....	72
Svatbu měla babička ve Frýdlantě.....	73
Děda Max J. Richter	74
2006-103=1903.....	83
Babička se vdává	85
Babička přichází do Ostravy.....	91
Jakási časová osa vypsána z poznámek, korespondence a dokladů	93

Teta Elli	95
Z poznámek k Jiříčkovi a Lidušce.....	96
Karelus, neboli strýc Karel.....	105
Marie Richtrová.....	110
Ponorka	117
Dopis babičky zeti Karlovi.....	117
Odpověď táty na babiččin dopis.....	118
Dovětek k ponorce	119
Už jenom v krátkosti	120
Doslov	122
14. července 2014.....	123
Odkazy k textu	123

Předzpěv

*Nad albem vzpomínání ...
je skutkem mého počínání*

V některých rodinách jsou alba se starými fotkami uchovávány jako vzácné relikvie, jinde, ke starým těmto obrázkům zašlých časů, jsou zakládány nové, se vzpomínkou na dovolenou, nebo na děti, jak rostou a skotačí, no a dnes v nejednom případě mikro vzpomínky uloupené nemilosrdně ubíhajícímu času, leží jen tak v paměti počítače.

I stalo se, že jsem vzal do rukou staré album se starými fotkami po mojí babičce, a trochu si zavzpomínal na události, které šly kolem mně, a trochu zabádal v souvislostech s těmito fotkami.

Pro mnoho událostí zaznamenaných na těchto fotografiích už dnes nenajdu odpověď. Žel, co naplat. Nicméně, alespoň to, co si vzpomenu, nebo co babička vepsala do stránek alba jako poznámky k jednotlivým fotkám, se budu snažit trochu uspořádat. Abych to usnadnil těm později narozeným, kteří by náhodou chtěli okénkem fotografií nahlédnout do historie rodu Brumovských, Tkáčů, Richtrů, a jejich potomků, v tomto albu zobrazených.

Občas si dovolím zabruslit či „zasurfovat“ na internetu. Pokud zde najdu zajímavé odkazy na místa zobrazených událostí, či dokonce snad i zde citovaných osob a přidám několik výňatků odtud, s odkazem na zdroj.

No a teď, milý čtenáři, vítám tě na stránkách tohoto mého, doufám, snad alespoň trochu užitečného dílka, vzniknuvšího jako milá vzpomínka na babičku Teresii Richtrovou, rozenou Tkáčovou, v Bílé, roku 1888.

P.S.

Pokud se vám bude zdát, že v textu je mnoho gramatických chyb, prosím o poshovění. Všimněte si prosím, že se zde často odkazují na babičkou zaznamenaný doslovný přepis poznámek přiložených do alba nebo jinou přímou řeč mnou zpovídaných vzpomínaných.

Teresie Richtrová, rozená Tkáčová (1888 - 1969)

Moto:

*V mém věku jsou vzpomínky z mládí
jiskřivější, než na včerejší události.*

Proto toto, co následuje:

27. ledna 2013

Nevím, jak dlouho mi vydrží trpělivost s psaním vzpomínek a popisování skutečností doložených v papírové podobě, z pozůstalostí po mých prarodičích a rodičích. Proto jsem si místo nadpisu poznamenal dnešní datum, jen tak, pro zajímavost.

Nejvíce mě asi zaujaly životní příběhy mé babičky, Teresie Richtrové, rozené Tkáčové, maminky mé mamky. Měl jsem ji možnost poznat, jak bych to hodnotil dnešním pohledem starce, snad dost dobře. Žila s mými rodiči, tím pádem i se mnou, v jedné domácnosti, až do svého pozdního věku. Její životní pouť skončila ve věku 81 let. Vzpomínám si jenom, že ke konci života hodně zapomínala a při jedné události, kdy něco usilovně hledala, jí mamka říká: „Co zas hledáš, včerejší den?“ A odpovědí jí bylo: „Ten budu hledat až zítra.“ Pozor! I silná „skleróza“ má mnohdy své světlé chvíle.

Jenže já, jako dítě a později adolescent, jsem její životní příběh vnímal pouze velmi nevázně, řečeno mírně. A o osobních věcech z minulosti se u nás nikdy toho moc nenamluvilo. Proto veškeré vzpomínky na dobu společného spoluzití s babičkou jsou velmi matné. Přesto, s mým nastupujícím věkem, jak bývá u starších lidí obvyklé, některé detaily z minulosti si uvědomuji mnohem jasněji až dnes. Zejména s ohledem na okolnosti, které mě nutí k zamýšlení nad osudem babičky v její celoživotní dráze.

Protože v poválečných dobách bylo hodně věcí tabu, nebylo u nás doma zvykem příliš rozebírat minulost. Proto skládám dnes střípky do mozaiky a snažím se spoustu věcí pochopit, bohužel dnešním pohledem. Do značné míry tak může dojít ke zkresení těch událostí dávno minulých. Jenže, dnes už se nemám koho zeptat jak to bylo. Mohu se pouze dohadovat a spíše s ohledem na všeobecně známé historické události si vymýšlet příběhy, které se třeba udály docela jinak. Pokud možno, budu se držet doložitelných faktů.

Babička Teresie Richtrová, rozená Tkáčová

narodila se 15. října 1888 v Bílé¹⁾, v rodině Františka a Marie Tkáčové, rozené Brumovské. Ze vzpomínek babičky a skromných referencí v rodinném albu, budu se zde snažit nastínit příběh, jak si to možná pamatuji já, a pak ještě všechno, co jsem z toho zjistil kolem a kolem, třeba z vyprávění pamětníků, nebo na internetu.

Jako malé děvčátko žila babička u své tety, která nemohla mít děti. Asi také proto, že u Tkáčů bylo dětí hodně. Babička byla totiž z druhého manželství jako prvorozená a její tatínek byl hajným

na Bezkydě.

Z prvního manželství již byly čtyři děti a tak přepychu asi moc nebylo. Vypráví o tom sama babička v poznámkách uložených v rodinném albu. Doslovný opis z originálu následuje:

„ ... čtvrtý syn Alois (*bratr Marie Brumovské, matky Teresie Tkáčové – pozn. autora*), byl vyučený krejčím a pak byl najal si byt v hostinci v Dobré u Frýdku. Deset let už byli svoji, ale dětí nebylo, tak tetinka mně vymamila od mé maminky, že má dost dětí, protože se vdala za vdovce ze čtyřmi dětmi. Já jsem byla první z druhého manželství. Stařečkům zemřela ta nejmladší Gabinka a mně bylo šest měsíců jak si mně vzala stařenka aby ubylo mamince práce s nemluvnětem. Když jsem měla čtyři roky tak teti z Dobré si uvzala, že si mně vezme za svou vlastní, když sami neměli děti. Uprosila maminku i stařenku a tak jsem se dostala do Dobré. Strýček byl velký dobrák a měl mně tuze rad. Když přijel s trhu s Frýdku vždycky bylo hodně dobrot v jeho kapsách. Tak jeden rok asi jsem byla v Dobré a tu přinesl čáp děvčátko. Asi měsíc po narození byly od Frýdku až po Těšín manevry. Hospoda plna vojska a v kuchyni práce až až. Pomáhala tetince její neteř a já jsem měla hlídat tu malou a kdyby

plakala tak ji pohuštej. Já huštala ale Maryčka plakala. Tak, aby nebylo slyšet, že plače, tak jsem ji přikryla hlavičku polštářem. Tak byla ticho. V kuchyni se jim zdalo, že to už dlouho spi tak se šla neteř podívat do světnice. Zhrozila se že je snad udušena, ale chvála Bohu přišla včas. Když se to maminka dozvěděla přijela ihned pro mně. Teti neměla mnoho času protože musela do Těšina fasovat. Hrozila neopovaž se mi ji vzít! Maminka to bratrovi vymluvila že už mají svou dcerku a tak jsme ujely ke stařečkům na St. Hamry a u stařečku jsem byla až do svatby.“

Chci zde vyprávět hlavně o babičce v návaznosti na album fotografií a poznámkách v něm. Stejně se ale také neubráním, jak se asi dá dopředu tušit různým poznámkám a odskokům v ději, protože určitě bude nutné občas zasadit ony střípky událostí do jakéhosi historického pozadí, které se mi snad podaří nastudovat. Ať z vyprávění žijících aktérů v albu, nebo dalších písemných zpráv jejich, rodinných dokumentů, nebo možná něco najdu i na stránkách internetu, kde je dnes snad všechno. Uvidíme.

Těšme se, těšte se! Já se těším, co z toho vznikne ...? Těším se, že ze střípků nakonec jakousi tu mozaiku poskládám. Bude-li se líbit, potěšte starce a dejte mu to vědět i s vašimi připomínkami. Co kde chybí i co se líbí.

A je načase, abych už konečně začal. Tak pěkně popořádku ...:

»«

Stařečci Brumovští ze Starých Hamrů

1. strana alba fotografií z babiččiny pozůstalosti začíná fotografií stařečků.

Když se doma vzpomínávalo na „staré časy“, padla často při tom vzpomínání zmínka o „stařečcích“. A jak se tak probírám dochovanými skutečnostmi psanými, či ve fotkách z babiččina alba, začínají se zde pomalu rýsovat osobnosti prarodičů mé babičky Teresie Richtrové, rozené Tkáčové. Stařečci, to byli její babička Teresia Brumovská, rozená Bernaczik a dědeček Karel Matěj Brumovský.

Pra-pra-pradědeček, zvaný staříček, Karel Matěj Brumovský

Z listinných dokumentů je doloženo²⁾, že se narodil 20. října 1824 v Brušperku č. 15 jako syn soukeníka. Babička na něj vzpomínala vždy ráda, zřejmě proto, že vyrůstala pod jeho ochranou a protože byl na svou dobu určitě vzdělaným a moudrým člověkem, vzorem svému okolí.

O Brušperku, odkud pocházel onen pra-pra-pradědeček, se z období počátku 19. století dovídáme z obecní kroniky snad jenom tolik, jak tomu dnes říkáme, že byl pupkem světa, neboť podle pověstí procházela Brušperkem zemská osa. Avšak paní Libuše Zlobická o tom píše v sebraných pověstech města Brušperka³⁾ mnohem více:

„Zlí jazykové tvrdí, že naše město je učiněný zapadákov. Posměváčci zas, i když s troškou závistí, že naším městem prochází zemská osa. Něco pravdy na tom musí být, protože mužská většina města ji v hospodě dosti často a vydatně mazávala.

Nikdo neví, co bylo příčinou toho, že Stvořitel při hnětení světa z mlhovin, zapíchl zemskou osu zrovínka na místo, které si po tisíciletích vybral arcibiskup Bruno k založení našeho města. Snad stvořitel uondán, ale spokojen se svým dílem, sedl si po té lopotě na jeden ze tří kopečků a blaženě si prohlížel své právě dokončené dílo, protože hory, moře, sopky, pouště i zelené luhy dohotovil v plánovaných sedmi dnech.

A vidí. Po levici rybníky, jako perly rozhozené v zeleni, po pravici líbezné hory a hůrky s nejhezčí horou Tanečnicí (na níž po ženském skotačení pojmenované hoře, si dal nejvíce záležet). Za ní, k severu, nekonečné sněhové pláně, před ní, k jihu, slunečné krajiny a v nitru Země množství rud a dalších nerostů.

Spokojeně posedává v trávě vonící omamně po mateřídoušce a vyhlíží sluníčko. Již druhý den je někde schováno za kopci i horami. Jen několik paprsků dopadá k jeho hlavě.

„Jak je to možné. Na co jsem při stvoření světa zapomněl, přemýšlí“ a přitom kamínek, jako vajíčko hladký, drží mezi ukazováčkem a palcem. „Na co jsem jenom zapomněl“, praví si již po kolikáté a přitom ukazováčkem, druhé ruky klepe mírně do kamínku. A ejhle, kamínek se otáčí.

„Vida, vida!, šeptá si. Tak to asi musí být. I země se musí otáčet, aby sluníčko svítilo po celé Zemi.“

Dlouho se nerozmyslel. Jak tam seděl, stvořil zemskou osu a aby neměl při tom tvoření zpoždění, zapíchl ji do kopečku, na kterém tak slastně a blaženě odpočíval.

A od té chvíle, k závisti okolních měst, má naše starodávné město v obecním inventáři i zemskou osu.“

Hodně se o Brušperku vypráví, avšak v opravdových historických pramenech je psáno, že jej založil Bruno, biskup olomoucký.

Český překlad zakládací listiny

Zakládací listina brušperská CDB V/2, č. 597, str. 189-191.⁴⁾

Přeložil Antonín Roubic

„Ve jménu Páně amen. Aby to, co se v určitý čas událo, zároveň časem nedoznalo úhony, bývá často svěřováno nesmrtelnosti písmen. Známo buď tedy všem jak přítomným, tak budoucím, že já Bruno, z boží milosti biskup olomouckého kostela, k polepšení svého majetku a ve prospěch svůj a olomouckého kostela jsem se rozhodl zbudovat město, jehož zbudování a vysazení svěřuji svým věrným rychtářům, totiž Bertoldovi, rychtáři ze Staříče, a jeho druhu Jindřichovi, svému rychtáři z Fryčovic, aby tak jako mně město, které jsem nazval Brušperk, zaslíbili, věrně se zavázali vystavět a vykázat sídla. Já pak jim v náhradu prací, které vynaložili při budování města, a za jejich věrné služby, které jsem vždy bedlivě pozoroval, věnuji každý šestý svobodný dům kromě dvou svobodných domů, které budou zvláště s ostatními svobodně držet. Věnuji též těmto svým věrným jeden mlýn se dvěma koly, aby ho tito i jejich potomci natrvalo drželi jako svobodný. Přidávám též těmto svým věrným a jejich potomkům jednu lázeň ke svobodnému držení.

Budou pak tito věrní moji rychtáři a jejich potomci držet do budoucna

svobodně čtyři svobodné masné krámy, čtyři svobodné krámy, v nichž se prodává chléb, a čtyři svobodné krámy, v nichž se prodávají boty. Mimo to jim prokazují velikou milost, aby ve vsi ležící při tomto městě, kterou založí, drželi každý šestý svobodný lán a svobodný mlýn s jedním mlýnským složením. Moji měšťané budou mít též v držení pro pasení svého dobytka dva svobodné lány a sousední ves bude mít rovněž k pasení jeden svobodný lán. Mimo to chci, aby tomuto mému městu, totiž Brušperku, všechny sousední vesnice, to jest Staříč, Fryčovice, Stará Ves a Paskov, i jestliže může být ještě něco ve výše řečených hranicích vysazeno, povinně ve vyšším soudnictví podléhaly, to jest za vraždu, za cizoložství, za krádež i za jednotlivá provinění, za něž vsi obvykle jakémukoliv městu podléhají, protože ve vsích nemůže být vynášen rozsudek za zranění nebo za cokoliv závažnějšího. Aby však často řečení moji rychtáři tím věrněji usilovali o vybudování tohoto města, uděluji jim a všem měšťanům magdeburské právo. Dávám též výše řečeným mým rychtářům každý třetí denár ze všech soudních pokut. Uděluji též výše řečenému svému městu a měšťanům v něm bydlícím na dobu dvanácti let svobodu, sousedící pak vesnici svobodu na dobu šestnácti let. Po uplynutí těchto svobodných dvanácti let chci, aby z každého domu ve městě byli povinni odvádět šest peněz; ze vsí pak po uplynutí svobody tolik, co se obvykle z ostatních vsí odvádí. Mimo to, jak jsem slíbil, závazně zaručuji, že mým měšťanům bude magdeburské právo vykládáno podle Opavy. Nadto jenom Bertoldovi, mému rychtáři, uděluji do svobodného držení pozemek, ležící svobodně při mém městě. A aby toto obdarování setrvalo trvale a ve stavu vždy neporušeném, odevzdal jsem tuto listinu pod ochranu své pečeti, stvrzenou svědectvím prostředníků, kteří byli přítomni tomuto obdarování, když se dalo, jejichž jména se tímto způsobem uvádějí:

pan Herbord číšník, pan Henning jeho syn, pan Konrád jeho syn, pan Dětrich de Hell, pan Bruno de Spenthoven a ostatní důvěryhodní lidé. Stalo se to ve Ketří léta Páně MCCLXIX ve dne svatého Mikuláše.“

To není vše, na internetových stránkách města Brušperka je z čeho vybírat. Zdaleka všechno zde ale nebudu citovat. Asi bych nebyl příliš původní.

A návdavkem, něco málo z historie města Brušperka

Počátek historie města Brušperk je dán vydáním lokační listiny 6. prosince v roce 1269 olomouckým biskupem Bernem ze Schauenburka. Patří k městům, která byla na tehdejšímu hukvaldskému panství založena na „zeleném drnu“. Nachází se v nadmořské výšce 265 m na obou březích řeky Ondřejnice, která zde protéká výrazným a široce otevřeným údolím.

Brušperk spolu s ostatními městy a městečky měl na hukvaldském panství vyhraněnou úlohu střediska řemeslné výroby a směny v ohraničeném rámci panství. Velmi důležitým řemeslem, které mělo pro rozvoj Brušperka i velký význam bylo soukenictví. Souběžně s rozvojem tohoto řemesla se rozvíjela i obec. Brušperk vzrůstal jak plošně, tak i co do počtu obyvatel. V prvních desetiletích 19. století stál Brušperk na vrcholu svého rozvoje. Během 19. století ztrácel svůj význam jako středisko řemesel a ztrátě významu přispěl také fakt změny kdysi výhodné na nevýhodnou komunikační polohu.

Karel Matěj Brumowský

Zpět k staříčkovi: narodil se 20. října 1824 v Brušperku č. 15. I jeho otcem byl Karel Matěj, byl soukeníkem v Brušperku. Mnoho dalšího zatím není známo. Ten si vzal za ženu Teresii, rozenou Bernaczik, byla dcerou Františka Bernaczika, sedláře z Těšína, narozenou v Těšíně 14. října 1833. Měli děti: Aloise, Marii (*Tkáčovou*), Albina, Karla, Jana, Aloise a Annu. Dcera Marie si vzala za manžela vdovce, Františka Tkáče, se čtyřmi dětmi a ti měli spolu další čtyři děti: Teresii (*moji babičku*), Karla, Adélku a Amálii. Jan si vzal za ženu Marii, jak se jmenovala za svobodna nevíme. A měli, alespoň pokud se dovídáme ze zápisů, syna Karla.

Podle zápisů z alba: „Karel Matěj Brumowský byl 22. května 1852 ustanoven učitelem na jednotřídce na Starých Hamrech (*na Gruni, pozn. autora*) a působil až do roku 1890 tj. 38 roků. Byl mu i nadále ponechán byt až do roku 1895. Z jednotřídky stala se dvojtř. Tu se musel dědeček stěhovat. Frýdlant se mu zamlouval proto, že byla tam klášterní škola, kde jsem se naučila řeči německé, různým a pěkným ručním pracem a hraní na citeru. Ráda si na klášter vzpomínám, protože všechny mé učitelky byly velice hodné a laskavé ke mně.“ (*Doslovný přepis, pozn. Autora.*)

*Jan Brumovský
syn Karla Matěje*

*Karel Brumovský
vnuk Karla Matěje*

Na fotografiích je to asi trochu legrační, protože vnuk vypadá, že je starší než syn, ale je to to, co album dal. Oni pak jsou další dva pokračovatelé řemesla rodu Brumovských, protože, světe div se, oba byli učitelé a na stejné škole, kde jejich otec a děd začínal, jak o tom hovoří výstřížek z dobových novin..

V babiččině pozůstalostní dokumentaci jsem o působení kantorů Brumovských našel výstřížek z dobových novin od dopisovatele K. Špačka z r. 1931. Identifikace oněch novin pouze podle výstřížku byla prakticky nemožná, i když by bylo zajímavé dovědět se, zda se jednalo o místní plátek regionálního charakteru, nebo jiné noviny. Pro zajímavost na další straně cituji doslovný přepis, pro autentické sledování událostí dosti důležitý.

Tři učitelské generace na jedné škole.

K článku, uveřejněnému v našem listě pod uvedeným názvem, se nám dostává těchto přesnějších informací: Na starohamerské škole byl ustanoven

1. škola na Gruni, foto v r.1907

učitelem bratr Alberta Brumovského Karel, syn radního Karla Brumovského z Brušperka z čís. 163. Ustanoven byl učitelem na jednotřídce 22. května 1852 a působil až do roku 1890, kdy jako nadučitel odešel do penze, kterou trávil ve Frýdlantě nad Ostravicí. Jeho bratr Albert byl učitelem ve Skočově a na Starých Hamrech vůbec nepůsobil. Po Karlu

Brumovském ustanoven správcem jeho syn Jan Brumovský, který vedl správu školy až do roku 1916 a po něm od r. 1916 do r. 1918 byl zatímním správcem Karel Brumovský a týž od roku 1918 do 1. dubna t. r. řídícím školy už šesti-třídní. Tak rod brušperských Brumovských působil na škole nepřetržitě 89 let. Rod Brumovských pocházel ze staré rodiny Brumovských a otec prvního učitele Karla bojoval u Lipska ve válce tří císařů, byl váženým občanem v Brušperku na č. 163, které dědil syn Karel Brumovský asi r. 1875, v manželství byl se svou ženou Barborou přes 50 let. Vnuk, p. řídící Karel Brumovský, který byl dán letos na odpočinek, jest ve Starých Hamrech ředitelem Občanské záložny, starostou Hasičského sboru, jednatelem Pastevního družstva ve St. Hamrech na Gruni a jako hospodář, obhospodařující 40 měř horské půdy, věnuje se chovu hospodářských zvířat a shodou okolností vnuk blíží se domovnímu číslu svého děda. Má jeho usedlost č. 62.

Stará škola a výstavba nové školy na Gruni v roce 1931

Staré Hamry - pohlednice z r. 1903

Pozdější škola vedle kostela

Vláček do Bílé

Dnešní Staré Hamry jsou zcela k nepoznání, proti tomu, co zaznamenala babička objektivem svého „bednaflexu“. Už zde nevede trať, po které jsem

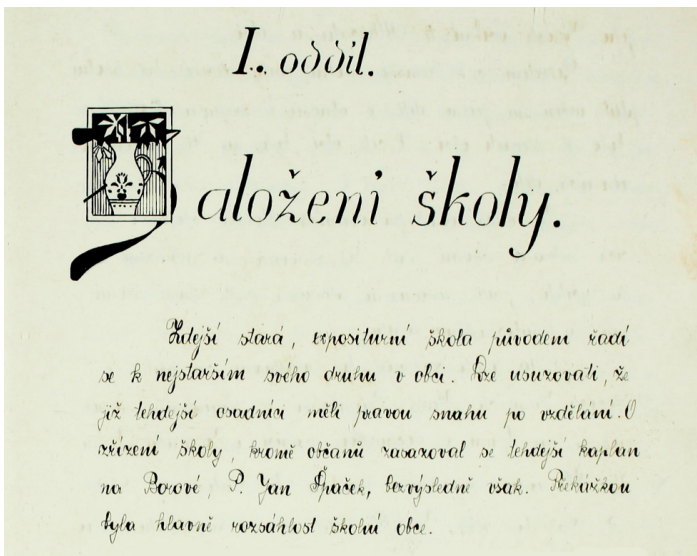
ještě jako kluk jezdíval na prázdniny do Bílé. Postavili a napustili nám zde přehradu, která změnila nejenom krajinu, ale i podnebí, jak tvrdí zlí jazykové, ale hlavně, že tu alespoň nepřestaly růst houby. Jenom cesta je tu trochu komplikovaná, musí se do starého centra Starých Hamer celá přehrada objet vrchem. Kostel, škola a pomník Maryčky Magdonové u hřbitova, vše našťastí zůstalo nad vodou, nad přehradou.

Mnoho zde ještě zůstalo nevyřčeného o vzniku učitelování na Starých Hamrech. O Karlu Brumowském, jako o 1. učiteli na Starých Hamrech Gruni je několik zmínek v místních kronikách. Několik postřehů z oněch mnohastránkových kronik si zde dovolím citovat.

Kronika školní

Založil 8. ledna 1912 Antonín Lange učitel.

„Obec až do zřízení nových škol přískolena byla na Borovou. Mnohé školou povinné děti měly by docházeti až na 2 i 3 míle cesty. Proto většině se nedostalo dobrodiní výchovy školní.

Škola, po mnoha překážkách i se stran obecního zastupitelstva, jež v ní viděla nové břemeno, konečně zřízena byla s ostatními školními sekcemi

v Hamrovicích, Řečici a Jamníku r. 1852.

Pro všechny tyto sekce pronajaty domy; na Gruni čís. 116. u Vavřince Tomečka. Přiškoleny byly domovní čísla od čís. 85. - 145. Náklad na školy byl přejat náboženským fondem, patronátem bylo panství těšínské jeho Výsosti arciknížete Albrechta a obcí.

Dekretem c.k. zemské školní rady slezské byl školní plat určen na jedno dítě v obnosu $\frac{3}{4}$ krejcaru, o odvedení bylo se starati obci. V celé obci bylo na 300 školou povinných dětí.

Ve všech výše jmenovaných čtyřech školních sekcích sebraný školní plat byl věnovan na uhrazení platu učiteli, jehož ustanovení příslušelo c.k. zemské školní radě a náboženskému fondu.

Na tomto základě byl ustanoven za učitele ve Starých Hamrech Karel Brumovský a provisorním pomocníkem na Gruni a docházkové stanici v Jamníku, Valentin Slanina, s ročním platem 48 zlatých r. 1852.

R. 1853 byl však Val. Slanina uznán za neschopna vyučovati a propuštěn. V přidělených školách učilo se 3 dny v týdnu.

Ještě téhož roku ustanoven na jeho místě jakožto pomocník, Karel Barabáš. Kromě učitelování dobře prý se vyznal v léčení a dosud se těší vřehlasu moudrého a dobrého lékaře. Když odešel na pensi věnoval se cele lékaření.“

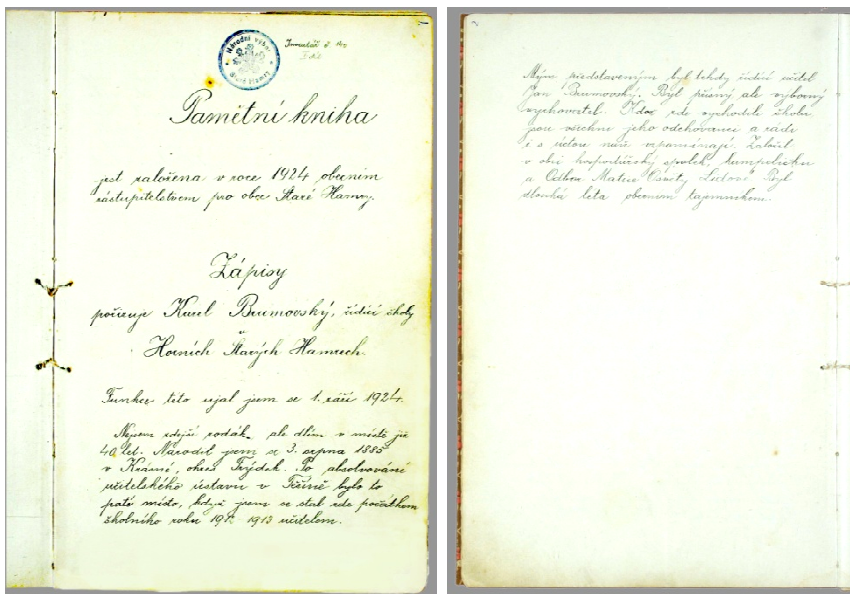
Pokračování kroniky až po str. 83 zde nebudu celé vypisovat. Odkaz je možno nalézt v příloze⁵⁾ ve formátu PDF.

V jiné publikaci⁶⁾ „KNIHA OBCE STARÝCH HAMER“ s obsahem 151 listů je mnoho dalších zajímavých sdělení. Kroniku začal psát v r. 1924 vnuk prvního kantora na Starých Hamrech, Karel Brumovský, řídící školy v Horních Starých Hamrech a vzpomíná svého předchůdce Jana Brumovského, svého otce, jak se o tom i babička zmiňuje.

Tolik zatím bylo dohledáno v archivech. Je to spousta zajímavého čtení, které umožní čtenáři učiniti si představu o tom, jak se kdysi žilo, zejména v odlehlejších oblastech, kde prostí lidé našli obživu a nebo se zde již narodili a neměli bez dalšího vzdělání příliš mnoho možností uspět ve městě, nebo snad dokonce ve světě.

To ale jsem trochu přeskočil v čase dvě starší z dětí staříčků Brumovských.

Hned to napravím v další kapitole. Zatím předkládám k malému nahlédnutí listy z kroniky, kterou jsem našel na stránkách Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku, který je pobočkou Zemského archivu v Opavě:

Tu je možno čerpat i v dalších podrobnějších odkazech, není to moc snadné. Při troše trpělivosti a povědomí alespoň několika základních údajů, jsou zde k nalezení i data dříve narozených, zemřelých, či sezdaných. I dobové fotografie a pohlednice mohou být pro někoho zajímavé.

V příloženém CD disku bude k nalezení i mnoho přímých odkazů na výše zmíněné archívy kronik a osobních listin účastníků zmiňovaných v této publikaci.

Já se však budu snažit držet linie, ze které bych nechtěl moc odbočovat. Tou je album a fotografie a vysvětlivky k fotografiím psané babiččinou vlastní rukou.

Stařecci měli 5 synů a 3 děvčata

tak začíná popis fotek v babiččině albu.

„Nejstarší Albin studoval gymnasium, protože jeho maminka chtěla, aby byl knězem. Ve II. třídě se zamiloval a po dokončení gymnasia musel na vojnu, jako obyčejný voják. Byl u pionyrů. Student není tak otužilý jako selšti a jiní pracující a tak se stalo, že dostal úpal. Když pak přišel důstojník tak se vyptával jaké má školy. Gymnasium. Proč se nehlásil do kadetky? Otec je učitelem a sourozenců je 8. Důstojník se jej ihned ujal a jelikož vysvědčení byly s vyznamenáním tak se dostal jako kadet do voj. školy a byl jako důstojník

na různých místech. V Polsku, Rakousku, v Brně byl komandantem města Brna. Vytahl to až na General Majora. Po valce už byl na pensi ve Vidni, ale pracoval jako tajemník červ. Kříže.“

Na fotografii Albin Brumowski, syn Karla Matěje Brumowského, měl dva syny, Albina a Godwina a dvě dcery, Lili a Elli

Godwin

Albin II.

Synové Albína Brumowského I.

Godwin Brumowski

„Syn Godwin (1889-1936) byl v první válce ten nejlepší pilot. Po válce se věnoval zase pilotství. Vyučoval také ředitele banky. Tento jel do Amsterdamu a Godwin s nim. Jelikož až do Amsterdamu doletěli dobře, nebylo tedy obavy, ale ředitel zavínil, že tuze nízko letěl a oba dva se zabili.“

Tolik doslovně přepsané babiččiny poznámky.

A tu mi nedá, abych trochu neodbočil, protože, světe div se, z dohledaných odkazů⁷⁾ o historii 1. světové války na internetu se dovídáme:

Godwin Brumowski (26.července 1889 – 3. června 1936) byl nejúspěšnějším stíhacím esem rakousko-uherského letectva během Velké války. Dosáhl potvrzených 35 sestřelů a 8 dalších nepotvrzených.

Narodil se 26. července 1889 ve vesnici Wadowice v Haliči v dnešním Polsku. V duchu rodinné vojenské tradice vystudoval Technickou vojenskou

akademii v Mödlingu (nedaleko Vídně) ze které byl 18. srpna 1910 v hodnosti poručíka vyřazen. Jeho prvním vojenským umístěním byl 29. pluk polního dělostřelectva.

Válka jej zastihuje ve věku 25. let ve funkci plukovního pobočníka u 6. dělostřelecké divize, v té době již v hodnosti nadporučíka. S jednotkou slouží až do července 1915 na ruské frontě. Za statečnost je vyznamenán bronzovou i stříbrnou vojenskou medailí za chrabrost.

V červenci 1915 je převelen jako dělostřelecký pozorovatel k 1. Fliegerkompagnie (Flik) na letiště v Czernowitzi (Ukrajina). Jeho velitelem se stává Hauptmann Otto Jindra, letecké eso českého původu. Brumowski projevuje přirozený talent a brzy patří k nejlepším leteckým pozorovatelům na východní frontě.

Legendárním se stává nálet, při kterém 12. dubna 1916 za pilotování Otto Jindry rozhánějí ruskou slavnostní přehlídku v Chotinu, která se koná za účasti samotného cara Mikuláše II. Při leteckém souboji sestřelují dva ze sedmi ruských Morane-Saulnierů které je napadly.

V červenci 1916 Brumowski dokončuje pilotní výcvik, obdrží titul Feldpilot a svůj odznak pilota. Protože má vrozenou vadu v pravém oku nosí při všech příležitostech, včetně létání, monokl.

V listopadu 1916 je přeložen k 12. Flik na italskou frontu, kde má příležitost bojovat ve společnosti dalšího legendárního pilota rakousko-uherského letectva, Gottfrieda Banfielda. Již 3. prosince sestřeluje italský bombardér Caproni. Dne 2. ledna 1917 Brumowski sestřeluje nedaleko jezera Doberdo další italský letoun, dvoumístného Farmana. Je to jeho páté vítězství a tím se stává leteckým esem. Pikantní na tom je že do té doby pilotoval pouze dvou-sedadlový letoun Hansa-Brandenburg C.I, který byl naprosto nevhodný pro letecké souboje se soupeřovými letouny.

Ve dnech 19.-27. března 1917 je Godwin Brumowski přidělen „na zkušenu“ k německé stíhací letce na západní frontě, kde se učí velení a vzdušné taktice a v jejímž rámci se zúčastňuje čtyř bojových letů. Zde se setkává s Manfredem von Richthofenem, k němuž je někdy později přirovnáván. Charisma německého leteckého esa a rudý nátěr jeho letadla na něj udělají takový dojem,

že si později nechává rudě nalakovat i své letadlo, které však navíc opatřuje svým osobním symbolem lebky.

Po svém návratu je jmenován velitelem Flik 41J, což je první čistě stíhací jednotka leteckých sil Rakousko-Uherské císařské armády.

Brumowski pilně pokračuje ve shromažďování vítězství a na konci května jich má již osm. V tomto období již létá na tehdejším jediném rakouském čistě stíhacím letounu Hansa-Brandenburg DI. Přesto že ve srovnání s jeho předešlým letounem Hansou-Brandenburgem C.I je D.I výrazně vhodnější pro letecké souboje, ve srovnání s nepřátelskými letouny stále zřetelně zaostává. Má čtyři zásadní nevýhody proti letounům soupeřů a to špatný výhled z kokpitu, velice složitě míření při střelbě kvůli kulometu umístěnému vysoko nad horním křídlem a velmi malou stoupavost. Nejnebezpečnější vlastností je však ta že má letoun tendenci ztrácet rychlost a vztlak v „utažených“ zatáčkách při kterých se však odehrává převážný počet tehdejších leteckých soubojů na frontě. Přes to všechno, na něm Godwin Brumowski dosahuje 23 sestřelů z celkových 32. V červnu 1917 Brumowski zkouší Aviatik DI, ale bez výraznějších úspěchů v leteckých soubojích. V červenci 1917 Flik 41J ztratil jedenáct pilotů Brandenburgů DI při nehodách těchto strojů. Hansa-Brandenburg dostává od pilotů přezdívky jako „blackjack“ nebo „létající rakev“.

V srpnu 1917 dosahuje Brumowski během 19 dnů 12 potvrzených sestřelů (a 6 nepotvrzených). Dvě z těchto vítězství, a to z 19. a 20. srpna, jsou výsledkem zkoušení nového stíhacího letounu licenčního Albatrosu D.III stavěného firmou Oeffag, vybaveného dvěma synchronizovanými kulometry střílejšími okruhem vrtule. Dne 20. srpna dosahuje jednoho sestřelu s Albatrosem a dvou s Hansou-Brandenburg D.I. Do konce srpna přechází celá Brumowského

Fliegerkompanie na Albatrosy.

Dne 9. října 1917 sestřeluje pozorovací balón, což se stává jeho 22. vítězstvím a prvním z celkových 5. sestřelených balonů. Od tohoto dne létá na celočerveném Albatrosu s lebkami na trupu. Tímto barevným schématem pak Brumowski opatřuje všechna svá letadla až do konce války.

Dne 1. února 1918 se Godwin Brumowski dostává do souboje s osmi nepřátelskými letouny. V divokém manévrovacím souboji jedna z 26. střel prolétajících trupem jeho Albatrosu zapálila palivovou nádrž. Brumowskému se daří přistát blízko vlastních linií bez vážnějších zranění, oheň však těžce poškodil potah horního křídla a velkou část spodního.

O tři dny později při letu na dalším Albatrosu, opět v souboji s osmi anglickými soupeři, je znovu sestřelen, má však opět štěstí a vyvázne nezraněn. Jeho Albatros však tolik štěstí nemá, při přistání se převrací přes horní křídlo a je zcela zničen.

Brumowski dále bojově létá až do 23. června 1918, kdy je poslán na zdravotní dovolenou. Jeho poslední sestřel je z 19. června, kdy Brumowski získává své poslední 35. vítězství a sestřeluje italské Ansaldo, zároveň však při tomto souboji sám utrpí několik průstřelů jeho Albatrosu. V době ukončení jeho aktivní bojové kariéry má na svém kontě 439 bojových letů.

Dne 11. října 1918 je Brumowski jmenován velitelem všech stíhacích jednotek rakousko-uherské armády na Isonzu. Přestože byl statečným a úspěšným pilotem, byl zároveň i komplikovanou osobou. Několik letců, včetně jeho slavného kolegy Julia Argiho, se kvůli neshodám s ním nechalo raději z jednotky převelet pryč. K charakteristice toho mimořádně odvážného, charakterního a kamarádkého letce, který byl po zásluze dekorován prakticky všemi vyznamenáními jaké mohl důstojník získat, patří i skutečnost, že odmítl osobně požádat o udělení nejvyššího vojenského vyznamenání, Řádu Marie Terezie (podle řádových regulí tak musel důstojník učinit sám). Když jej

k tomu genplk. velkovévoda Josef Ferdinand vyzval, Brumowski písemně odpověděl: „Pokud jsem si toto vyznamenání svou službou zasloužil, mělo by to vrchnímu veliteli stačit, aby mi je udělil. Není mou povinností o ně prosit či žádat.“

Porážka Rakousko-Uherska znamená pro Brumowského velkou ránu, jeho celý svět se zhroutil. Nějaký čas hospodaří na statku své první ženy v Transylvánii, ale starat se o zemědělskou usedlost není nic pro válečného pilota, který navíc neumí ani slovo maďarsky. V roce 1930 se vrací do Vídně, podruhé se ožení a zakládá leteckou školu.

Godwin Brumowski umírá při letecké havárii 3. června 1936 jako instruktor při cvičném letu se svým žákem na letišti Shiphol u Amsterdamu. Pochován je na Vídeňském Zentralfriedhof.

Jeho dcera o svém otci prohlásila: „Zemřel ... mladý ... pořád slyším, jak říkal: nikdy nebudu starým idiotem ... Opovrhoval slabostí, nedokonalostí a stupiditou ... byl buď velmi milován, nebo nenáviděn, někteří jej dokonce považovali za blázna ...“

Babiččiny poznámky byly určitě velmi strohé, nicméně je vidět, že autor článku na internetu a babička se shodují v osobě zobrazeného Godwina Brumowského v albu. Čtenáři se omlouvám, že jsem okopíroval z internetu tak velkou pasáž. Zdálo se mi to zajímavé a těch odkazů velmi podobného znění je tolik, že nemám ani obavy z copyrightu.

Godwin Brumowski

Albin Brumowski

Druhý syn Albin, jak babička v albu fotografií poznamenává:
„ ... v roce 1914 hned na začátku války padl“.

Další zprávy a informace se mi nepodařilo nikde nalézt. Jenom obrázek o něm v babiččině albu zůstal. Rodinu asi neměl.

Stařečkův poslední výlet.

Dříve než zde zaznamenám zápisky babičky, dovoluji si malou úvahu: Staříček, jak jej babička, a všichni, kdo jej znali, oslovovali, žil k dnešním dnům, více, jak před sto lety. Tu dobu znám pouze z vyprávění a z knih, ale dovedu si představit, že prostí lidé, jako třeba zde, lidé z hor, kde většina aktérů událostí žila, si dokázali sdělovat události hlavně ústním podáním. Měli k tomu určitě více příležitostí, protože nebyli zasaženi informačním šumem a životní příběhy bylo nutno někomu předat. Písemná forma předávání těchto zpráv sice také existovala, ale lidé si určitě daleko více a rádi své životní příběhy vyprávěli.

K této úvaze mě přivedl též jeden člověk, kterého jsem potkal při pátrání po předcích mého dědečka Richtera, babiččina muže. Ti pocházeli ze severních Čech, z obce Zebus, dnes psáno Chcebus. Onen pán, místní kronikář mi povídal o tom, jak sám jako dítě místo pohádek poslouchával vyprávění své babičky, kde se dověděl spoustu příběhů týkajících se jeho rodu. V dospělosti se pak díky tomuto ústnímu sdělení začal o historii rodu hlouběji zajímat.

Tudíž, poznámky, mimořádné události, psané rukou mé babičky, které jsem našel, byly určitě zaznamenány na základě vyprávění stařenky, staříčkovy manželky, nebo snad sestry Adélky, která následující událost prožila. Bude následovat autentický přepis, jazykem, jakým se tenkrát mluvilo, možná i s trochu divným „slezským“ pravopisem. Přečtete si, jak to vše bylo zaznamenáno:

»» ««

-Tak už jsem se stařenko rozmyslil v neděli jedu.

-No když jsi se už tak na jisto rozhodl tedy s Panem Bohem jed', ale mám strach o Tebe staroušku.

-Jaké strachy co se mně může stat a konečně vždyť to není takový svět. Ty čtyři stanice vlakem, přeseďat nemusím a od nádraží těch 10 minut tak proč takový strach. Jdi stařenko vždyť jsi nebyvala taková. Dělal jsem delší cesty a horší a nemívala jsi strach vždy jsi jen řekla, „anděl stražný tě opatruj“ a ten mně už opatroval no já vím ty jsi se také k němu modlila, aby se mi nic zlého nestalo. Tentokrate to bude také tak vid'.

-Stařenka jen pokynula hlavu na souhlas, ale oči byly smutné. Jdi nebuď taková smutná. Já se tak těším na ty naše dva nejmladší chlapce. Jsou přičinliví a P. Bůh jim požeňal a rád bych viděl to jejich hospodářství a teď v létě před žněmi je přece nejkrasěji na polích.

-No ano ale vždyť nejsou oba v jedne vsi a ty nejsi už žádný mladík.

-Ale stařenko což nevíš, že Lojzek mně při poslední své návštěvě řekl, že pojedem v kočáře k Arnoštovi. Vidíš pojedu jak velký pan žertoval stařeček jen aby rozveselil svou věrnou ženu.

-Já ti té radosti přejí ze srdce, jen se mi vrať zdravý a odešla do záhradky o kterou pilně pečovala a která byla její chloubou. V besídce seděla její vnučka, kterou si vzali, aby nebyli tak sami a učila se. Adélko jsi hotová s učením volá stařenka. Hned – jen co dopišu úlohu. – Tak až budeš hotová pomůžes mi zavlat. O, to dělala Adélka ráda. Potuček tekl vedle zahradky a tak nemusela chodit daleko pro vodu. Šla tato práce vždy jako hračka, protože žert a smích ji doprovázel, ale dnes stařenka nemluví je jakási smutná. Po očku se na ni Adélka dívá zda se stařenka na ní zlobí. Přemýšlí co jen vyvedla, že stařenka se na ni ani nedívá. Dlouho to však nevydrží. Optám se myslí si. Postaví konev z vodou zadívá se na tu svou dobrou stařenku a ptá se „zlobíte se stařenko na mně“. Proč bych se zlobila.

-Nic se mnou dnes nemluvíte a jste jaksi zamyšlena. Ach! děvenko mám starost. Stařeček chce v neděli jet vlakem ke tvým stýčkům do Dobré a Krásna a já mám z toho strach. Když si na to vzpomenu svíra mně u srdce. Mám takové zlé tušení. Nedej Bože aby se mu něco zlého stalo.

-Adélka posloucha, ale její dětská bezstarostná mysl si to zlé tušení nijak nepřipouští k srdci. Vždyť ani neví co to je a hlavní věc je, že se stařenka nehněva. Tři dny do neděle uběhly jako nic. V neděli ráno vstávají starouškove časněji než jindy, protože stařeček jde dnes o 6 hod. na mši sv. a o ½ 8 hod. jede vlak s kterým pojedou na návštěvu k svým symům. Stařenka přichystává snídaní aby stařeček neměl horkou kávu a 2 balíčky to pro vnučata nějaký ten pamlsek. Je ¾ na 7 – stařeček přichází s kostela, zaseda ke snídaní a klidně pojída má čas, za 5 minut je na nádraží. Po jídle se zvedá od stolu, bere klobouk hůl balíčky a srdečně loučí se stařenkou a Adélkou vnučkou. S Panem Bohem,

anděl stražný tě opatruj! Požehná se svčenu vodou a vychází z domů provazen jsa modlitbou a starostlivým zrakem stařenčiným která stojí nehnutě u okna a dívá se k nádraží. Vídí jak přijíždí vlak i jak odjíždí. Modli se aby toho jejího stařečka P. Bůh ode všeho zlého chránil. Vlak odjel. Stařenka si ještě povzdychne a pak se dává s Adelkou do uklidu. Při tom si také hned uvaří i skromný oběd, aby mohla jíti na velkou. Mši sv. obětuje za svého muže a vroucně se modli za něho. Vychází z kostela, ale tíseň, kterou už po několik dni cítí vzdor vroucí motlitbě nepovolila. Adélka všelicos vypravuje, ale stařenka je duchem nepřítomna. Jídlo dnes také nechutna. Stolek naproti je prázdný ach! vzdychne si stařenka. Což se skutečně něco zlého s mým mužem stane? Nechce myslet! dal proto povída Adélce. Pospíšíme si s úklidem a půjdeme odpoledne

Adélce. Pospíšíme si s úklidem a půjdeme odpoledne na sv. požehnání a neopomeň se poklást pomodliti jeden „Otče náš“ za stařečka, aby se vrátil zdravý domů. Adélce to nijak nejde do hlavy proč jen dnes ta stařenka tolik myslí, že se stařečkovi něco zlého přihodi. Vždyť každý měsíc jezdil ^{stařeček} do města pro pensi a ke strýčkům to není o mnoho dále. Kroutí nad tím hlavičku, ale

na sv. požehnání a neopomeň se zvlášť pomodliti jeden „Otče náš“ za stařečka, aby se vrátil zdravý domů. Adélce to nijak nejde do hlavy proč jen dnes ta stařenka tolik myslí, že se stařečkovi něco zlého přihodi. Vždyť každý měsíc jezdil stařeček do města pro pensi a ke strýčkům to není o mnoho dále. Kroutí nad tím hlavičku, ale při uklidu na to zase zapomína. Jdou pak společně na sv. požehnání a potom ji stařenka dovolí jíti k její spolužačce Liduše s kterou si na sadě poskotačí a pohrají. Stařenka jde pomalu domů. Je sama v celém domě neboť sousedka je návštěvou u dcery a jiný zde nebydli. Sedne si do své

lenošky u okna a myšlenky probíhají její ustaranou hlavu. Co asi dělá – kde asi je ach! ta tíseň nechce a nechce povoliti. Jaký div, že tak s láskou na svého muže myslí a má o něj strach vždyť za 5 měsíců budou slavit diamantovou svatbu. Stařenka myslí na to co za těch 60 let společné pouti životem prodělali. Bylo toho spolu zlého více než dobrého, ale vždy stali věrné u sebe, těšili se společně a společně s láskou snažili trpké a zlé chvíle v jejich životní pouti. Osm dětí jim P. Bůh dal. Ta nejmladší ještě jako malé dítě zemřela, ale sedm jich v bazni Boží vychovali a dle vloh nechali každého vyučiti neb vystudovati. Při tehdejších malém platu učitelském bylo se co uskromňovati ale chvála Bohu všechno se s láskou, trpělivostí a oddaností do vůle Boží překonalo. Dnes jsou děti všechny dobře zaopatřeny. Vzpomínají a jak mohou pomáhají svým starým rodičům. Často přijíždějí je navštívit a přivezou i některé to vnouče s kterým se potěši a pomazlí. Mají dokonce i jednu pravnučku. Jak se oba těši až k nim zavítá. Jen aby jim dál P. Bůh zdraví a dočkali se toho. Tak uvažuje stařenka a vzpomínky dávných zašlých času přechází před ní jak film. Je cele zabrana do nich, že ani nepozoruje jak se potichu otvírají dveře a do nich vchází hrou rozpalena Adélka. Stařenko už by byl čas, abychom šli naproti stařečkovi. Ach! Bože děvenko to mně ten čas v těch vzpomínkách jaksi honem uběhl. Rychle vzala přehoz a už šly. Dlouho nečekaly, vlak přijel a stařenka se uzkostlivě díva po vystupujících až jí Adélka zatahne a volá – tam tam. Ano je to její muž chvála Bohu nic se mu nestalo, usmívá se na ni. Srdečně se uvítali a cestou vyřizuje stařeček pozdravy a pochvaluje sobě velice ten svůj výlet. Jsem však unavený už bych si zase chtěl sednout. No však jsme už doma. Doma odklada a pohodlně si sedne do lenošky vezme svou milou faječku, nacpava, aby byla hotova po večeři si zakouří. Stařenka chystá jídlo, zasednou povečeří, ale sotva dojedli přichází nedělní taková návštěva. Pěkně vítám říká stařeček, ale dnes nebude s partie nic, dnes mám mnoho vykladání. Také dobře my rádi posloucháme. Stařeček vykládá jak pěkně to oba synové mají vše zařízeno jak krásně to všechno na polích stojí jen, aby nedej Bože něco do toho přišlo. Ve chlévě mají pěkné kusy dobytka. No mám velkou radost dnes. Potěšil jsem se syny i vnoučaty. No však uvidíte co jste ještě neviděli. Za 5 měsíců máme diamantovou svatbu, ale odložíme slavnost na jaro, aby mohli všichni jak děti tak

vnoučatka i naše pravnoučka býti přítomni. Nesmi žádný scházeti. Tu radost mně moje děti musí udělati. Tak se do svého plánu vžil, a oči radostí zářily, jak mladíkovi a přece už byl starcem 85 letým. Kuje plany jak co nejslavněji tu svou diamantovou svatbu oslavi. Můj starý přítel P. Karel musí také přijít, aby nám dal sv. požehnání. Tak se na to už těším, že budou všichni, všichni kolem nás. Vžyt' je mám všechny tolik rád velké i malé a tu nejmenší kdybych už mohl pohladit a přivinout k sobě. Stařeček vykláda a je celý rozpáleny samou radostí až stařenka připomína, že po takové únavě by měl už jít do postele že je už 9 hodin ať to vykládání necha zase na zítřek. Máš pravdu jsem unavený. Návštěva se poroučí s přáním dobré noci a odchází. Stařenka ustlala, odnesla lampu, nachystala svíčku a vodu na noc jako vždy a stařeček si pobrukuje spokojeně svléká se a seda na postel, aby se pomodlil a poděkoval P. Bohu za jeho ochranu na dnešní cestě. Stařenka se domodlila a ukládá se už k spánku v duchu slibujíc, že ráno půjde na mši sv. a vroucně poděkuje za ochranu Boží. Dobrou noc stařenko – slyší ještě jak stařeček shasína a už se chce spokojeně oddatí spanku ale tu náhle výkřik ... stařenko!! a padnutí těla. Vyskočí z postele celá se chvěje, nemůže honem najíti zápalek ... konečně rozžihá svíčku a už se sklání nad stařečkem. Volá ho něžnými slovy, ale stařeček neodpovídá. Budi vnučku a posílá ji k lékaři. Adélka se strachem chvěje. Je tma a pozdě nikoho kdo by šel s ni. Je však statečná a chce, aby stařeček byl zdravý. Musí kohosi přivést aby pomohl stařence zvednout stařečka a položit do postele tak uvažuje po cestě. U lékaře zvoni pěknou chvílku až konečně sám lékař přichází ke dveřím a ptá se co chce. Poznává děvčátko, které vylekaným hlasem vykláda co se stařečkovi stálo. Počkej povídá já si jenom něco vezmu. Přemyslí co se to mohlo jen stat s p. řidicim. Pro všechny případy vezmu si tohleto s sebou a už spěcha s Adélkou. Stařenka netrpělivě čeká zdá se jí že je to věčnost. Pane doktore volá na něho pozdě ... a propuka v tichý plač. Lékař se sklání – posloucha, ale pravdu má stařenka ... Pozdě ... Dotlouklo šlechteté srdce poctivého a zbožného vychovatele několik generací. Budiž mu P. Bůh milostiv říká nahlas lékař a pomáhá stařence uložit mrtvé tělo na postel a pak odchází. Stařenka useda k posteli zadívá se na tu milou tvář a pravi. Nechal jsi mně tu sámou, ale ne na dlouho já přijdu brzo za tebou a pak oslavíme tam

nahoře u P. Boha svou diamantovou svatbu. Prozatím s Bohem můj milý stařečku.

»» ««

Určitě byl příběh, zaznamenaný babičkou, tak silně emotivní, že považovala za nutné uchovat jej i svým potomkům v podobě co nejrealističtější. O to více dnes dojíká upřímné vyprávění o vztazích, které lidé dříve považovali za zcela samozřejmé.

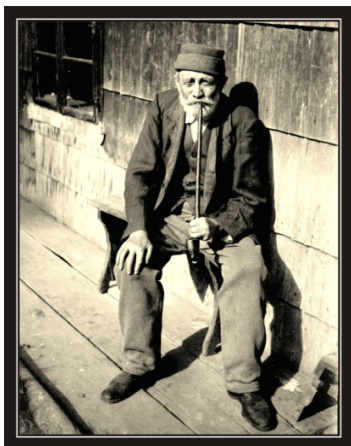
Tímto se nyní rozloučíme se staříčky, a vlastně také vychovateli babiččinými. Staříčci byli vzácné povahy. Svě děti, kterých bylo osm, vypravili do života v plné výbavě a ještě jim bylo málo. Ve vyprávění je zmíněna Adélka. To byla sestra babičky. Jestli byla u svých prarodičů na návštěvě, nebo s nimi nějakou dobu žila, nevím. V době popisované události jí bylo 12 let. Asi nastoupila na místo babičky – Teresie, která je v té době již 2 roky vdaná a pobývá v Reitenau.

Babička se zmiňuje o tom, že u svých prarodičů pobývala až do ukončení studia ve Frýdlantě a je dost možné, že po odchodu od staříčků, její sestra Adélka byla dobrou náhradou, když tak neradi byli sami.

František Tkáč se ženou Marií, rozenou Brumovskou

František Tkáč (1848 – 1934)

Zde vzpomeneme staříčka Tkáče⁸⁾, tatínka babičky Richtrové. Narodil se na Ostravici Na Bezkydě č.17, 30. září 1848 rodičům Janovi a Marii, rozené Janošcové. Z vyprávění mé babičky si vzpomínám, že vždy ve spojitosti se svým tatínkem se vzpomínalo na Kavalčanky. Zde na Bezkydě staříček působil jako hajný. Jen heslovitě se mi vybavují ve vzpomínkách, při diskusích u příležitosti rodinných sešlostí o nedělích, názvy jako, Čurabka, Smradlavka, Mezivodí, Bumbálka, Konečná, a.j. Babička rovněž ráda vzpomínala

na různé hrůzostrašné historky při putování lesem v noci, na troubení jelenů a také třeba na vy-volávání duchů pomocí „stolečku“. Nástrojem na vyvolávání duchů měla být dřevěná destička, všechno muselo být ze dřeva. Byla opatřena dvěma dřevěnými nožkami a třetí nožkou měla být tužka. Tímto nástrojem se vyvolával duch tak, že společnost, (*někdy také jedinec*), a teď si nejsem zcela jistý technikou, položili ruce na stoleček, nebo snad nad stoleček a čekali až co tužka napíše. To se jim to vyvolávalo, když je v přítmí petrolejky nebo svíčky a v božském tichu nerušil žádný hluk, ani světelný smog města. Úplně si to představuji s trochou závisti, že dnes, v době takové spousty civilizačních rušivých elementů, bych asi těžko něčeho, natož ještě k tomu „duchaplného“, dosáhnul. Třeba vzkazu ze záhrobí, a třeba zrovna od babičky. A hodně bych toho potřeboval vědět, abych se v tom všem vyznal. Je toho dost, co by mně zajímalo. A toto je moje autentická vzpomínka na jedno její vyprávění, kdy se příhoda udála dlouho potom, co již byla babička vdovou. Mělo se to všechno stát asi takto:

„Chtěla jsem si uklidit na svátky a povyhazovat nějaké staré haraburdí“, vzpomínala.

„Při uklízení jsem narazila na stoleček a nevím, co mně to napadlo, chtěla

jsem si to zase po létech ještě znovu vyzkoušet. Jestli to ještě funguje.“

To bylo určitě dávno po tom, co se na Kavalčankách duchařilo, to už babička žila v Ostravě, v Mariánských Horách. Svátky na krku, sama doma, asi také dost utahaná a unavená strastmi, kterých neměla málo. Jak se dovíme později.

„Nachystala jsem si všechno jako kdysi, stoleček jsem umístila na papír, ruce na stoleček, soustředím se ... a ... co se to děje ...? Stoleček se začal vrtět a psát po papíře. Až jsem se lekla, že to ještě funguje. A co mi to vlastně napsal? Nic! Jenom autentický podpis dědův. Jenom se mi na prázdný papír, jakoby děda podepsal. Já jsem si to, Pane Bože, vysvětlila tak, ať mu dám svatý pokoj, že už mi nikdy nic nechce vzkázat. A ten podpis byl opravdu skutečný, i s tím takovým ozdobným podtržením pod jménem, jak se to kdysi podepisovalo.“

Autentický dědův podpis z jednoho dokumentu

Dodnes i mi je z toho divno, když si vzpomenu na toto vyprávění, protože babička neměla nikdy sklony k přehánění a nelhala a nevymýšlela si nesmysly. Neměla to prostě zapotřebí a už vůbec ne v povaze. Jenom trochu to nesedí, protože byla hodně nábožensky založená.

No a ten František Tkáč, její tatínek, byl dvakrát ženatý. Z prvního manželství měl, jak babička v albu píše:

„... maminka se vdala za hajneho který byl vdovec se čtyřmi děvčaty Marušku, Josefku, Tonku a Nešku. Tonka se vdala za kočiho na Kavalčankach (*Josefa Janošce – poz. autora*) a měla dcerku a chlapce. Dcera Mařka se vdala za hajneho a neměla žádných dětí. Tak si vzala s rodiny děvčatko kterou vychovala a byla jak její dcera. Její muž zahynul ve valce.“

Říkali jsme jí všichni teta Mařka z Buchlova, protože pro tu horní část Čeladné adresa na dopisech byla Čeladná pod Smrkem, Buchlov. Ani nevím, jestli to pojmenování platí do dnešních dnů.

*Teta Mařka
z Buchlova
se svým bratrem,
jako děti*

No a k té tetě Maře snad tolik:

Já, jako děčko, později jako kluk, jsem často trávil prázdniny mimo Ostravu. Připadalo mi to tehdy docela normální. Z dnešního pohledu moderní doby ani nevím, jak to hodnotit. Snad se to v některých rodinách ještě děje, ale spíše asi ne. No a jedním z těch míst, kde jsem trávil prázdniny, byla právě Čeladná. Měl jsem tam dokonce dvě tety. Na tetu Mařku si velmi dobře a rád vzpomínám. Měla kozu, kterou jsem chodíval pást a to byl pro městského kluka nějaký zážitek. A tetě se tím asi také ulevilo, že ji nemusela někde uvazovat. Abych to doplnil o celou vzpomínku musím dodat, že jsem nechodil pást sám. Děvče od sousedů a už ani nevím, jak se jmenovala křestním

jménem, myslím Zdenička, ale určitě to byla rodina Dětských, chodila se mnou pást, a ona byla pěkná, milá a měli krávu a to jsem jí v koutku duše také trochu záviděl. Kozí mléko jsem samozřejmě také pil. Neměl jsem s tím žádných problémů. Nejlepší bylo čerstvě nadojené, přecezené, aby v něm chlupy nebyly a s pěnou nahoře. Strýčka jsem nepoznal. Jak zemřel, o tom se nemluvalo. Jenom snad tolik, že byl hajným. Teta žila v jednom bytě s maminkou, nevlastní sestrou mojí babičky, tetou Tonkou a dcerkou, Jiřka jsme jí říkali. A já s babičkou jsme se k nim také o prázdninách vešli. Ještě k tomu pasení, ono se páslo hlavně na mezích kolem cesty na Podolánky, ale také na jakési louce u potoka, nad „Holčákem“ (*tak se jmenovala hospoda na horním konci*), za mostem, kde ještě tehdy stávalo velké, kruhové, plechové, již značně ohlodané česem něco, co nás ale ani nezajímalo, jenom si to pamatuji. Až z historie Čeladné jsem se vlastně dověděl, viz také něco z internetu, že se jednalo o milře na přípravu dřevěného uhlí pro hutě:

Železářny a hutě na Čeladné

„Současná obec Čeladná⁹⁾ je především turistickým místem na úpatí beskydských hor, kam se jezdí především za odpočinkem a relaxací. Nebylo tomu však vždy. Čeladná, to byly především hutě a železářny v horní části obce, které vznikly koncem 17. století jako pobočný závod arcibiskupských železáren ve Frýdlantě. Byly postaveny blízko bohatým zdrojům železné rudy a nekonečným beskydským lesům, které závodu poskytovaly dostatek suroviny pro pálení dřevěného uhlí. Na Čeladné se vyrábělo jednak surové železo, ale později i litina.

Tato etapa historie však skončila ve 20. letech 20. století, kdy čeladenský závod definitivně zaniká.

A co se z někdejšího areálu železáren, jež se koncem 19. století stávaly tak populárním námětem pohlednic z Čeladné, zachovalo dodnes? A kde vlastně stávaly?

Areál se nacházel v horní části obce, tzv. Horní Čeladné, asi 3,7 km jižním směrem od centra obce, při západní straně cesty do Podolánek. Areál začínal hned za mostem přes říčku Čeladenku. Dnes v jeho severní části, kde bývaly spíše provozní a skladovací plochy stojí rekonstruovaný sportovní areál

s bazénem a chatkami. Jižní část původního areálu, kde stávaly hlavní budovy, je nezastavěná a zarostlá stromy. Právě v tomto malém lesíku, mezi silnicí a říčkou se dají spatřit poslední viditelné pozůstatky železárenských budov. Jedná se především o kamenné a betonové základy budovy či dlouhé ohradní zdi. To dnes již nezjistíme. Je až neuvěřitelné jak za 80 let může takřka beze zbytku zmizet velký cenný průmyslový areál.“

Ještě jednou, teta Tonka, rozená Tkáčová s dcerou, tetou Mařkou Kubalovou, manželem tety Mařky Františkem Kubalou a schovankou Jiřkou.

Teta Tonka s rodinou

Antonie Janošcová vzala si za manžela kočího na Kavalčankách. Měla dceru Marii a chlapce. Marie se provdala za Františka Kubalu, hajného na Podolánkách, bydleli v hájence na samotě zvané Umučené. Jelikož Kubalovi neměli děti, tak si vzali z rodiny sestry Františka Kubaly děvčátko, které vychovali a bylo jak jejich dcera. František Kubala zahynul ve válce. Tak píše babička v poznámkách k fotografiím v albu.

Na tetu Tonku si také vzpomínám jako na velmi tichou, hodnou paní, která si velmi dobře s mojí babičkou rozuměla. Nevlastní sestrou k mojí babičce byla

a s porovnáním k dnešku to byl až neuvěřitelný milý rodinný vztah. Málo lidí si dnes rodiny váží, spíše po blahobytu hledí. Rodinu znají jen když něco potřebují. Možná, že se jeví jako staromilec, starobylec, senilní dědek, e.t.c., nu což, myslím si, že dříve měli i cizí lidé k sobě mnohem blíž.

Z babiččinych poznámek jsem se nedověděl nic o Františku Kubalovi, manželovi tety Mařky. Nedalo mi to a jel jsem navštívit Jiřku, co měli Kubalovi za vlastní. Po mnoha, mnoha létech, málem mě nepoznala, já jako starý zarostlý dědek jsem se představil a dopadlo to nad očekávání. Přivítán jsem byl, jako by to bylo včera, co jsme se neviděli. Hodně jsme si měli co povyprávět a na co zavzpomínat.

Protože jsem si ani ze vzpomínek, ani z babiččinych poznámek, nic pořádně nepamatoval, a vlastně jsem ani neznal křestní jméno strýce, hodně jsem se na něj ptal a dověděl jsem se zajímavé věci, o kterých jsem neměl ani tušení.

Jako kluk, co jezdil na prázdniny k tetě Maře, jsem strýčka nepoznal a jaksi mi to tehdy ani nebylo divné. Až z Jiřčina vyprávění jsem teprve pochopil, proč tomu tak asi bylo. Byla tehdy po válce dost nejistá doba a vzpomínalo se na to období určitě nerado.

Strýc Kubala

Byl hajným na Podolánkách. Konec druhé světové války. To je, o čem se za mých dětských let nemluvalo. Možná že ano, ale ne před děčkama. Jak mi to Jiřka líčila, i s odstupem bezmála 70. let, nic nebylo zapomenuto. Třebaže se ví o partyzánském hnutí v Beskydách hodně a hodně toho již bylo napsáno i na internetu,¹⁰⁾ autentické vyprávění přímého svědka událostí ale pořád nabízí mnoho otazníků, proč se lidi chovali tak, jak se chovali.

Na jedné straně bestiální chování okupantů, na straně druhé chování lidí, kterým nebylo lhostejné, co se dělo v jejich vlasti, s jejich vlastní. Kdo si to dnes dovede představit? Byla to doba, kdy pojem vlast, nebylo prázdné slovo. Byla to doba, kdy neexistoval informační šum a účelové vymývání mozků!

Krátké výňatky ze vzpomínek Jiřky, Kubalových schovanky, dcery Františka Kubalového sestry, jsem nejdříve zachytil jako vyprávění v audio formátu a pak se pokusil o volně citovaný přepis.

Strýček a teta Kubalovi byli Jiřce opravdu strýčkem a tetou. Jako malé

děvče chodívala na návštěvu ke Kubalovým se svým tatínkem. Kubalovi nemohli mít děti a Jiřka byla u Kubalových ráda, jak sama vzpomíná. Tak v šesti letech, před nastoupením do školy, zůstává u Kubalů natrvalo. A tu také prožívá přepadení hájenky hajného Kubaly, svého strýce, jeho zatčení a další okolnosti této události, jako malé děvče. Zde je její vyprávění zaznamenané v roce 2013. Vyprávění je pořizované autentickým přepisem ze zvukového záznamu, proto někdy dosti kostrbaté:

* * *

„Já bych byl rád, já nevím, jestli tě nebudu moc trápit, jestli bys mi zopakovala, jak to bylo tam s těma Němcama tam u vás na té hájence, jaks to tam zažila, bo já jsem si to nepoznačil tehda nějak moc a ...“

„... no já už datum přesně nevím, kdy to bylo, myslím, že to bylo ..., listopad, bo oni měli akorát výročí, Kubali jako,“

„... svatby?“

„... svatby, no, a den před tym, ten večer, tam to tak bývalo tam zvykem, že kluci, co byli jako, co se učili za hajného, nebo cosi ...“

„... adjunkti ...“

„... no no no, to co si myslim. Tak to přišli fšeci, a tak to teta měla napečené koláče a dycky bylo dělané domácí vína, jako z borůvek, malin, jahod, no a tak. Jako ve válku. Tak vím, že se sedělo a oni obyčejně hrali karty a já jsem jim dycky ty peníze počítala, drobné, jako se dá říct, no a potom, jak se odchodilo, sme to měli tak cele oplocené, tak tam v rohu, v tym jednym místě, měli udělaný takový, schůdek jak by, aby ti kluci, nemuselo se dycky za nimi chodit' zavírat' a dycky tam přes ten plot tam přelezli, no tak fšeci odešli a nic nebylo. No a ráno, naraz, světlo ohromné, celé osvětlené a už to začlo. První kolem dveří začli střílat'...“

„... a to oni tam, nějaké rakety vystřelili? Tolik světel ...?“

„... ja nevim, oni to měli osvětlene nějak ti Němci. Proč to, aby viděli, jak si ti partyzáni ztamoty poutkají, bo oni měli hlašku, že tam u nas budou partyzáni ...“

„No to byl ..., byla ta, ja nevim, ten wolfram, nebo jak oni si říkali,

ta partyzánská skupina ...“

„ ... to nevim, enom že, oni tam, tam jak sem říkala, nad nami ještě byla jedna ta chalupa, tak tam už byl les potom hned. A v tym lesiku měli takovu, ti susede měli tam takovu budu postavenu, pro seno. A tak dycky tam chodili ti brať seno, bo to něměli tam u chalupy kdě mět'. No a tam ti partyzáni měli se schodit' jako, a ti Kubalovi jim měli třeba polivky navařit', nebo gulašu, oni zas donesli fazole, nebo něco a oni to v noci, nebo v noci, no a šak to tam možna nosili v noci, no a to pravě ten jeden partyzán utek a on to všecko nahlasil, že v ten den tamoť jako bude ta vyměna zas teho materialu. Tak oni na ně čekali. Oni měli celé to tam oblehle ti Němci tam. Tam bylo áut, aut, strašlive tady tych Němcu. Cele to oblehle, no a fčil to měli osvětlene, a začli střílat' v doměni, že su u nas ve vnitřku ti partyzáni a jak pujdu, tak že jak ...“

„ ... jak pujdu ven, tak že jich postřilaju ...“

„ ... no a oni potom po sebe střílali. Tam bylo rano, myslim z deset Němcu postřilanych, oni měli za to, že su to ti partyzáni, jak se to tam asi začlo hybat', nebo cosik, no a ti partyzáni, vûbec, tam v tu šli, ale nedošli. Oni zustali uplně z druhé strany te hory. No a tak oni první kolem tych dveři, aby se žaden nemoh dostat', potem kolem oken, no tak to tam bylo prostřilane sakum pak. A tak jak třeba, tu sme měli hlavni dveři a tu sem měla postel ja a z druhé strany měla postel maminka od te Kubalové, jako ta Janošcová, teta Janošcová ...“

„... teta Tonka.“

„... no, a to mi vletělo přimo, jedna byla myslim, meter nade mnu, a jedna, úplně, ale zůstala ve stěně, asi jak u bokem nějak do teho šlo, tak neproletěla už, zustala ve stěně, bo eště tady byly hlašky, že mě zastřelili jako, a nahodu mě netrefilo, to to tu zustalo. A to zme měli tu kuchyň prostřilanu a to, no, a potem, že stryc chtěl furt jist' ven, co se děje, no on se nemoh dostat' pro to střilani, když to, potom kdesi ..., přeče to ..., začal volat', bo, oni museli se učit' aji německy, tady chodili kajsi do te němčiny, do te školy, a tak trochu asi věděl co, tak začal volat', a to, no a tak oni potom přestali, no a tak přišli. Sákum pak nam všecko roze'..., i ve chlivě jak sme měli kravu, hnuj vyhazovali, v hnoju vidlami, všecko, zbraně asi hledali, nebo cosi, no. Měli zme, tehdy zme oslavovali ty narozeniny (*výročí svatby, pozn. autora*), tak zme měli napečeny

domací chleba, kolače a eště Žarsky nám vtedy, před tym, na ten podzim dovez také krásné velké jabka, bo tam tak v tych horach tak ty jabloně ne..., tak to zme tam měli schovane.“

„Kdo říkáš, že to ...?“

„Žarsky, co měl ..., co su Jirka Žarsky, oni tam hodně chodili, oni tu aji hodně chodili.“

„A oni byli tam od Přibora?“

„Jo, no, z Kopřivnice, tak ..., tak, za Tatrovku byvali ...“

„Já si vzpomínám na Žárského, ale to byl jako můj ročník, Jirka Žárský on byl.“

„Jirka ..., ale to byl tata jeho...“

„To byl určitě jeho tata.“

„a on měl tu ..., Bětku Bašnú. To ti neumim tak ... On měl aji tu tetu Bašnú, no ...“

„Hmm, tak to ..., já se zeptám toho Honzy Černocho ...“

„My zme tam kdysi tež aji u těch Černochoových, Maňa, Marie si myslím menovala, ni? Stara, Černochova? Viktor a Marie?“

„Viktor a Marie?“

„Jo, jo Viktor a Marie, jo to bude tak. Oni tu tež chodili ...“

» Tady jsme trochu zavzpomínali na další členy rozsáhlé rodiny z prvního manželství pradědečka Tkáče, jen tak na okraj. Abychom se ujistili, koho všechno jsme znali a kdo všechno do té naší široké rodiny vlastně patří. A o těch dalších příbuzných bude zmínka na jiném místě mého vzpomínání. «

„No a to, to potom, jak ..., jak to tam prostřílali a to, tak nakonec to ztichlo, a oni potom tam byli postřílani, tak začli honem ošetřovat' jich, tak to začli dovnitřku tahať, že jako tam, až se poumývalo, to jim to poošetřovali, odvažali to, no a ti to tam všecko ..., no a my sme nesměli žaden nic vyřidit', no ja sem s tu tetu Tonku sem na tym venku, na te verandičece jako stala, a babi Kubalova tež a stryca si nechali vevnitřku. Tam ho asi vyslychali, no a potom volali aji tu babi a my sme tam zustaly samy a to trvalo dlúhó. A ti vojačiska jako jedli

jabka, buchty, chodilo to tam po polu, tam to bylo, dluho to tam bylo to. V noci to začlo, myslim, že říkali tehdy kolem čtyř hodin. No a potom lide šli na půl devaté, jako že do kostela a to se chodilo na ten Martiňak, tam kolem nas to chodili lidi na Bečvu, my sme dycky aji do obchodu na Bečvu chodili.“

„Tuž ne?“

„Tam sme to měli jaksik, ..., většinu na Bečvu...“

„Mi to přide, že to je dál jak tam právě na ty Podolanky ..., no ja, enom že tam nebylo nic ...“

„... tam nebylo obchodu vtedy ...“

„... to se muselo až na Čeladnu ...?“

„... to se muselo až na Čeladnu, tam byl enom, taky chleba a takove ... Takže sme dycky tam. A tak oni všeci, co šli, tak jich zastavili ti Němci, dále nesměli isť, no a všeci tam stali u te vrchni chalupy na cestě a potom vzali jako toho stryca, potom aji nas na tym venku vyslychali, tetu, aji jako mně, že esli sme měli tu zvěřinu, esli gulaše se dělaly, a esli sem chodily navštěvy, vyzvidali, co řeknu, ale ja sem v tu dobu o ničim nevěděla, protože to sa dycky v noci, my sme byli v kuchyni a tam byla taka veranda a tam se šlo zadkem, tam byl chlév, zachod a také věci, no a tak oni chodili tam tymi dveřami. Partyzáni tam to nechali třebas a nebo to nechali navrchu v tom, jak sem říkala, na to seno co tam měli ti susede, no a přišli si zas jenom dycky pro tu hotovu věc nějaku. Aby měli cosi tepleho, nebo jak. No, tuž to byla právě ta spojka, ti hajni s tymi partyzánami, no. A potom, dyž oni jako nic nenašli, no tak vzali ho, babi Kubalova musela isť též, my zme zustaly samy tam a ti všeci, aji ti co šli do toho kostela museli isť spatky a tam pod tu, tam se říkalo u té vody dolú u toho, pod Kociánku, a tam staly zas další auta a ty čekaly zase, že jich budou potem odvažat'. No a ta babi kusek šla a měla papuče na nohach a tak ukazovala temu jednemu, oni šli vedle ni, ti Němci někeři, tak že má jako ty papuče a ten jeden, že musí isť, a ten druhy potom, do ni tež jako pichnul a řeknul, že ať se jde přezuť. Tež už to cosi to, rozumět' něrozuměl, ale ukazoval, že ať se jde přezuť. Tak ona šla, ale už se nevrátila. Zadem, o tu, asi ti druzi si toho nějak oni nějak ne to, takže tym padem ona zustala doma. Ináč by tam byla určitě tež kdesi ... Oni jich odvezli do hajnich, tam byli potom pozbirani z tych

hajenek a oni jich potom hned všeckych do Bile odvezli no a v te Bile to šlo rychle. Tam byli, myslim enom štrnact dni, potom v te Ostravě měli byt', potom babi jak ta šla kdesi jich hledat', tak že su v Kroměřižu, v Kroměřižu řikali, že tam vůbec nebyli, no a už potom se až na faře dozvěděla, to bylo za dluho, že už su davno popraveni.“

„No ale řekni mi, kde až, kde až ho tam vezli ...“

.....

» A tady došlo v mém určení místa k myšlenkovému zkratu, protože první, co mě napadlo, bylo, že se jedná o Kunovice u Uherského Hradiště, kde měli být popraveni. Ty jsem znal, tam jsem byl v leteckém muzeu. Proto mi to nešlo na rozum, ta dálka a ty souvislosti, To jsem nevěděl, že se jedná o Kunovice za Valašským Meziříčím, ve Vsetínském okrese. «

.....

„To nevím, to pry oni vtedy řikali, tam je taka dědina ..., viš taka ..., to byla ..., takovy, taky kopeček a tu je, sam taky, jako, chalupy same, no a oni to pry pro vystarhu urobili a tam staly akorat tři lipy, ..., tři lipy, no tak, a byla ta jedna cesta co vede z vrchu, druha zespodku, tak se jako to vybočovalo, a to byly same chalupy, temu aji tu fotku, co tu zme měli, to tam kdosi z te jedne chalupy z hury fotil, no tež odvaha, no, ale, jako to pozorovali a no, tož tak jich dovezli, popravili, tam jich eště na vystrahu cely den, celu noc nechali, no potom ich odvezli, a ...“

Ten památník na fotkách je jediným důkazem a vzpomínkou na strýce, hajného Kubalu, které zatím znám. Odkaz jsem našel na internetu. Zatím co v blízkém okolí Podolánek, Čeladné, Ostravice, Starých Hamer, nic. Jsou zde k vidění památníky připomínající partyzánské hnutí v Beskydách, ale připomínají jiné události. Na strýce Kubalu si asi nevzpomněli?

* * *

K rodině mého praděda ještě tolik; z prvního manželství Františka Tkáče se zachovaly velice dobré kontakty na potomky jejich nejstarší dcery, Mariany, která si vzala Filipa Janíka. No, a Janíkovci, to je kapitola na jinou, celou knihu. Ti měli, jak se dovídáme z rodokmenu Janíkovců, 12 dětí. Druhorozená jejich dcera Marie vzala si Viktora Černocho, o kterém jsem se již zmiňoval a ti měli 3 děti. Nejmladším byl Jan, řečený Honza. S Černochovyými moji rodičové rovněž udržovali velmi dobré rodinné vztahy a nejedny prázdniny jsem u nich, v Příboře, strávil. Tyto dobré vztahy přetrvávají dodnes.

Na Kavalčankách bývala často i větší rodinná sešlost. Zde strýček Viktor Černocho baví rodinu hrou na housle a zdá se, že není bez úspěchu. Dobrou náladu lze pozorovat na tvářích všech přítomných.

Z druhého manželství s prababičkou Marií Tkáčovou, rozenou Brumovskou, pak měli Teresii, moji to babičku, provdanou Richtrovou, Karla, Adélku provdanou Droběnovou a Amálii provdanou Sudolskou, babiččiny sourozence.

O babičce Teresii si budeme ještě hodně povídat, proto si dovolím přeskočit tuto kapitolu a zkusím zavzpomínat na ostatní, jak jen to půjde.

Trochu si zde pomůžu menší rodinnou sešlostí, kde na obrázku vidíme staříčka Tkáče s druhou ženou, všemi svými dětmi a některými vnoučaty. Pro úplnost, nahoře: vnučka Marie, dcera dcery Teresie, syn Karel, bratr babičky, dcera Amálie; dole: dcera Adélka se synem Oldřichem a dcerou Marií, stařenka se staříčkem, vnuk Karel syna Karla a žena syna Karla s dcerou Marií.

Karel Tkáč (1890 – 1977) s rodinou

Karel Tkáč (1890 – 1977) se ženou Antonii

Strýc Karel z Trojanovic. Tak jsme ho pod tím jménem doma znali. S babičkou byli zřejmě dobří kamarádi, jak o tom svědčí častá korespondence mezi nimi. Na pohlednicích, které si navzájem posílali, bylo vždy Milá nebo Milý ..., milé to oslovení, ať to bylo z vojny, nebo odjinud.

Lístek z vojny:

„Milá sestřičko!!

Srdečně Tě pozdravuji a zděluji ti že jsem zdrav a mám se dobře. Proč mi nic nepíšeš? Jak se Vám vede? Posílám Ti listek ještě od Božího Těla jak jsme byli vyrukováni. Piš mi brze. Tak Vás ještě jednou srdečně všech zdraví a liba.

Tvůj věrný bratr a svager. Karel.

Později Ti budu psat více.“

(Doslovný opis, pozn. Autora.)

Lístek¹¹⁾ byl adresován na:

Vážená Pani
Rezka Richter
choť správce
v Dreihöfen
pp. Lubenz
Čechy

To znamená, že to bylo někdy v době, kdy se narodil babičce její syn Karel, někdy kolem r. 1911. Zajímavá je adresa do Dreihöfen. V té době působil děda Richter ve Struhaři na statku. V Dreihöfen třeba bydleli, je to také poblíž Lubence, ale na opačnou stranu.

Strýc Karel z Trojanovic - no protože působil v Trojanovicích jako hajný až do svého důchodu. Kde začínal, nevím. V důchodu pak žil v Libhošti u Nového Jičína v rodinném domku se svojí ženou, tetou Tonkou. V Libhošti také žije jeho dcera s rodinou. Jejich syn, opět Karel, žil ve Frýdku Místku. Strýc Karel často Kavalčanky navštěvoval, protože je v albu dost fotek a často si dopisoval s babičkou i s rodinou. Dříve si rodina více posílala lístky a dopisy. Lístků zachovalo několik. Na několika z nich babička posílá vlastnoručně zhotovené fotografie svých dětí, viz příloha na CD disku.

Adélka Tkáčová Droběnová

Teta Adélka Droběňová

Druhá sestra babičky Richtrové byla o 9 let mladší. Narodila se 5. října 1897 na Ostravici. Ve vzpomínkách si ji vždy uchovávám jako nejhodnější tetu. To proto, že byla nejen hodná, ale mimo to i veselá, ráda se smála, ráda vyprávěla veselé příběhy a nevzpomenu si na jediné setkání, kdy by byla smutná či zádumčivá.

Z těm příběhů co vyprávěla, si vzpomínám hlavně na jeden z mnoha, který si pamatuji a až tak trochu hraničící s hororem.

„Víš, jak tehdy byla u nás Rezka (*autorova babička*), tak jsme mezi řečí narazili na to, jak ona dělá koblihy. Probrali jsme celou přípravu, až po to, jak správně koblihy ošetřit, aby pěkně naskočily. To se musí nechat hotové koblihy pěkně vykynout v teple, mi Rezka radila. Nejlíp se jim daří, když jsou na válu někde nahoře, třeba na skříni. Tak nesu ty koblihy na válu a chci je dát na skříň, ale vtom šlápnu vedle, probudím se, v rukách držím nástěnné hodiny, jsem skutečně v kuchyni a divím se, co tady dělám. No a to ti není jenom ten jeden případ. No asi jsem prostě náměsíčná. To se mi také jednou v létě stalo, že se mi zdálo, že je mi zima na nohy. Chci se přikrýt peřinou, proberu se, a sedím na okně, nohama z okna ven a je mi chladno (*v 1. patře, nad dráty elektrického vedení – poz. autora*). A od té doby jsem si na noc raději vždycky okno zavírala, pro jistotu.“

Tak to byla moje teta Adélka. Jinou její zajímavostí bylo, že měla do pozdního věku nádherné černé vlasy. Všichni ji pro to obdivovali. Bez barvení. Když na to přišla řeč, měla na to tuto usměvavou radu. „V létě sbírám mateřídoušku, nasuším si ji a po umytí hlavy si opláchnu vlasy čajem uvařeným z mateřídoušky.“ Ono se jí to sbíralo, když bydlela na samém konci Nového Jičína (*tehdy kousek od hřbitova*) a nedaleko k lesu, tam co byly Sirkové lázně. Ty už také dneska zpustly, jako mnoho jiných objektů, které prošly „tunelem“ nové doby, viz odkaz z internetu:

Kdysi vyhlášené Sirkové lázně nyní chátrají.

Budova, kam se lidé v minulosti jezdili léčit se svými zdravotními problémy, v současnosti chátrá.

Autor¹²⁾: Novojičínský deník / Archiv 29. 9. 2010

Nový Jičín – Asi málokterý obyvatel Nového Jičína neví, kde se nacházejí takzvané Sirkové lázně. Kdysi v okolí známé a vyhledávané zařízení, sídlící v budově se secesní lázeňskou fasádou, kde se hosté po dobu několika týdnů léčili minerálním pramenem, dnes využívá několik firem.

Takzvané Sirkové lázně byly na okraji města Nový Jičín vystavěny začátkem devatenáctého století. „Přesněji zde byla několik let před rokem 1815 vystavěna jedna lázeňská budova, ve které byl využíván zdejší minerální pramen,“ upřesnil Radek Polách z Muzea Novojičínska. Lázně podle něj založil jeden z novojičínských měšťanů, konkrétně měšťan Rietz. „Právě on lázně tenkrát pojmenoval podle císařského tajného rady a kurátora Tereziánské akademie z Vídeňského Nového Města, svobodného pána von Summeraw,“ doplnil Polách. Přestože lázně původně tvořila jediná budova, postupně se zařízení na okraji města rozrostlo na mnohem větší komplex. K budově totiž přibýlo dvacet sedm kabin, několik pokojů k bydlení a v neposlední řadě také jídelna. Na počátku dvacátého století se lázně staly soukromým majetkem. „Jejich majitelem byl Ludwig Herzog,“ uvedl pracovník Muzea Novojičínska. Dodal, že komfort zdejší lázeňské péče o lázeňské hosty doplňovala možnost příjemných procházek v okolních lesích. Navíc minerální voda, za kterou hosté jezdili z širokého okolí, byla díky přítomnosti velkého množství sirovodíku a kysličníku uhličitého využívána nejen při revmatických a artritických chorobách, ale také při onemocněních kožních. Věhlas novojičínských Sirkových lázní však netrval věčně. Již koncem dvacátého století byl jejich provoz definitivně ukončen. Budova ještě nějaký čas sloužila jako plicní oddělení novojičínské nemocnice a nyní je využívána soukromou firmou.“

(Autor: Jana Hromočuková.)

Teta Adélka v těch lázních také nějakou dobu pobývala, jak si vzpomínám, protože snad měla nějaké plicní problémy.

A ještě si vzpomínám na jednu veselou příhodu s tetou Adélkou, když jsem

jezdil na prázdniny do Klokočova u Vítkova k tetě Málce, její sestře a zároveň také nejmladší sestře mojí babičky. To jsme tam tehdy dojeli nějak neohlášení, nebo dříve než nás čekali, prostě, je to jedno. Zvoníme, voláme a nikdo se neozývá. Vlezli jsme do zahrádky, nikde nikdo. A teta Adélka dostala nápad. Utrhla z keříku notně zralé rajče a dobře mířenou trefou jej hodila do okna. Jak se rajče rozplácló na skle, tak se teta tak rozchechtala, že nebyla k udržení. Uvědomuji si, že rozchechtala není to pravé ořechové. Rozesmála. Ale to také není ono. Češtině asi chybí jednoslovný výraz pro nádherný, bujarý, veselý, zvonivý smích. To se prostě nedá vyjádřit. Dodnes se při té vzpomínce musím v duchu stále smát a stoupne mi adrenalin radosti.

Též nezapomenutelným zážitkem je příhoda s tetou Adélkou, která se udála v době, kdy jsem už byl asi půl roku ženatý a bydlel jsem ještě u rodičů v Porubě.

Přijela k nám na návštěvu teta Adélka. Naši se zrovna chystali k odjezdu na jakousi rekreaci. Ale to by nic, teta nepřijela sama. Přivezla, aby udělala radost, k obědu kuře. Jenže to kuře bylo živé. To jsme se všichni nasmáli. Vzpomněli jsme si totiž, jak kdysi před tím, při jedné návštěvě, teta u nás pekla také něco od drůbeže, protože naši chodili oba do práce, no a místo toho, aby to osolila tak to pocukrovala. Neměla prostě ty nádoby s ingrediencemi v kredenci zažité. Chuť byla příšerná, ale kůrčička byla pěkně dozlatova. No to jsme se opět všichni nasmáli. Ale netrvalo dlouho a smích mě přešel. Naši, že tedy jedou na tu rekreaci, teta, že tedy nebude obtěžovat a toho kohoutka ať si uděláme, že se s ním zpátky tahat nebude. A bylo zaděláno. My jsme už sice byli, jakoby samostatní, byvše s Ingridkou, ženou mojí, čerstvě svoji a že budeme sami nám nevadilo, ale udělat si živé kuře, tak to byl zážitek skoro jako o svatební noci. Bylo jasné, že ho nebudeme vařit nebo péct živé. Ale v životě svém jsem měl problém zabít i mouchu. Odporovat dospělým se však neslušelo. A pustit kuře na dvůr, na sídlišti? Takže, naši odjeli, teta odjela a kohoutek nakonec skončil v koupelně. Ne na dvorku. Ráno, odešli jsme do práce a aby kohoutkovi nebylo smutno, dostal misku s vodou a nechali jsme mu pro jistotu v koupelně svítit.

Celý den jsme museli na něj myslet a přemýšleli jsme, co s ním uděláme

až přijdeme domů. Odpoledne jsme přišli domů a nejdříve do koupelny. Tož a to bylo to, co jsem potřeboval. Kohoutek si trochu zadovádl. Z poličky, všechno co tam bylo, shodil, i jinde si zařádl, rozházal co se dalo, těch kuřinců, jako by to tušil, co ho asi čeká. Podvědomě se zřejmě bál nelichotivého svého konce.

No našťval mě pěkně! Netrvalo dlouho a došlo k rozhodnutí. Zalovil jsem v paměti, co jsem kdy slyšel o přípravě živé drůbeže ke kuchyňskému zpracování. Jó, internet tehdy nebyl, abych se měl s kým, s čím, poradit. A přítelovara, on byl z Valašska, že se nesmí při zabíjení dobytče litovat, jinak se bude trápit a dlouho umírat, přišla pozdě. To už bylo po všem. Moje zkušenost už byla pouze zkušeností sdělenou.

Kdysi po válce jsme chovali, byť ve městě, v Ostravě, v Hulvákách, v podnájmu, v prádelně, ve sklepě, živou husu. No, chovali, mamka ji krmila šiškami, aby byla dobře vykrmená a pečínka aby pak byla dobrá, tučná a aby bylo i sádlo. Vykrmenou husu, když ji naši zabili, opařili horkou vodou, aby šlo peří lépe dolů. A to bych ještě mohl vyprávět, jak jsem jezdil pro hoblovačky pod husu a zapletl se mi jutový pytel do předního kola. A jak máti dělala ty šišky z otrub, a jak to při sušení v krbu náramně vonělo. To už bych ale hodně odbočil od věci a zapomněl, co jsem chtěl vlastně vyprávět.

Tak s tím kohoutkem, kuřátkem, chudáčkem, to dopadlo tak. Svařil jsem velký hrnec vody. Do koupelny jsem si všechno nachystal, desku na maso, kuchyňský sekáček na maso, horkou vodu a pořád jsem v sobě utvrzoval pomstu za učiněný binec v koupelně. Sadista! Opatrně jsem vstoupil do koupelny, rychle zavřel za sebou dveře a jal se milého opeřeného pitomce chytat. Nebylo to vůbec jednoduché. Já lovec - predátor, kuře na smrt vyplašené ptáčátko. Nakonec se ale podařilo. Kuře jsem lapil, znehybnil, položil jsem si nohu na vanu a na koleno dal dřevěnou kuchyňskou desku, kroutil jsem vzpínajícím se kuřetem všemožně tak, aby mu ležel krk na desce, zavřel jsem oči, ... a řal jsem.

Nastala hrůza! Horror! Jenom nafilmovat! Asi jsem neřal zcela. Asi jsem se zavřenýma očima trefil, ale nevím kam. Nevím, co se stalo. Jak se to stalo. Rachot! Deska se z kolene sesmekla a spadla do vany. Rachot převeliký!

Kohout se mi z rukou vysmekl a začal ve smrtelné agonii lítat po koupelně. Všude krev. Po stěnách, po bílých kachličkách. Dábelký to rachot a zmatek. Znovu jsem se jal kohouta chytat. Chyceného jsem pak vrazil do hrnce s horkou vodou. Dílo bylo dokonáno. Uf !

Po oškubání, vykuchání a rozporcování to začalo vypadat divně, naprosto nevábně. Došlo mi až následně, že krev, která při smrtelném zranění z kuřete nevytekla, ale v horké vodě se srazila, způsobila, že maso bylo ne jako drůbeží, ale spíše jako hovězí, či snad až koňské, tmavé. Sice jsme to, dnes už nevím jak, asi upekli, ale na chuť si už raději ani nevzpomínám.

Teta Adélka měla dceru Marii a syna Oldřicha. Strýčka, Josefa Droběnu, jsem nepoznal. Jenom snad tolik, že byl také hajným. To v naší rodině bylo velmi obvyklé. No, a protože teta Adélka byla vlastně moje prateta, tak její dcera Marie byla moje teta. Ta žila také na Čeladné, jako již zmiňovaná teta Mařka z Buchlova. Jenže to byla pro změnu teta Maňa. Ta si vzala Antonína Lukšika, takže to byli Lukšici a měli dva syny. Staršího Jirku a mladšího Pavla. A ti byli ode mě jen o pár let mladší. Tam jsem také rád jezdíval na prázdniny. A tu si uvědomuji, že vlastně všechny ty moje vzpomínky se vlastně točí zejména kolem prázdninových návštěv naší rodiny ze strany mojí babičky.

Sestřenka Marie vzpomíná

v souvislosti s Čeladnou a tetou Adélkou. Sestřenice Marie, dcera bratra moji mamky, Karla, syna babičky Teresie, babiččina vnučka:

„Psal se rok 1944 a mně bylo šest let. Byla ještě válka. A tak se rodiče na určitou dobu stěhovali z Ostravy na Čeladnou. Dodnes nechápu proč? V Ostravě se bombardovalo a na Čeladné řádili partyzáni a Němci. Cesta na Čeladnou byla strastiplná. Jeli jsme nákladákem na korbě, byla tma. Spustil se prudký liják, rodiče a miminko Jana, zůstali na korbě a mě šoupli do kabiny. Všichni zmokli až na niť. Dojeli jsme na místo a ubytovali jsme se u tačkové tety, Adélky. To byla moc hodná teta, možná, že to byla právě ona, která všem zachránila životy. V domě ještě bydleli starší manželé Poláškoví. Víím, že on byl řidič a jeho paní občas hlídala. Vzpomínám si, že mi dala na svačinku housku se super salámem. Vedle v domě bydlel řezník s manželkou a synem, jmenovali se Machandroví. Oni podporovali partyzány, dávali jim jídlo a

nechávali je přespat na seníku. Vyprávěla mi maminka, jak hrůzou ani nemohla spát, když slyšela na chodbě kroky partyzánů. Dům byl stále otevřen, aby se mohli na seníku vyspat. Na Čeladné jsem začala také chodit do školy. Maminka mi šla naproti, šli jsme po louce kolem potoka, v tom zafoukal silnější vítr a salátové vydání slabikáře se rozletělo po louce. Maminka měla co dělat, aby zachránila nějaké listy. Druhá příhoda se stala s tetou Mimi. Šli jsme k potoku se mýt, teta se mydlila a mýdlo jí nějak vyklouzlo z ruky, snažila se mýdlo chytit, ale to plavalo pryč, možná až někde do moře. Na dvoře byly u tety dvě děti, se kterými jsem si hrála. Všichni jsme tetu zlobili tím, že si chceme hrát na seníku, kde byl přistaven žebřík. Po dlouhém prošení nakonec teta svolila s tím, že budeme potichu, že tam spí strejda. Jak teta řekla, že tam spí strejda, tak jsem ho začala hledat a našla. Ležela tam postava, až jsem se jí lekla. Za několik let jsem se dověděla, že to byl velitel partyzánů, jmenoval se Ušak (*Velitel I. Československé partyzánské brigády Jana Žižky poručík Ján Ušiak* ¹³⁾ – pozn. autora) a byl raněný. Jak to už bývá, i mezi partyzány byl zrádce, který Ušaka zradil. Když Němci zjistili, kde se Ušak ukrývá, tak tam vtrhli, ale Ušak se mezi tím zastřelil. Tatínek říkal, že výstřel slyšel, že to bylo jako když praskne talíř. Po dlouhé době jsem si začala uvědomovat, jak to s námi se všemi, kteří bydleli v tom domku, jak to mohlo dopadnout. Ještě jednou jsem chtěla připomenout tetu Adélku, že to byla ona, která nás všechny před Němci zachránila. Údajně se znala s velitelem Němců. Jak jsem se zmínila o otci a synovi Machandrových za pomoc partyzánům, oba za to zaplatili svými životy. Byli pověšeni na náměstí na Čeladné. Přeše se rok 2004 a to je přesně šedesát let, kdy se tyto události přihodily. Vzpomínky pomalu blednou, ale na co jsem si vzpomněla, to jsem se snažila napsat.“

Teta Adélka, jak jsem se již o ní zmínil, byla hodná, veselá a určitě nedokázala také pokazit žádnou legraci. V babiččině albu jsou k vidění i některé fotografie, které jsou toho důkazem.

Adélka za čerta

Tři sestry: Adélka, Amálka, Teresie

Teta Malka Sudolská s rodinou

Teta Malka Sudolská

Narodila se na Ostravici, na Bezkydě č. 17, 8. července 1899. Byla nejmladší sestrou babičky Richtrové, Tkáčové. Bydlela, jak jsem já ji poznal, v Klokočově u Vítkova. Se strýčkem Aloisem Sudolským měli dvě děti, Marii a Lojzu. Protože teta byla vlastně prateta, jako poslední z Tkáčů mladších a měla děti rovněž v pozdějším věku, Marie narozená v r. 1932 a Lojza narozený v r. 1937, byli vlastně ke mně tetou a strýcem. Jenomže mi připadali jako bratranec a sestřenice a nikdy mě nenapadlo, že by to mohlo být i jinak. Strýc dělal v Klokočově pošťáka a teta byla asi v domácnosti. A nebo si nepamatuji, že by byla někde zaměstnána. Dcera Marie, se mi zdá, že dělala na Hadince. To bylo na samém horním konci Klokočova a měl tam být Řecký domov. Bylo to v období, kdy byly v Řecku občanské nepokoje a Československo jim poskytlo asyl. Od té doby je u nás dost řeckých rodin. Lojza v té době nebyval doma, chodil asi do školy. Z doslechu jsem se dověděl, že rád stavěl modely letadel a bylo mi trochu líto, že jsem s ním nemohl pobývat.

I v Klokočově jsem strávil nejedny prázdniny. Ve vsi jsem brzy našel kamarády na statku u Šustků. Měli tam kluka a holku v mém věku. A bylo tam veselo. Jako když se mají dát tři dohromady. Zajímavé, že velmi často, skoro vždy, jsme byli dva proti jednomu. Ve všech třech možných kombinacích. U dětí to tak bývá? Nebo snad ne?

Klokočov patřil do pohraniční oblasti a bylo zde po válce mnoho opuštěných a mnohdy již polorozpadlých stavení po Němcích. To byl ráj pro nás, prolezli jsme všechno, co se dalo. Jednou jsem se v Klokočově potkal s bratrancem Honzou z Příbora. V jednom polorozpadlém stavení jsme našli obraz madony vyvedený v oleji. Dodnes ho má Honza pověšený doma na čestném místě.

A že Klokočov byla dlouhá dědina. Od nádraží až ke kostelu, pořád do kopce. Místy haldy po starých břidlicových lomech. A dost hluboké stoupající údolí bylo obklopeno lesy. Obydlená část byla až na horním konci, kde se za humny rozprostírala pole. Vzpomínám si, že cestou doprava, pod kostelem, se jelo do Vítkova, nahoru kolem kostela na Hadinku. Snad to tak bylo?

Jednou v neděli, právě když se šlo z kostela, jsem se zatoulal a na jednom

tom poli mě zaujal pásový traktor, kterým traktorista oral, nebo snad podmítal pole. Bože, to bylo něco pro mě. On ten traktorista byl asi veselá kopa a zřejmě ve mně poznal kluka z města, podle nažehlených bílých kraťasů a bílé, sváteční košile. Zastavil a ať si přisednu. Byl jsem v sedmém nebi. On řídil ten pásák levou pákou doleva, já řídil pravou pákou doprava a než jsme celé pole zorali uběhnul nějaký ten čas. S neskonalým blahem v duši z nového zážitku, se září v očích, jsem přiharcoval domů a chtěl jsem se s někým podělit o ten ohromný zážitek. K mému údivu mamka se mnou nesdílela moje nadšení, ba naopak. Málem výprask. Jo, anebo ne? Kde jsem tak dlouho a jak to vypadám. Ten pásový traktor byl asi trochu umaštěný a na té straně co jsem seděl, měl venku setrvačnick, ze kterého, odstředivou silou zřejmě, stříkal olej. Neporozuměním mamky jsem byl zhrzen a jestli jsem dostal i výprask, si už nepamatuji. Jenom na to, že to na tom pásáku to bylo moc fajn.

U Šustků se zrovna mlátilo. Jako děcka jsme měli zábavu z toho, že můžeme pomáhat na patře ve stodole, kde pomocí fukaru vylétávala vymláčená sláma a my jsme měli za úkol směřovat proud slámy do prázdných koutů. Toho prachu! Ani se dýchat nedalo. A tak jsme získávali přirozenou imunitu.

Nebo jsme válčili proti sobě tak, že jsme po sobě házeli koňskými koblíhama. Kdo tehdy věděl, že zrovna v koňských koblích může být tetanus?

U Šustků si také vzpomínám na vaření povidel. Ze švestek, pochopitelně. Měli tam „černou“ kuchyni, kde byl velký měděný kotel zazděný v kamnech, kde se topilo dřevem, ve kterém se jinak přes rok vyvařovalo prádlo při praní. V kotli se ta povidla vařila na mírném ohni a muselo se to pořád míchat, aby se to nepřipálilo. To mi připomíná i jinou událost, kdy jsme zažili takový nálet chroustů, že si od té doby pamatuji jenom jedinou podobnou událost s mandelinkami. A ti chrousti nechali po sobě holé stromy. Ta povidla se vařila asi jiný rok.

Se strýčkem Sudolským jsem se setkal ještě jednou. To už jsem měl patnáct pryč a chodil jsem v Rožnově na průmyslovku. Tam jsem se skamarádil s Vaškem Bražinovým a s ním jsme se rozhodli, že si o prázdninách uděláme výlet na kolech po jeho a mojí rodině. Že pojedeme bez ohlášení a že překvapíme. I jedna z cest právě také vedla do Klokočova. A strýček byl skutečně

překvapený. Vypadalo to, že příjemně. Mám dojem, že teta už nežila. Strýček nás ze samé radosti pohostil i domácím vínem. My byli tehdy kluci, tak jsme se trochu zdráhali. Ale strýček nedal, ať alespoň zkusíme a jestli uhádneme, z čeho že to je. My neuhádli. Ale poprvé a od té doby již nikdy, jsem pil víno z lesních jahod, které strýček nasbíral. Víno bylo moc dobré, ale moc jsme mu ho tehdy neupili. Kolik asi musel těch jahod nasbírat?

Tolik z Klokočova. Ještě jenom možná vzpomínka na Marii Sudolskou, jejich dceru. Říkalo se, že měla jakousi nevyлéčitelnou chorobu srdíčka. Zemřela ve třiceti letech. Lojza, zvaný Lolek, jejich syn, pokud si vzpomínám, působil nějakou dobu v Dusikárnách v Ostravě. Pak ale žil ve Zlatých Horách. Co ve Zlatých Horách dělal přesně nevím. Někdy v 60. letech jsem ho při příležitosti pobytu ve Zlatých Horách za účelem brigády na stavbě rekreačního střediska NHKG, navštívil. Je to ale vzpomínka velmi mlhavá. Dožil se 66 let. Na pohřbu jsem mu byl a konal se v Kostele Panny Marie Pomocné - Ochránkyně života.

„Poutní kostel¹⁴⁾ v hlubokých lesích u Zlatých Hor je nejen tradičním poutním místem, ... Kostel byl vybudován na začátku předminulého století k počtě Panny Marie. Za totalitního režimu byl srovnán se zemí a v roce 1995 byl díky modlitbám, činům a darům věřících - od nás i ze zahraničí - znovu vybudován a probuzen k životu.“

Pohlednice z r. 1841

Pohlednice z dnešních dnů

Dobová fotografie babičky

Moto:

*Mít někoho rád, až není mezi námi,
je docela nesmysl. Proto se mějme
rádi, dokud jsme pospolu.*

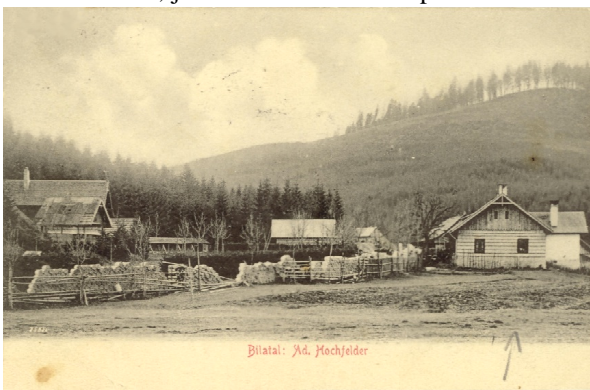
Babička a její osudy.

Vrátím se ve vzpomínání z počátku tohoto dílka k podrobnějším událostem, protože to bude hlavně album, jehož stránky s fotografiemi bych chtěl sledovat. Jak šly fotky za sebou, tak se bude pomalu rýsovat pohled do hlubin mého vzpomínání a možná také možných konstrukcí, které z toho vyplynou.

Babička Teresie Richtrová, rozená Tkáčová, měla, řečeno velmi zjednodušeně, velmi pestrý život. A on ten život se s ní nikterak nemazlil. Byla to silná žena. Její dětství jsem naznačil na začátku povídání z mých vzpomínek. Ale zkusím to zopakovat možná trochu jinak. Pokud se snad budu opakovat až příliš, bude to tím, že bych si musel všechno od začátku číst znova a znova, tak se předem omlouvám.

Jak již víme narodila se 15. října roku 1888. Už ten letopočet mě vždycky fascinoval. Nevím proč, numerologii jsem nikdy nestudoval, ale asi jedinečné kouzlo bude v tom samotném čísle. No řekněte jakou náhodou se mi třeba stalo, že SPZ mého prvního auta bylo OVC 1888? (*Jen tak mimochodem.*) A což třeba Vratislav I. (888 – 13. února 921) byl český kníže ...? atd.

Světlo světa spatřila babička v Bílé, jak to sama označila šipkou na dobové pohlednici v albu založené. Narodila se Františku Tkáčovi a Marii, rozené Brumovské, jako prvorozené dítě z druhého manželství pradědečka Františka Tkáče. To, že byla babička silnou ženou asi zdědila po své mamin-

ce. Dovedu, nebo spíše nedovedu si představit, že si děvče, ta moje prababička, vezme ve 24. letech 39-letého vdovce se čtyřmi dětmi. Sama prababička pak také měla čtyři děti. A vzpomínám si, že se o ní říkalo, že snad pomáhala na svět i jiným dětem jako porodní babka. To asi pak v dospělejším věku.

Tak ta moje babička se narodila v Bílé a rané dětství prožila, jak již bylo dříve řečeno, v Dobré, u svého strýčka. Po té příhodě s hlídáním své sestřenky, co pořád plakala, dále prožívala dětství u stařečků ve Starých Hamrech. Tam také chodila do školy.

Dochovala se i vysvědčení podepsaná J. Brumovským, synem staříčka Karla Brumovského. O učitelování na Starých Hamrech už také víme, že tam působily tři generace Brumovských.

Po ukončení povinné školní docházky babička začíná navštěvovat klášterní

Škola na Gruni

školu milosrdných sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantě. Na internetu se dovídáme pak několik podrobností o tomto zařízení¹⁵⁾.

Frýdlantský klášter, zvaný někdy také Bedřichův ústav, nechal vystavět olomoucký arcibiskup kardinál Bedřich, lankrabě z Fürstenberga v roce 1871. Kardinál si umínil vystavět ve Frýdlantě vychovatelnu pro dcery lesníků a arcibiskupských úředníků. Nad dívkami bděly Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského. První představenou byla S. M. Adolfina Šmídová, která svůj úřad zastávala do roku 1915.

Základní kámen ke stavbě byl položen 28. 8. 1871. V roce 1874 se do části novostavby přestěhovaly sestry a v roce 1875 byla přijata první chovanka Marie Raynochová, dcera lesníka ze Salajky. Novostavba kláštera byla dokončena a 4. 11. Sám kardinál Fürstenberg jí předal Milosrdným sestřím sv. Karla Boromejského. Dne 5. 11. 1876 kardinál posvětil domácí kapli a od roku 1881 tato škola - ústav slouží veřejnosti. V roce 1880 převzaly sestry také

vyučování dívek z frýdlantské školy. V roce 1884 sestry zřizují soukromou dívčí školu s vyučovacím jazykem českým.

Za požáru v roce 1886, kdy bylo postiženo celé městečko, stal se Bedřichův ústav útočištěm všem, kdo potřebovali pomoci.

V roce 1920 byla zřízena v ústavu česká řádová provincie a představenou se stala S. M. Celestýna Bušová, která ústav řídila již od roku 1891.

V současnosti slouží budova jako domov seniorů.

(*Sepsal Jan P. Štěpánek, Památník Krejcarového spolku ve Frýdlantě 1931.*)

Babička začíná do této školy docházet zřejmě v r. 1901. Předpokládám, že tomu tak je, protože v památníčku se objevuje, počínaje rokem 1901, více než deset přáníček psaných jak česky tak německy. Přání psaná německy, s krásným rukopisem, bohužel psána švabachem, dokážou dnes přečíst jenom málokteří dříve narození, nebo odborníci věci znalí. Moje vnučka Tereška objevila jednoho pána, který několik stran přeložil. A přání z památníku mají kouzlo a romantiku, za to jim buď mnoho díky. (*Děda.*) Jedno přáníčko psané česky, se milému čtenáři pokusím tímto sdělit. Cituji doslovně tentokrát bez uvozovek, abych nerušil grafickou úpravou psaný text.

*Jako zrůžovělý jabloňový květ
na větvi měkce přitulen se skrývá,
tak sladce tobě, neznajíce ještě svět,
v němž na tebe se láska drahých dívá.
Ty neznáš boje, které žití nese,
tvou mladou duší bouře nezatřese;
teď stařenka drahá, dědeček tě chrání,
by netklo nic se tvojich dětských skrání,
jsi jarní květ, ježž láska jenom pěstí,
kéžž vzrosteš jim, jen ku blahu a štěstí!*

M. Richildis

Ve Frýdlantě, 29. června 1901

Podle jména bych si troufal říci, že se jednalo o řádovou sestru v klášterní škole, kterou babička začala navštěvovat. Zaujala mě informace o záměru zřizovatele: „ ... chovatelná pro dcery lesníků a arcibiskupských úředníků“.

To jsem se dověděl až z internetu. Opět v porovnání s dnešní ideologií a přístupem k obyčejným lidem, jednalo se o období doznívajícího feudalizmu a již vznikajícího kapitalizmu, kdy jsme se učili jakými byli feudálové a kapitalisté hroznými a nemilosrdnými vykořisťovateli a jak si nevážili prostých lidí. Blbost. Nemohu se ubránit srovnání v neprospěch dneška.

V zápisu ze srpna r. 1902 se objevuje další zajímavé sdělení pro dnešní dobu. S uvědoměním si, že se jednalo o období Rakousko Uherské monarchie a zdaleka nemohl nikdo předpokládat její konec, bylo i mezi dětmi uvědomělé vlastenectví. A určitě to neměly ony děti samy od sebe. Určitě si to přinesly z rodiny, ze školy, odkud asi?

Kdo byli ti lidé? V památníčku mimo jiné, je zapsáno:

*Kdyby se snažil domluvou
Tě získat svět ten dravý,
za zrádu bratří pokrevných
Ti dával palmu slávy“
vlož hrdě ruku na svou hruď a Češkou zůstaň,
Češkou buď!*

Do vínku upomínek vplétá se Milada.

V zátiší klášterním dne 11. 7. 1902

Který pak to asi byl básník, který pak to byl buditel českého národa, co tak horoval pro svou zem. V celém 19. století jich bylo bezpočet. Jenom tak pro úplnost vzpomenu Máchu, Němcovou, Havlíčka¹⁶⁾ aj. Dnes takových buditelů nemáme! Kam se poděli? Těch co horují pro panevropanismus máme docela dost. Proč? Nevím. Chudák Havlíček se v hrobě musí obracet. A Němcová, co mu trnovou korunu na hrob dala? A ani já vlastně nevím, proč mi panevropanismus nepřirostl k srdci.

Jak dlouho babička školu navštěvovala? Nevím. V památníčku ale nalézám další indicie, zajímavé pro další sled událostí, které následují po ukončení studia v klášterní škole. V poznámkách v albu píše babička o tom, jak jsem se již v úvodu zmínil, že se tam naučila německy, jak dokazuje i její korespondence, která se částečně zachovala. Sám jsem také byl přítomen několika

málo produkcím hry na citeru, kterou si jako relikvii schovávám. Dnes je již ve značně nedobrému stavu. Jako dekorace a připomínka je však stále živá. Zpět ale k památníčku. Zápisky jsem utřídil podle roku vzniku. Hodně jich bylo napsáno od roku 1901 do roku 1904 s místem určení Frýdlant n. O. A r. 1906 tu vpisuje babičce přáníčko spolužačka, tentokrát v Reitenau:

*Liebe schwärmt auf allen Wegen,
Treue wohnt für sich allein;
Liebe kommt euch rasch entgegen,
Aufgesucht will Treue sein.*

*Denke noch manchmal an die lustigen
Stunden, die wir gemeinsam verlebt!*

Mary Schneider

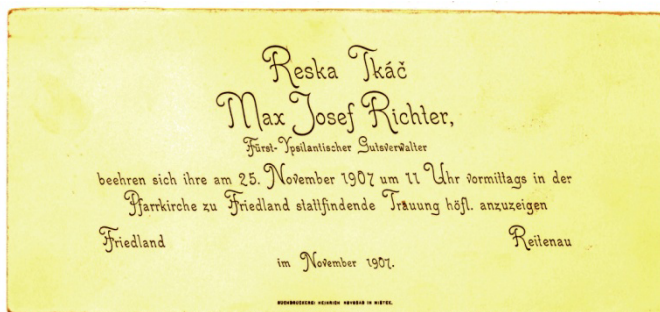
Reitenau, 12. 9. 1906

Možná bude zajímavý překlad, se kterým bych si asi také nevěděl rady, protože mi německý jazyk nepřiřostl příliš k srdci. Naštěstí jsem se tentokrát nemusel spoléhat pouze na překládač v internetu a s pomocí přispěchal ten pán, co umí číst i psaný švabach.

*Láska se rojí na všech stezkách,
věrnost se žije pro tebe;
láska jí přichází naproti,
věrnost chce být hledána.*

Inu, smysl těch slov hledám a rozbor básně opět nechávám povolanějším. Zajímavostí je ale uvedené místo zápisu, Reitenau! Jestli ona Marie učinila zápis v Reitenau, ale asi ano, protože na horní straně listu byl přilepený malý výstřížek obrázku zámku v Reitenau, nebo už tam babička snad dokonce také byla? Nevím. Co je ale jisté, babičce je v r. 1906 osmnáct let. Rok poté si bere za manžela Josefa Richarda Maximiliana Richtera, správce statků knížete Ypsilantiho!

Svatební oznámení

Trochu mi zůstává záhadou, jak se v Reitenau vůbec octla. Pravdou je, že bylo Rakousko-Uhersko. S Čechami jedna země, žádné hranice. No ale ta dálka? Zámek Reitenau, jak asi vypadá dnes? Protože informace kolem zámku Reitenau mě zajímaly, snažil jsem se o získání co nejvíce informací alespoň z internetu. Dověděl jsem se, že od roku 1939 je v držení rodu Lenzových. Na internetu je pěkná ukázka současného stavu ve formě videa. Zájemci najdou odkaz v příloze.¹⁷⁾ Snad bude video v době čtení tohoto příspěvku k dispozici.

Posléze však nacházím další stopu také v albu samotném. Jak se babička zmiňuje v poznámkách k fotografii, jsou na fotce:

*Elsa, Karel
Edwin, teta Anna a Mici*

A zde babička píše: „Druhá dcera Anna, jako sedme dítě mých stařečku vdala se za hosp. spravce který se dostal do Reitenau ve Štýrsku.“

Teta Anna, rozená Brumowská, se provdala za Eduarda Farbowského a měli

děti, jak již zde z fotografie vidno. Anna Farbowská, žena již ve zralém věku, asi tak 55-60 let, nejstarší syn, zřejmě Edwin, nejmladší, asi Elsa?

Ze kterého roku jsou tyto fotografie, dá se snad usuzovat jenom z podoby oněch aktérů na fotografii. Jiné odkazy nemám. A také k jiné fotografii, zde tety Marie, píše:

„Je to fotografie tety Marie z Dobré která měla za muže strýčka Aloise, a tety Anny která se vdala za hospodářského správce. Strýček těžce onemocněl na ledviny a umřel.“

Tu se naskytá jiná otázka, zda babička nejela na návštěvu svého strýčka a tety a tak se ocitla v Reitenau.

Jak se potkala s dědou však nemám doloženo žádnou indicí. Snad časem něco objevím?

Faktem však zůstává, že v Reitenau byla a podle dochovaných zápisků a fotografií je docela zřejmé, že si zde pobytu docela užívala.

Budiž ji přáno a posuňme se ve vyprávění kousek dále. Pilná, hodná, uroscená děvčica z Beskyd se ocitá u rodinných přátel na zámku. Získává si důvěru u starší generace. Lze usuzovat z toho, že si ji berou mezi sebe jako sobě rovnou, může se s nimi fotografovat, ale... Pořád nevím jaká byla souvztažnost mezi „panstvem“, u kterých děda sloužil. V Reitenau nějaký

Ypsilanti, ve Struhaři Lažanský a v Niedzici Salomonové. Možná spolu hráli karty, nebo se potkávali na lovech. Kdo ví? Proč mě to zajímá, uvidíme dále. Zatím jenom skládám střípky. Třeba se z toho i něco vyvrbí?

Zámek Reitenau z alba

*Matka paní administratorové, teta Anna, její syn
a babi Richtrová vzadu.*

Svatbu měla babička ve Frýdlantě.

Tím asi kapitolu klášterní školy ve Frýdlantě opustím, protože babičce začíná zcela jiný, nový život. S dědou Richtrem jí v manželství začínají jiné povinnosti. Byla teď paní správcovou a zdá se, že svého úkolu se dokázala zhostit s plnou zodpovědností. Ze svatebního oznámení jsem se dověděl, že děda byl skutečně Gutsverwalter, nebo-li správcem statku u knížete Ypsilantiho, ale nejsem si zcela jistý překladem. Na předchozí fotografii vidíme babičku s paní administrátorkou a přijde mi, že je to jedno a totéž. Administrátorková – správcová? Třeba každý správcoval něco jiného.

Z té doby pocházel třeba babiččin nezapomenutelný výrok:

„Když přijelo panstvo, tak se muselo jít na raky, i když to bylo třeba v době, kdy byli raci hájení. A víš, kdy to bylo? To máš jednoduché na zapamatování. Když se naučíš měsíce po německy, tak v každém měsíci, ve kterém je **r**, jako rak, např. Januar, Februar, atd., tak jsou raci hájení.“ Od té doby to vím. Nevím ale, jestli to stále platí.

K zámku určitě patřila i pole, zahrady a lesy, na kterých se hospodařilo.

V jakém objemu si nedovedu představit. V albu je též k vidění fotografie alegorického vozu z dožíněk. Zajímavým postřehem také bylo, když babička konstatovala, že z plodů zahrady se nikdy nic nevyhodilo. Když toho bylo hodně, tak se to dávalo do bečky, nechalo zkvasit a pak se to vypálilo.

Děda Max J. Richter

je zajímavou osobností v naší rodinné kapitole. V rodném listě má místo narození: Zámek Gloggnitz No.1, datum narození 15. X. 1878. Jeho tatínek má uvedeno, že se jmenoval Richter Vincenz Karl, povoláním Gutsverwalter (*opět správce statku*) a narodil se von Zebus in Böhmen. Dědečkem mého dědečka pak byl Josef Richter, povoláním Fleischhauermeisters (*snad řeznický mistr*) und Grundbesitzer (*statkář*) in Zebus in Böhmen. Jal jsem se pátratí po obci Zebus v Čechách, protože, jak vidno, i když byl můj dědeček rakušák, jeho původ byl vlastně v Čechách. Též listina, které se říkalo „Domovská obec“ to potvrzuje, že se opět jedná o Zebus in Böhmen¹⁸⁾.

Pro úplnost, maminkou dědy Maxe J. Richtera byla Theresia, geb. (*rozená*) Hampel, narozená opět v Zebus in Böhmen. Ta byla dcerou Vinzela Hampela rolníka a Kathariny geb. (*rozené*) Tattermann.

Při mém až skoro detektivním pátrání jsem nakonec zjistil, že se jedná o obec dnes patřící mezi obce již zaniklé¹⁹⁾ a tato lokalita spadá pod město Štětí a obec se dnes jmenuje Chcebus. Před páru léty jsem měl náhodou cestu poblíž. Neodolal jsem a navštívil ony končiny. Zodpovědně mohu prohlásit, že jsem byl krajinou uchvácen. Samé hluboké lesy vůkol v mírné pahorkatině a cestou do Štětí se sjíždělo do otevřeného údolí s pěknými výhledy. Ve Štětí na náměstí, bylo to odpoledne, jsem ještě na poslední chvíli na obecním úřadě zastihl pana starostu. Spěchal. Stačil mi ale sdělit, že Chcebus byl skutečně Zebus a že zná i kronikáře, který by mi pověděl třeba i více. Onen pan kronikář však, jak se ukázalo časem, spravuje kroniku obce Dubá. Je to poblíž, ale jak šly dějiny a měnily se hranice panství a obcí, dnes patří Chcebus, chcete-li Zebus, pod jiný správní celek a že k rodné obci mých pradědů ví jenom tolik, že obec existuje.

Také z internetu asi tolik:

„Chcebus je vesnice, která patří ke Štětí (vzdálená 5 km). Žije zde 233

obyvatel. Chcebuz je nejstarší vsí v okolí s barokním kostelem a dvěma zvony uvnitř. Hlavní chcebuzská ulice ústí do svažité oválné návsi, na jejíž straně je bývalý zámek a proti němu školní budova, postavená roku 1875. Až do roku 1945 se zde vyučovalo jen německy, po 2. světové válce zase jen česky. Pro nedostatek dětí v ní bylo vyučování ukončeno roku 2000. Na návsi se nachází sousoší P. Marie se sv. Václavem a sv. Vavřincem.“

I v odkazu na osadu Medonosy je obsáhlá zmínka o Chcebusi²⁰⁾.

Dalších informací by bylo asi na dvě další strany; o založení obce roku 993, kdy Boleslav II. daroval zdejší osady nově zakládanému benediktinskému klášteru v pražském Břevnově u kostela svatě Markéty. Zdejší kostel svatého Petra a svatého Pavla je pravděpodobně jedním z těch 20 kostelů, které nechal ve svém knížectví postavit kníže Boleslav II. A mnoho dalšího. Podrobnější informace jsou k dohledání i v jiných odkazech. I pěkná fotogalerie je k mání na internetu²¹⁾.

No a ten můj dědeček, nejen že správcoval, ale také se věnoval babičce a na zámku Reitenau se jim narodilo první dítě, sestra mojí mamky, teta Elisabeth Anna Teresia.. Narodila se 20. října 1908 na adrese: Stambach 1, zámek Reitenau. (*Opsáno z rodného listu.*) Rok na to, co se babička vdala, dva roky na to, co byla babička na návštěvě v Reitenau.

Dědeček, nejen že správcoval, babičce se věnoval, ale také notně cestoval. Asi byl v oboru dobrý, tak si ho „panstvo“ předávalo z ruky do ruky. Na CD disku, mezi dokumenty, je k nahlédnutí doporučení – „Zeugnis „, z r. 1902. O Reitenau se píše ve svatebním oznámení, že děda byl správcem statku, nebo statků? Nějakého knížete Ypsilantih.

Cestoval, to už se asi nikdo nedoví, proč asi? Ono se totiž 5. února 1911 narodilo druhé dítě, můj strýc, mamčin bratr, ve Struhaři č. 1, u Lubence a Witkowitz a patřilo to pod panství Chyše²²⁾, což je kousek od Karlových Varů. Stále jde o Rakousko-Uhersko, tehdy to bylo, ale zase ta dálka? A kmotrem strýčka je Karel Brumovský a pan Herman Lohwasser, kterýžto byl revírním Dr. Vladimíra Lažanského.

A tomu ještě není konec. Moje maminka Marie, nejmladší ze sourozenců, se narodila 16. února 1914. Ale zase o kousek dále v tom Rakousko-Uhersku.

V rodném listě je zapsáno: Republika Polsko, Diecéze Krakovská, Děkanství Spišská Nová Ves, Farnost Niedzica²³).

Co k tomu dodat? To, co jsem v úvodním mottu citoval. Jakmile není koho se zeptat, je možno chodit jenom po archívech. To už je ale jenom, jak tomu říkám já, studený čumák, protože papíry nemají šťávu osobního sdělení.

Jenže, bohužel, je to ale dnes také velkou módou. A možná i našťestí. Hlavně ty rodokmeny na internetu. Dokonce i já jsem tomu propadl. Na MyHeritage²⁴ mám zaznamenáno cca 500 jmen patřících do naší i vzdálenější, rodiny z otcovy i matčiny strany.

Moje putování za nalezením dalších možných faktů mě přivedlo do Struhaře u Lubence v západních Čechách, i do Niedzici na hrad Dunajec, dnes v Polsku. Do Stambachu na zámek Reitenau bych se sice rád podíval, ale ...?

Obec Struhaře jsem si nejdříve osahal, jak jinak, než na internetu. Protože na dobové pohlednici je podepsaná paní Lohwasserová, ostatní švabachem psaný pozdrav jsem zatím neluštěl, podařilo se mi kontaktovat v Lubenci dvě dobré duše, které měly zájem o historii kraje. Pan R. Kanta se zabýval hlavně rodokmenem vlastní rodiny a místopis znal, ale ne tolik, zatímco paní Z. Doležalová patřila k místním fandům a snažila se nám sdělit vše, co věděla, ale o dědovi jsem z toho použil akorát informaci, že zámeček v Lubenci měl stejnou architekturu jako ve Struhaři. Zatímco ve ten Struhaři v době naší návštěvy vypadal hrozně, ten v Lubenci měl snad být opravený, ale už jsme ho z časových důvodů nenavštívili. Lubenec, Struhaře a Chyši jsme takto na-

vštívili jen velice letmo, v rychlosti.

Bylo to v srpnu, r. 2008. A bylo tomu tak u příležitosti svatby naší dcery Šárky, která se konala v Řevničově. Lubenec je odtud asi jenom 40 km vzdálen.

Takovou příležitost nešlo nevyužít. Času ale na podrobnější zkoumání bylo příliš málo. V Chyši²⁵⁾ jsme si prohlédli zámek, má teď nového majitele, shodou okolností opět nějakého p. Lažanského, který se ale dušuje, že nemá nic společného s rodem Lažanských, bývalých majitelů panství. Ve Struhaři, či Struhařích, nejsem lingvista, lituji, jsme zastavili pochopitelně také.

Je to cestou, uprostřed mezi Chyší a Lubencem. V okolí se také hovoří o Vitkovicích. Tato osada je zmiňovaná rovněž v rodném listu strýčka Karla, bratra mamky, syna babičky Richtrové. Psáno ale jako Witkowitz.

Zámeček ve Struhařích dnes.

O Struhařích z internetu²⁶⁾:

„Původně na tomto místě stávala vesnice (*zmiňována v roce 1363*), ta však později zanikla. Do roku 1730 zde stála tvrz. Na jejím místě byl postaven barokní zámeček s kapličkou. Zámek patřil do majetku Lažanských. Protože v okolí vyvěrá několik léčivých pramenů, stal se zámeček v 19. století oblíbeným výletním místem s vanovými lázněmi. V současné době má majitel velké plány na opravu zámku, zatím se podařilo opravit jen špýchar.“

Z novodobých dějin to číší ještě větším hororem. Asi se nedopátrám čím to byl nápad, ale místní kraj je údajně vhodný pro vybudování úložiště jaderného odpadu! Z toho, nejen mě, běhá mráz po zádech. Kam to všechno spěje? Sice se vzápětí vytvoří různá hnutí za zachování krajiny, ale kde bude větší síla? Jestli bude stačit síla aktivistů tlaku různých lobistů s velkými kufříky peněz? A ještě odkaz na internet, že si nevymýšlím²⁷⁾.

Při osobním setkání s novým majitelem polorozpadlého zámečku ve Struhaři jsme se dověděli, že je objekt v takovémto stavu, protože jej využívali jezdáci a za „komančů“ se do údržby zkonfiskovaných majetků neinvestovalo.

Asi se čekalo až to spadne samo. A ono furt ne a ne. Dnes se občas najde někdo, kdo, ať z jakýchkoliv důvodů, se snaží dát věcem alespoň trochu původní podobu. Nový pan majitel se nám ale tehdy svěřil, že to není zas tak jednoduché. Každé stavení musí mít nejdříve dobrou střechu, konstatoval. No a jelikož předcházející majitel dal budově střechu plechovou a zapomněl stavení hlídat, tak se stalo, že v blízkém okolí měli lidé zastřešené kdejaké kůlny plechem této, rádobý, opravené střechy. Nový pan majitel, jak nás byl informoval, už si to hlídá, střecha už není plechová, ale má problémy jiné. Netušil, do čeho se pouští, říkal. Nečekal, že to bude až tak finančně náročné. Takže neví, jestli to zase neprodá.

V Lubenci jsme kontaktovali jak pana Kanta, tak i paní Doležalovou, o kterých jsem se byl dříve zmínil. Na výpadovce z Lubence, směrem do Chyše, má p. Kanta s paní malý krámeček. Netušili jsme ale, o jak zajímavou firmu se jedná²⁸⁾. Představil jsem se, že jsem se už s nimi kontaktoval dříve přes internet a proč, a hned jsme byli pozváni dále. Kantovi jsou mladí, velmi milí lidé. Povyprávěli jsme si o skládání střípků, oni skleněných, já rodinných, dostali jsme malé pohoštění a s přáním vzájemných úspěchů jsme se rozloučili.

Paní Doležalová v Lubenci, místní rodačka se záplem pro historii regionu a předsedkyně občanského sdružení OS Historie, kultura a budoucnost Lubence, nám dala kopie materiálů týkající se historie Struhaře. Opět, žel bohu, o období působení mého dědy ve Struhařích zde nejsou žádné zajímavé informace. Jenom snad tolik:

„Struhaře²⁹⁾ - jméno připomíná staročeskou Stružku, Struhati, Struhadlo. Také je možno vykládat původ slova od struka, strouha, potok. Spíše však první vysvětlení, protože původní jméno bylo Strhař (*A. Sedlaček*). Ves se připomíná poprvé roku 1363, kdy jí držel vladyka Jindřich Kovář ze Struhař. Vladykové měli na štítě ruku s kladivem a proto se jim říkalo Kováři. V roce 1430 vlastní Stuhaře Mikuláš z Kračina. Od 16. století patřily Struhaře trvale k panství Chyše. Pouze od roku 1667 tvořily na krátký čas samostatný statek patřící Michnům z Vacínova. Kostel ve Struhařích: první farář se jmenoval Pavel (1359). Roku 1396 byl kostel obdařen od křížovníků určitými úroky (dávkami). V roce 1627 byla duchovní služba přikázána karmelitánům z Chyše. Kostel byl

zrušen asi za Josefa II. V roce 1780 byl rozebrán a zvony přešly do Tisu. V roce 1845 byly vykopány základy kostela a při tom byly nalezeny tři mince se symboly Marka, Lukáše a Jana. Dnes je Struhař součástí Vítkovic.“

Proto je v dodatku s odkazy pouze adresa na internetové stránky jejich sdružení. Přesto bych paní Doležalové rád poděkoval, alespoň takto na dálku, protože se nám věnovala a se zaujetím nám vyprávěla o zajímavostech Lubence a okolí. Provedla nás místním kostelem se zajímavou historií a popřála úspěch v našem bádání po předcích. My jí popřáli zase úspěch v bádání o historii Lubence a okolí. Doufaje, že tam něco přibude i o Struhařích.

Anabáze dědy Richtra z Reitenau, přes Lubenec, potažmo Struhaře či Dreihofer, pokračuje pro změnu až na severovýchod Rakouska-Uherska, do obce Niedzice, tehdy psáno maďarsky Nedeczvar. Pro představu se jedná o oblast Spiše, v okolí Dunajce. Nádherná krajina. V té době zde byl hrad, který vlastnili Alapiovci.

Zde opsáno něco málo drobností ve slovenštině³⁰⁾ z internetu: „Hrady Lubovňa, Nedeca, Plaveč, patřili do komplexu pevností, chrániacich severné hranice bývalého Uhorska. Hrad Nedeca (*Dunajec*) bol prebudovaný z dreveného (v *13. stor.*) na kamenný v r. 1320.“

„Poslednou vlastníčkou hradu Nedec (*Dunajec*) bola grófka Ilona Bethlen Salamonová. Jej manželom bol barón Gejza Alapi Salamon. Tí mali syna Gejzu, dcéru Margaretu, syna Štefana, ktorý zomrel 3.1.1974 a dcéru Evu, ktorá za-hynula pri železničnom nešťastí cestou do Varšavy.“

Na konci světa. Jak se tehdy asi cestovalo? Vlákem, kočárem, autem asi ne. Jak dlouho cestovali děda s babičkou a dětmi? To již byli na světě Karlík a Elli. Byli mladí, asi jim to nepřišlo tak dramatické, jak to dnes vidím já. Také jsem si to jednou vyzkoušel, dojet až na Dunajec.

Po stopách mého dědy Maxe Richtera se nyní vydám pomocí rodného listu mojí mamky, Marie Richtrové.

Narodila se, jak je v rodném listě psáno, ale tentokrát latinsky: Dioecesis Cracoviensis - Decanatus: Scepusiensis - Parochia: Niedzica - tudíž, diecéze Krakovská, děkanát, je to divné, ale snad dobře přeloženo, Spišská Nová Ves, farnost Niedzica. (*Pro překlad jsem použil citaci z mého rodného listu, kde tak stojí*

psáno, pozn. Autora.)

Musel jsem nějakou dobu čekat na vhodnou příležitost, než jsem měl cestu do těchto končin. V roce 2006 se náhodou zadařilo a udělali jsme si s Ingridkou výlet. Přespali jsme v bývalém rekreačním středisku, dnes motorestu, Dunajec Village v Červenom Kláštore. Bylo to mimo sezonu, začátkem října, tudíž nebyl žádný problém. Počasí nic moc. Druhý den jsme vyrazili směr hrad Dunajec. Ona je tu i řeka Dunajec, po které se jezdí na vorech, (*pltiach*).

Hrad Dunajec³¹⁾ je dnes již na Polské straně. Žádné Rakousko-Uhersko z let mamčina narození. Vypíná se nad řekou Dunajec. Stará pohlednice z babiččiny korespondence ukazuje, jak to vypadalo za oněch časů.

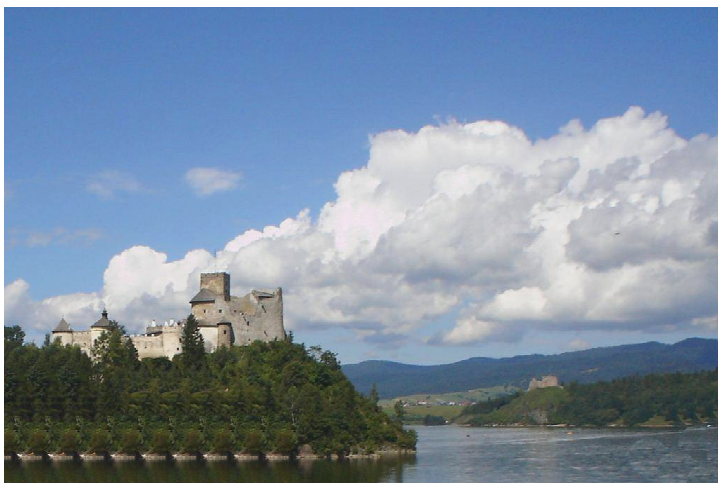

Něco z historie hradu³²⁾, převzato ze stránek z internetu:

„Počátkem 19. století došlo k rekonstrukci pod dohledem Ferdinanda Horvátha, který si hrad velmi oblíbil a často zde organizoval honosné plesy a zábavy. Ferdinand poté daroval hrad své dceři Kornélii, která se provdala za uherského šlechtice Alexandra Salamona a hrad tak získal nového majitele. Rodina Salamonů pobývala na hradě až do roku 1945, přestože Niedzica už od roku 1920 patřila Polsku.

K hradu se váže také zajímavá pověst o pokladě Inků. Po druhé světové válce na hrad údajně přišel potomek dávného majitele Šebastiána Berzeviczyho a jeho ženy, která byla dcerou posledního vládce Inků. Jejich potomek Anton zde měl najít testament z roku 1797, který obsahoval informace k nalezení inckého pokladu. Na hradě se prý skutečně našlo olověné pouzdro s uzlovým písmem, bylo převezeno do Krakova a tam se po něm slehla zem. Později se objevily v novinách zprávy o výpravách za pohádkovými poklady na peruánském jezeře Titicaca ...“

Dnes, jako ostatně mnoho jiných věcí, je všechno jinak. Řeka Dunajec je řekou dravou, zejména v deštivých obdobích. Za účelem ochrany okolí, postavili kousek pod hradem přehradní hráz, čímž je dnešní pohled na hrad ochuzen o impozantní pohled zespodu.

Ale i tak z něj čiší dějiny. Na prohlídku Niedzici jsme měli celý den, takže jsme začali na faře, kde, jak jsem očekával, by mohli mít nějaký archivní zápis, se kterým bych porovnal rodný list maminky. Vjeli jsme do obce a netrvalo dlouho, našli jsme kostel. Poblíž kostela fara a na faře velmi příjemný, hodný pan farář. Požádal nás, ať chvíli počkáme, až skončí audienci jakési návštěvy, která přišla před námi, a pak se nám začal věnovat. Proč jsme přišli, co bychom jako rádi? Svěřil jsem se mu s mou prosbou ohledně ověření rodného listu mojí

maminky. Pohostil nás čajem a nechal nás chvíli sedět v přijímací místnosti. Za chvíli přinesl velkou knihu, ze které již na dálku dýchala historie. Otevřel ji na stránce s datem odpovídajícím datu na křestním listu a ejhle. Bylo vše, jak mělo být. Chvíli jsme setrvali v přátelské, docela nezávazné debatě. S mírnou jazykovou bariérou rozhovor trochu drhnul. Více nám pan farář stejně ani povědět nemohl, protože těch sto let zpět byla na něj příliš dlouhá doba. Vše se ale odehrálo v přátelském duchu a s poděkováním za ochotu jsme faru opustili.

Kostel v Niedzici a fara

Pak jsme se vydali hledat jakousi přístupovou cestu na hrad Dunajec, na kterém měl děda Richter fungovat coby správce. Dnešní pohled je asi trochu jiný než za časů, kdy se mamka narodila. Přehrada relativně snížila výšku útesu, proti původnímu stavu asi o polovinu, což hradu trochu ubralo na kráse a majestátnosti.

Tak nám o tom, kromě dalších mnoha zajímavostí, vyprávěla paní Ewa Jaworowska-Mazur, kastelánka hradu Dunajec. Při návštěvě hradu jsem požádal při vstupní bráně uvádějícího o možný kontakt s paní kastelánkou a k velkému překvapení se nám to podařilo bez velkých problémů.

Zavedla nás do komnat zámku, kde měla svoji úřadovnu, pohostila nás a

velmi příjemným pohovorem nás provedla historií tak, jak ji sama tehdy znala. Pro potřeby naší kroniky jsem se toho opět mnoho nedověděl. Historie zámku je sice zmapována, alespoň, jak se zdá ze zpráv na internetu, dopodrobna, zejména z dob založení, ale čím blíže v čase k dnešní době, tím je toho, zdá se, méně. Vyprávěla nám, že zejména ke konci druhé světové války hrad utrpěl velký otřes. Osvoboditelé, slavná Rudá armáda, se údajně chovali spíše jako dobyvatelé. Pochopitelně. Jakýsi pomyslný přepych uvnitř hradu je asi dokázal rozběsnit k nepřičetnosti. Zachovali se velmi barbarsky. Jezdili na koních po hradních místnostech, drancovali a ničili a nakonec hrad zapálili. V tom je ta obrovská směla, že všechno, co mohlo znamenat historickou hodnotu o hradu, zejména v písemné podobě, shořelo.

Opět z období působení mého dědy na panství žádná stopa. Pak nám ale paní kastelánka poradila navštívit pamětníka oněch dob, řka:

„Ale, v Niedzici prý snad žije člověk, který by si možná mohl na dědu vzpomenout! Zkuste to! Dělal na panství kočího a je mu 103 let. Třeba si vzpomene. Jmenuje se Jan Janos.“

Doptali jsme se u místních, a pana Janose skutečně našli. Byl doma, sám, seděl na lavičce před domem a vnímal nás. Jenom jsme si ale vůbec nerozuměli. Sousedé, kteří potvrdili, že je to on, se nám příliš nevěnovali, pochopitelně ani neměli příliš velký zájem a „mladí“ doma nebyli.

2006-103=1903

Jestli dobře počítám, bylo panu Janosovi v roce narození maminky 11 roků. Byla to doba dosti pohnutá, začala 1. světová válka. Kdo by si mohl vzpomenout co bylo před sto lety? Jestliže to nebyla až tak důležitá událost. To by musela být opravdu velká náhoda, aby si vzpomněl na mimino, co se narodilo ve správčovic rodině. Válečná léta určitě vnesla do vzpomínek tehdy mladého chlapce jiné události. Na internetu v odkazu³³⁾ najdeme také adresu, kde se o panu Janosovi hovoří:

„Niedziccy poddani mieli obowiązek odrabiać pańszczyznę na rzecz pana zamku. W 1848 roku pańszczyzna została zniesiona połowicznie w dobrach klucza dunajckiego, nie objęła wszystkich poddanych. Chłopi, którzy nie otrzymali na własność ziemi ponownie oddali się w zależność od pana,

właściciela zamku Dunajec. Pozostałości po ustroju feudalnym na Spiszu nazywamy żelarką, a poddanych żelorzami. Stosunki pańszczyźniane zostały dopiero zniesione ustawą sejmową w 1931 roku. Czasy żelarki oraz Ilonę Salamon- ostatnią właścicielkę zamku w Niedzicy pamięta najstarszy 102 letni mieszkaniec Niedzicy - Zamek pan Jan Janos.“

Moje mamka Marie, rozená Richtrová, má v albu vzpomínku na křtiny, kdy je těsně po křtu vyfotografovaná v náručí své babičky

Babička se vdává

Ve vyprávění jsem úplně přeskočil skutečnost, že babička Richtrová, aby mohla mít děti, se nejdříve musela přece vdávat. Tak to bylo v té době zvykem, na rozdíl od dnešního módního trendu, kterému moc nerozumím. A tak zanedlouho po návštěvě v Reitenau byla ruka v rukávě. Jak se říkávalo. Už jsem se vlastně zmínil o tom, že svatba byla ve Frýdlantě a na svatební fotografii vidíme samé příbuzenstvo z babiččiny strany. No, to mi přijde divné, ale zaregistroval jsem to vlastně až při důkladnějším prostudování událostí a souvislostí. Babička píše ke svatební fotce: tatínek – strýcové Alois – Karel – ženich – družba – maminka – teta Marie (Alois) – nevěsta – družička – a teta, žena strýce Karla. Po zralé úvaze se mi podařilo rozkrýt tuto tajenku: strýcové Alois a Karel jsou synové staříčka Karla Matěje Brumovského (*1824) a jeho ženy Marie, rozené Bernaczik (1832). Babičku staříčci vychovávali jako vlastní

coby prarodiče, tudíž syn Karel byl babiččíným strýcem. Strýc Alois z Dobré totéž. Družičku se mi podařilo určit pomocí popisů fotek v albu, jednalo se o dceru tety a strýčka Aloise z Dobré, která se narodila, když měli babičku v opatrování. Říkali jí Maryčka. Chodila také do školy ve Frýdlantě, jako babička. Ještě rok po tom, co babička odjela do Štýrska. Družba je přítel, nebo muž od Maryčky. Jsou také spolu na fotce z jejich vlastní svatby.

Na fotografii je Karel Brumovský se ženou.

Svatba

Teresie Richtrová
Max Josef Richter

Tatínek, strýcové Alois, Karel, ženich, družba,
maminka, teta Marie Aloisova, nevěsta, družička a teta Karlova

(Takto je to popsáno v albu)

Babičku se třemi dětmi zastihla na Dunajci 1. světová válka. Děda musel narukovat a působil pravděpodobně jako důstojník u nějakého zásobovacího regimentu. Maminka je v Niedzici křtěná, ale babička Teresie posléze odtud odchází, alespoň jak se domnívám podle korespondence a fotografií z alba. Vrací se ke svým rodičům na Kavalčankách. Zde se na fotografiích na Kavalčankách objevuje děda v náručí s asi dvouletou mojí mamkou. Zajímavostí některých podobných fotek je, že se dochovaly

originály negativů na skleněných deskách. Fotografie v albu zhotovovala babička sama, jak mi o tom vyprávěla, když jsem začal rozum brát a chtěl jsem sám zkusit fotografovat a dělat si sám fotky. To už si dnešní amatéři snad ani vůbec nedokážou představit, že to bylo možné dělat za takových podmínek. Kromě skleněných desek s originálními negativy se zachovaly i některé papírové masky s legračními motivy.

Když ty negativy byly malé, zarámovaly se pak fotečky do okénka v masce a velikost pohlednice už byl zajímavý formát, který šlo poslat poštou se vzkazem a s vyobrazením posledních událostí, na které se příjemci vždy těšili. Takových pohlednic je několik, i se stylizovanými maskami k danému tématu. Jako např. tetinka

z Místku, žena strýčka Karla, v náručí s Mimi (*mojí mamkou, poz. autora*).

Nechci ale přetrhnout nit vyprávění, které mě maně napadá. Babičce, ať to bylo v Reitenau, ve Struhaři, nebo Niedzici, se jako kmotři při křtu zúčastňují strýcové, nebo tety z její rodiny. Teta Elli, která se narodila v Reitenau, křtěná Elisabeth, měla za kmotru Annu Farbowskou, dceru staříčků Brumowských. Karlovi, který se narodil ve Struhaři, byl kmotrem Karel, syn staříčků Brumowských a Marii, narozené v Niedzici, mojí mamce, opět Karel Brumowský a jeho žena Františka. Ani zmínky o dědově rodině. Tak mi to vrtá hlavou, a ani žádný náznak nějakého vysvětlení. Že by dědově rodině nebyli Tkáčovci dost společensky rovnocennou rodinou? Tak na to bych nechtěl pomyslet ani náhodou. Na fotkách s dětmi vypadá děda vždy spokojeně a určitě měl děti i babičku rád. Třeba tam byl trošku truc vůči rodině. Babička byla půvabná, chytrá, atraktivní, i když chudobného původu. Na tehdejší dobu měla, s ohledem na to, že byla dívka, docela dobré vzdělání. Někaké ty zděděné geny po staříčkovi, kantorovi, a mamince tam byly také. I z dnešního pohledu bych si troufal říci děvče k zamilování. Tak co se stalo, že babička z Niedzici odchází domů, na Kavalčanky? Mám na to nějakou matnou vzpomínku, když vyprávěla, je to jenom neúplný střípek, bez dalších souvislostí:

„... oni si mysleli, že nevím, že tam kradli. Říkalo se, že tam straší. V noci tam bouchaly okenice a bylo tam vidět pohybující se světlo. No já jsem byla na vedení hospodářství sama a od ženské si neradi nechali poroučet. Tak se snažili mě vystrnadit ... hlavně ten (a teď nevím kdo) ... byla jsem mu trnem v oku, tak mě tam nechtěl ... „

Asi to bylo v souvislosti s hradem Dunajec, děda na frontě, ... nevím. Malý střípek, ale zdá se, že to zapadá do mozaiky událostí. Když panstvo jezdilo na hrad občas a nebydleli tam pořád, musel se o chod všedních denních věcí starat správce. Správce, děda, na vojně. Energická správcová žena tomu rozuměla. Byla to ale tehdy jenom žena.

Další události z fotografií a dokumentů teď nabereu rychlý spád. Babička přijíždí s dětmi na Kavalčanky, viz foto v alba. Těžko říct, jestli se to dědovi líbí nebo ne. Je 1. světová vojna. On se musí starat o přidělené úkoly na frontě. V horách je babička daleko od válečných událostí. Tak to vyhovuje asi oběma.

Poslední zpráva o dědovi přichází rok před koncem války. Jedná se o úmrtní oznámení. Datum úmrtí je 22. 7. 1917, v polní nemocnici v Kilárymezö, kraj Máramaros, Maďarsko.

2. července 1917 probíhají urputné boje u Zborova³⁴⁾. Tak jsem se to dověděl při zařazení do časových událostí z těch let.

„Československá střelecká brigáda o síle asi 3500 mužů (*1. střelecký pluk „Mistra Jana Husi“, 2. střelecký pluk „Jiřího z Poděbrad“, 3. střelecký pluk „Jana Žižky z Trocnova“*) v rámci tzv. Kerenského ofenzívy, na vedlejším směru, dosáhla slavného úspěchu, když nadšeným útokem prorazila přes 4 linie pozic rakousko-uherské armády až do hloubky asi 5 km a získala velký počet zajatců a válečného materiálu. Proti Československé střelecké brigádě zde stály část 86. pěšího pluku a 6. pěšího pluku 32. uherské pěší divize a rakouské pěší pluky č. 35 (plzeňský) a č. 75 (jindřichohradecký) z 19. pěší divize o síle asi 5 500 mužů dobře vyzbrojených a výborně vyzbrojených. Oproti tomu Čs. střelecká brigáda měla velmi slabou výzbroj, kulometů zoufalý nedostatek a zcela nedostatečná byla i výstroj. Ztráty Čs. střelecké brigády – 185 padlých a zemřelých následkem zranění a asi 700 zraněných. Krvavý byl i polední boj o Mogilu, opevněné návrší držené Maďarským plukem. Tam padla většina z téměř 200 českých a slovenských legionářů.“

Tolik pohled ze strany českých historiků na Wikipedii. Jaký zmatek v této hrozně, válečné vřavě musel probíhat v řadách zúčastněných, na oboustranách, to si dneska člověk dokáže představit jenom stěží.

Proč? Proč? Nekonečné proč? Děda má v úmrtním listu zapsáno, že spáchal sebevraždu. Co ho k tomu dohnalo? Důstojník rakousko-uherské armády, původem přes své předky Čech; v popisech válečné vřavy se dovídáme, že stáli proti sobě Češi proti Čechům! Horor! Ale snad bitvu přežil, nebo byl zraněn? Měl přece doma tři děti? Nebo z titulu své funkce proviantáka byl napaden, okraden a smrt byla fingována ...? Musel být z toho velký smutek.

Asi proto se doma o těch událostech nikdy nemluvalo. Aby se nejitřily staré rány. Jenom jedna vzpomínka v této souvislosti. Babička si jednou posteskla, že ji navštívili (*a nevzpomeni si kdo, ani kdy*), a musela jim odevzdat dědovy medaile, co měl jako vyznamenání, ani nevím jaké a za co. „Že jsem jim

to nezapřela“, jenom tiše poznamenala.

Babička přichází do Ostravy

Co asi čeká ženu, která přijde o mužskou ruku v rodině? Babička hledá způsob, jak se postarat o své tři sirotky. Ve kterém roce odchází z Kavalčanek od svých rodičů nemám zjištěno. Z nápovědy ve fotoalbu se dovídám, že se přestěhovala do Ostravy – Mariánských Hor.

Staříček Brumovský umřel v r. 1909, stařenka Brumovská v r. 1911. V r. 1917, kdy manžel od babičky umírá, má její tatínek František Tkáč 69 let a maminka 54. Nevím, kdy tatínek babičky odchází do pense, ale asi už v této době bude pobývat na Starých Hamrech, jak ukazuje jedna fotografie.

„Rodiče po prodeji jejich domku a pozemku na Kavalčankách se přestěhovali do panského bytu který jim byl bezplatně přidělen“, vzpomíná babička a k tomu je přiložena fotografie domku, kde v jedné polovině bydlí rodiče a v druhé polovině je napsáno hajný.

V albu je hodně fotografií z Kavalčanek. Proto si při nejlepší vůli nedovedu

spočítat, ve kterém roce se babička do té Ostravy stěhuje. A že to neměla snadné si lze představit z několika postesknutí napsaných vlastní rukou. Pokud někdy dohledám psaný odkaz, o kterém mám tušení, že někde existuje, tak v dalším vydání tento údaj opravím.

Jisté indicie hovoří, že pracovala jako účetní. V nějaké likérce. A také mi vždy, jako děcku, kladla na srdce, ať se při psaní snažím! „A hlavně číslice piš čitelně a pěkně pod sebou! A když to pak ve sloupci sčítáš, musíš to mít přehledné! A kontrolu si uděláš tak, že to sečteš shora dolů a zespodu nahoru! A musí ti to vyjít stejně! A nesní ti chybět ani halíř! A když ti bude nadbývat, je to horší, než kdyby ti chybělo!“ No tehdy se prakticky všechno psalo ručně a krasopis a vypsaná ruka je dodnes vidět na všech starých listinách. A s tím počítáním, to jsem vždycky hodnotil. I moje mamka to ještě hodně praktikovala. A byly obě rychlejší než kalkulačka dnes. Než bych to dneska do kalkulačky naťukal, tak už by to měly dávno spočítané. A na rozdíl ode mě, i mamka měla pěkný rukopis. A kdysi, že se psalo perem s obyčejnou špičkou, která se namáčela do kalamáře s inkoustem. Ještě, že to nebyl seříznutý husí brk. Ale i tak uměli při tom psaní pěkně písmo stínovat. Dnes se tomu vyučuje pod názvem „kaligrafické písmo“. No a kdysi to bylo úplně normální. A co tak ještě švabach? Uf! To byla kapitola sama pro sebe. A takto psát babička také uměla. Dnes se to pokouším alespoň přečíst, ale docela mi to drhne, neznaje vůbec němčinu.

Nyní bych chtěl pokračovat ve vyprávění, co se asi událo dále v životě babičky, kdy zůstává sama s dětmi a kdy se nemůže spoléhat na jakoukoliv pomoc, kdo ví odkud.

Abych se mohl zorientovat v běhu dalších událostí, pokouším se zpracovat jakousi časovou osu z popisků psaných babičkou i dalších indicií. Utřídit si všechno nebude až tak snadné, přesto se mi snad podaří získat jakýsi obraz toho, jak asi babička žila po skončení války, po návratu domů a jak se snažila zajistit existenci svým dětem až do jejich dospělosti.

Jakási časová osa vypsána z poznámek, korespondence a dokladů
k lepšímu porozumění následujících událostí, kdy se babička, jako vdova, stará nejen o své děti

- 01. 11. 1918 – Teresie (babička) dostává práci v důstojnické oděvně
- 16. 09. 1920 – Elli (dcera) navštěvuje Měššťanskou školu dívčí
- 01. 04. 1922 – Teresie nastupuje do práce v Nákupním družstvu
- 24. 06. 1922 – Elli dostává vysvědčení z měššťanky
- 28. 06. 1925 – Elli končí školu ve Vítkovicích
- 01. 10. 1926 – Teresie dostává práci v Likérce
- 03. 06. 1929 – Karel (syn) posílá dopis z Itálie
- 15. 01. 1930 – Elli se narodil Jiříček
- 18. 06. 1930 – Karel posílá pohlednici z Itálie
- 28. 03. 1932 – Elli se narodila Liduška
- 17. 11. 1932 – Karel (syn), zmínka ze zápisků Teresie o Elli
- 27. 12. 1932 – Marie (dcera), zmínka ze zápisků Teresie o Elli
- 08. 04. 1933 – Elli umírá
- 17. 07. 1937 – Karel se žení
- 13. 10. 1940 – Marie se vdává

Zatím asi takto. Určitě budu časem doplňovat. V dalším vydání bude tato časová osa zase o něco bohatší ...!?

Elisabeth Anna Theresia Richtrová - Sczurová

Teta Elli

Narodila se 20. října 1908 ve Stambachu na zámku Reitenau, jak již dříve bylo zmíněno. Mnoho o tetě nevím. Ale snad přece jenom několik střípků pro vložení do mozaiky bude.

Z dětí babičky byla nejstarší a na všech fotografiích v babiččině albu převyšuje své sourozence o hlavu určitě. Jak už snad bývá tradicí, nejstarší a k tomu děvče, pomáhá rodičům starat se o mladší sourozence. Při tom cestování křížem krážem Rakousko-Uherskem s mým dědou si toho už jako malé dítě zřejmě dosti užila. A ke všemu ještě nakonec, když babička zůstala sama a s dalšími dvěma sourozenci, jaké to asi byly dětské radosti.

V albu však nikde ani zmínka o nějakém stýskání si na osud. U všech fotek s Elli a jejími sourozenci jako by vyzařoval mír a obrovská pohoda.

Z dochované dokumentace v tom mám ale pořádný zmatek. Domníval bych se, že v době narození mojí mamky, v r. 1914, by měla být Elli s rodiči v Niedzici, na Dunajci. Jak ale stojí na jednom školním vysvědčení, dne 16. září 1914, tj. v šesti letech (*Marie, moje mamka se narodila v r. 1914*) začíná Elli chodit do obecné školy (*není zřejmé kde*). Dále dne 16. září 1920, ve 12 letech, chodí do Měšťanské školy dívčí v Mar. Horách. Zde docházku ukončí 24. června 1922. A konečně dne 28. června 1925 také dostává na Dívčí odborné škole rodinné a živnostenské v Ostravě Vítkovicích „Vysvědčení na odchodnou“. Elli ještě nemá 17 let. Co se děje dále?

V té době se babi Richtrová stará o svou malou rodinku jak jen to jde. V jednom dokumentu se píše: „Potvrzení. Stvrzuji tímto, že paní Teresie Richtrová byla zaměstnána jako kanc. účetní síla: od 1. XI. 18 do 1. července 1919 v důstoj. správkárně posádky Mor. Ostravské, od 1. června 1919 do 3. září 1920 v čs. důstojnické oděvně v Mor. Ostravě.“

Dále nacházím potvrzení, že od 1. dubna 1922 do 15. září 1926 pracovala u Svépomocného nákupního družstva hostinských v Moravské Ostravě. V jakémsi listu psaném švabachem (*Zeugnis – Osvědčení*) je zmínka, že v období od 1. X. 26 do 15. VII. 34 zřejmě pracovala u firmy Adolf Bellak's Söhne, Möhr. Ostrau, Fabrik von Rum und fainen Likören.

Elli bude mít 18, Karlík, mladší o 2 a 1/4 roku a Mimi mladší o 5 a 1/4 roku.

Babi se určitě snaží dát dětem, pokud to jen šlo, to nejlepší vzdělání. Chtěl bych ale psát o Elli, jestli našla nějakou práci, čím se zabývala? Měla vysvědčení z Dívčí odborné školy rodinné a živnostenské v Ostravě Vítkovicích. Mám zde ale informační vakuum na několik let.

Další doloženou zmínkou z babiččinych zápisků, které se týkají tety Elli, jsou poznámky o jejím synovi Jiříčkovi až z r. 1932. Teta Elli má 24 roků a z útržkovitých poznámek babičky se dovídáme, že se schyluje k další rodinné tragedii. Poznámkový sešitek a pero byly té mé babičce asi jedinou útěchou. Zřejmě osvědčenou náhradou za dutou vrbu. A potom také, že svůj osud dokázala svěřit do rukou Pána Boha, jak o tom svědčí následující dochované zápisky. Několikrát ve svém životě takto útržkovitě zachytila životní události, které se teprve po tolika létech dovídám jedině díky tomu, že jsem se pustil do sbírání střípků událostí, které pomalu objevuji. Milá babi, díky za ně. Milý čtenáři, buď trpělivý, možná Tě další to počtení dojme stejně jako mne. Jedná se skutečně jen o další autentické neupravené střípky do mozaiky.

Z poznámek k Jiříčkovi a Liduše.

Všechno je přímá řeč, kterou záměrně nedávám do „uvozovek“, aby se to nepletlo s doslova opsanými babiččinými poznámkami

Jiříčková zkomolená slůvka

muži byli všichni	pantata
tetelinka	slečinka
kočolada	čokolada
žifata	žirafa
pomalal	polámal
alíček	andělíček
tilika	strýček
upotil	utopil
nedrobota	nedobrota
neklopidim	nepoklidim
ameranč	pomeranč

Rozbil teploměr. Večer mně říká: Babinko Jiříček rozbil horečku.

21. IV. 32 - Elli si nevzala maso které Jožka donesl od jeho maminky a proto huboval s ni že ho zlobi. Jiříček z čista jasna řekne: „Elli protiva je.“

Odpoledne jdou na hřiště a sednou tam ke stolu. Jiříček vidí sklenku placne ručku o stůl a volá: „pivo“.

Jdeme kolem cukrlatkového krámku on shlédne bonbony a povídá ja chcu bonbony. Já mu vymlouvám že se to nedá jenom tak, že se to musí koupit a já že nemám penízky. Druhý den jdeme kolem toho samého krámku a on si obrací ručenky a povídá „nemáme penízky.“

Květen 1932 – Začne zpívat k Panně Marii: Maria Zdravas! Večer se modlí sám: Zdravas Maria požehnaná jsi Otče náš Svatá Maria matko Boží hříšné pros za nás Zdravas Maria milosti plna Otče náš smrti Amen.

Když je nehodný tu mu řeknu že je škaredý Janek ať jde pryč že si najdu hodného Jiříčka a jdu do světnice a volám a hledám. On přijde s úsměvem za mnou a říká: tu je Jiříček.

Červen 1932 - Dostal rakosku do ruček a vidí medvídku. Povídá: Pojď medvídku pojď dostaneš po porculance. Vezme ho položí zadečkem nahoru a pořadně tu porculanku vyklepává a při tom si pobručuje nehodný medvídek musím bacat.

Při rozhazování peřin přijdu na to že se polulal. Volám na něho do kuchyně. Škaredý Jiříček se polulal do lužečka no počkej a on povídá „to bude teď rakoska tancovat“.

Chtěla jsem ho naučit aby řekl Ježíškovi, že ho má rád. Předřkávám: Ježíšku – Ježíšku já tě mám – on neopakuje, ale hned řekne – rád.

Hraje si s koníčkem (*stolečkem*) a najednou mu povídá: Ty, ty koníčku nejsi hodný nepůjdeš s tatínkem do lesa já půjdu sám.

Zas ten jeho koníček není hoden a proto to žaluje mamince. Maminka povídá když není hodný dej ho do kouta. Utíka pro něho staví ho do kouta a povídá „Tu budeš koníčku nehodný“.

Mími (*moje mamka, sestra Elli, teta Jiříčkovi, pozn. autora*) si s ním hraje a on se směje a dovadí s ni až ho beru, aby šel spat. Při svlekání povídá: „Teta nedobrota je“.

Jsme u slečny H. (*Hedlové – asi; pozn. Autora*). Slávka ho bere na ruce a dívá

se s ním do zrcadla a pta se ho kdo je tam – Jiříček – a kdo ještě – Slavenka. Slečna se postaví za ně a ptá se a kdo ještě. Nedobrota.

Kde je tetinka Mimi? u pichy pichy u pana Pichy Pichy.

Dávám mu s Bohem ráno když odcházím a on právě snida. Podávám mu ruku kterou polibi, ale na pusu nedojde protože povída „Babinko Jiříček papa“.

Jdu na vodu a on za mnou. Teď chci zase dveře zavřít a volám ať už jde a on povída: „Zavři babinko škaredý Janek“.

Nechce jít a tak ho straší kominikem. Elli jde za dvěře a bucha do nich. On poslouchá a za chvíli jde sám za dvěře, buchá do nich a říká: ty ty neposloucháš!

Červenec 1932 – Elli je nemocná jsem doma. Jiříček si sedne na stůl k oknu a bylo po dešti volá takovým udiveným tónem to je vody babinko to je vody. Za chvíli dá si ručenku na líčko a vážným gestem povída: Jesus dobrý pan veme Jiříčka do pytlá a to opakuje asi 3 x pak jel jakýsi vůz a Jiříček vyvolává „kyšku vezu podmáslí“.

15. VII. - Jiříček má dnes 2 ½ roku a jeho maminku mou Elli jsme byli nuceni odvézti do Opavy. Děj se o Bože Tvá vůle.

31. VII. - Je na Čeladné honí se za pipinkami a běha po dvoře. Je mu tam dobře. Dostal do rukou růženec – Strýček mu povída neztrať ho. Já se dívám co má a povídám dej Panbičkovi pusu a schováme ho zase. On dává pusu na křížiček a říká: Na zdar Panbíčku.

Sedi v písku a hraje si najednou mne shlídně a volá -: babinko ty jsi zlatíčko moje! a utíka ke mně a tulí se ke mně.

17. IX. - Byla jsem na Čeladné podívat se za Jiříčkem. Večer se má koupat a je už v košilce Tetinka mu říká máš břicho jak farář a on si břicho vypne ještě více a poklepa si po něm a pravi: Já jsem pam farář. Koupat se už koupa tak rád. Přece jsem mu to tím přimlouváním že vodička je hodná vymluvila že už před vodou nemá strach.

18. IX. - Ušila jsem mu zástěrky a on tu jednu sbalí jako štrudl vezme ji do naruči a chová. Při tom zívá! spi panenka spi zavři očka svá ... a hned nato děkuji – prosím – s bohem.

Byli jsme jednou všichni ve starém kostele. On si klekne vedle mě a modlí

se. Když vstanu vstane též a říká Pa, pa Ježíšku s Bohem.

3. XI. 1932 – Často si vezme aktovku pod paží a povída že půjde nakupovat. Včera večer též přijde s aktovkou ke mně a pravi: Babinko já jdu nakupovat kul pila másla.

Jeho nejmilejší zábava je koníček (*stoleček, pásek jako opraty a rákoska – bíč*).

5. XI. 1932 – Byla jsem s ním v Mar. Horách a je už unavený tou chůzí tak říká: Babinko já už nemohu dýchat (*místo že ho nožičky bolí*).

6.XI. - Miminka šije Jiříček ji zavazí a tak ho posílá pryč od sebe. Já mu povídám ať jde ke mně, ale kroutí hlavičku že ne. Nechame ho obě tak a já myslím „však přijdeš“. Za chvíli přijde až ke mně a povída: Jiříček je už tu babinko vykladej mně pohádku. Ja to jsi měl přijít jak jsem tě volala teď už nemám pohádky ztratila jsem ji. On odejde smutný k tetě a nic neřika a my též nic. Za chvíli přijde zas a zase prosí. „Pyty pyty babinko vykladej mně pohádku.“ Už jsem řekla že jsem ji ztratila běž a najdi pohádku pak ti budu vykladat. On poskočí vesele a jde ke kredenci kde jsou obrázky z pohádkových knih a volá pojď mi babinko otevřít tu jsou pohádky. Teď jsem musela vyhovět a jak našel obrázky i pohádku vykladat.

7. XI. - Večer ho vždy umývám a tak se právě k tomu chystám ale on mně podává medvídka a povída: bábinko umyj medvídka. Já vzala medvídka a myju a utírám ho pak ho postavím na židli a povídám Karlikovi: podívej se jak je medvídek čistý. Jiříček se ze zalíbením naň dívá a pak se jde myti. Když má pyžamko povídám tak a teď dej tilikovi dobrou noc. On vrtí hlavičkou a prý ne – ne – ne, ale hopne na podlahu a honem bere medvídka a povída: medvídku dej tilikovi dobrou noc! Tilika políbí medvídka a na Jiříčka se dál neohlíží ale ten si stoupne na špičky a „Jiříčkovi též“ a nastavuje hubičku. Pak nařizuje medvídkovi: Teď se půjdeš pomodlit a spinkat. Klekne si a spína medvídkovi pracičky k modlildbě ale on má mítí také ručky sepnute a tak to všechno jaksi nejde. Dává mně tedy medvídka abych mu já držela „ručenky“. Pěkně jsme se pomodlili a „dobrou noc moje zlatíčko!!!“

24. XII. 32. - Štědrý den bez Jiříčkové maminky. Šťastné dítě neví co vlastně s jeho maminkou je. Na stole jsou už rozžaty svíce modlime se před štědrovečerní večeří. On stojí vedle mne na stolku má ručenky sepnute

ale neslyším že se modlí. Upřeně se dívá na světla a stojí nehnutě i po modlitbě, má dále ručenky sepnute a pohybuje rtíčky. Už sedím a on pořád stojí. Pusobilo naň ta nezvykla obřadnost a ty svíce? Konečně přijde ke mně a papa polivečku ale skorem za každou lžičku sepne ručenky a modlí se. Po polivečce už nic nechce jen se dívá pořád na světélka a zpívá „Zdrávas Maria“ prý za maminku aby byla zdravá.

Po večeři jde s tetu se dívat zda andělíčkové už rozžehli hvězdičky. Já zatím rožnu stromeček zazvoním a pustím je do světlice. To bylo poskakování a divení jej jej jej. Nic však neviděl jen zářící stromeček. Beru jej a hned děkujeme ježíškovi, že přinesl stromeček. Posadila jsem ho na klín, aby se podíval na zem co tam je. Uvidět koníčka a hup na podlahu bylo jedno pak auto medvídko (z *čokolady*) knihu obrázkovou a pohádkovou, kalhotky, pyžamko. To vše nebylo nic jen koníček a auto. Tam seděl i šofer a to bylo vykládání kam všude s panem šoferem pojedou do Prahy Brna k mamince na Čeladnu k tetince k pí. Podběrové a t. d. Když jsme šli spat tak dává auto do garáže a při sehnutí mu něco ujelo. On se tomu směje jej jej jej. Karlík na něho volá: Ale Jiříčku kdo to byl? „Pan šofer“ byla rychla odpověď.

27. XII. - Byla Miminka doma, protože je nemocná. Jiříček si hraje sám (*to on je nejhodnější dítě*) bere stoleček posadí naň medvídko a na šamrli postaví koníčka. Klekne si a povídá „tak medvídku a koníčku teď se pomodlite za maminku, aby byla zdravá a začne zpívat jeho „Zdrávas Maria“. Po odezpivání sedne si do fotelu vezme oba s sebou a vyklada jim, že v kostelíčku je Ježíšek v jesličkách na seně leží, vůl a osel naň dychají a t. d.

31. XII. - Je sobota jsem odp. doma. Jiříček si bere své hračky rozkláda je po pohovce a má také i svůj hrníček. Na ten hrníček posadí psička a volá na mne „bábinko podívej psiček čura“. Směji se tomu nápadu a povídám „on se už vyčural“. Ale on ještě kaka bábinko.

18. I. 1933 – Nedávám Jiříčkovi skoro žádné maso a říkám mu vždy že to není pro malé děti. Byl ještě kousek vuřtu a tak jsme jej dojidali jen Mimi byla jakasi nesva tak raděj nejedla, ale Jiříček jedl a tak mu Mimi říká, aby ji dal také a on odpovídá: to není pro malé děti.

29. I. 33 – Byl u nás návštěvou Ludvík. Jiříček chtěl po něm pohádku a

babě ježi. Vykladal mu tedy o Ježibabě a když byl hotov tak ještě o Karkulce. Ludvík vyklada, že to je taková pěkná děvůška která nosí tatínkovi do lesa v košíčku jídlo – ale on prý tu pohádku dobře neumí. Jiříček se na něj jaksi udiveně dívá a já mu povídám. Vykládej strýčkovi ty o Karkulce ty to umíš lépe než on. Nemá se k výkladu tak povídám: No vykladej mu že Karkulka nesla v košíčku koláče buchtu a víno babičce k svátku a on do toho vpadne – a ne tatínkovi – a jde jako uražený od strýčka pryč ke mně. Ludvík vidí že si to u něho jaksi pokazil a neví jak to napravit pomohu mu. Posílám Jiříčka k němu ať se opta strýčka zda umí pohádku o Kašparkovi. On jde nedůvěřivě se ho pta „umiš strýčku pohádku o Kašparkovi“? To umím a tak se Jiříček zase usmíruje a dá si vykladat o Kašparkovi.

V sobotu když rosvicuji světélko P. Marie chce vždy svičičku on. P. Marii zanest. Vyzvednu ho ať světélko položí a při tom říká: Prosím Tě Panenko Mario uzdrav mi moji maminečku ať je brzo zdrava a přišla k Jiříčkovi.

Vzdorovat umí také. Není-li mu něco vhod stoupne si do koutka a řekne „já půjdu ku kominikovi – běž – já nemám babinku rád – já Jiříčka nehodného též ne – já nepůjdu s babinkou spat – nechci tě – já půjdu pryč od babinky – jen jdi – já půjdu ku bravečkovi – jdi – Chvíli je ticho pak to začne znovu, ale já nic nepovídám a tu přijde sám a řekne já ti dám babinko pusu a pac a babinko ukaž jak tě mám rád. Jednoho večera také ho chytl vzdor a nechtěl se nechat svlect a že nepůjde s bybinkou spinkat. Jen teta poplaccala. Když už byl hotový že si lehne, honem utikal do mé postele a já se na něj udiveně dívám co tam chce ať jde k tetě, ale on se směje a povída já budu s babinkou spinkat.

V pátek 24. III. Elli mně říká: Mami já jsem ti zapoměla říct, abys vyzvedla peníze ze spořitelny na můj pohřeb. Já dělám že nerozumím a ona povída dále: Já jsem nic nevzala z těch peněz tak to vem ... No a co? - . No na truhlu. Často se modlí k P. Marii. Doufám že ji v poslední hodině neopustí.

26. III. Dnes mně Elli řekla, že chce poslední pomázaní, že je ji den ode dne horší, že by bylo lepší pro ni kdyby už mohla v hrobečku odpočívát. Odpoledne říkala pí. Gřegořové že musí tak moc trpět, že chce mít v neděli pohřeb.

27.III. Jožka byl u nás k vůli Liduše, že ji přece jen dá do Smolkova ³⁵⁾. Elli ho volá ať jde k ni a teď mu říká: ty Jožko kdybych umřela spíše než ty,

tak ti kladu na srdce abys nedělal žádné klepy o mně a teď se tak rozčilila, že ho chtěla udeřit. Říkám: odejděte – ona ještě za ním pohledne a ulehčuje si slovem „chachare“.

Mně řekla: mamičko ty ta nejdražší moje osoba na světě. Ty myslíš, že tě nemám rada, ale ať tě každé děčko má tak rado jak já. Mami měj cit se mnou jako matka a udělej mně ten pohřeb už čím spíše tím lepší.

28.III. Dnes má Liduška rok a mamička její je den ze dne více k umírání. Chudáček malinky 8 měsíců byla opatrována cizími lidmi a teď půjde zase do ústavu pro batolatka do Smolkova. - Elli mně dnes v noci nařizovala ať jde honem někdo pro kněze, že se chce vyzpovídat, ale honem, že ona pak bude špatně mluvit. Zase mně dopoledne povídala ať ji ten pohřeb už udělám, že ji všechno tak hrozně boli. Je chudak tak hrozně odležena i na nohach. Je to smutné přihlížení, když se nemůže pomoci.

29. IV. 1933 – Dlouho jsem nic nepsala. Elli přijela z Opavy domů aby u nás ještě chvílku pobyla s dětmi se potěšila a pak od nás navždy odešla. Se slzou v oku jsi odešla. Tvá čistá dušička je jistě u P. Marie, která Tě měla ráda a vzala Tě k sobě ve svůj den v sobotu dne 8. IV. 1933 o ¾ 1 v poledne. Jiříček se ji s počátku bal, ale pak jsem ho naučila aby dával mamineče pusinku na čeličko a tak ji dával často sám od sebe. Že od nás odešla do nebička, že ztratil maminku navždy to jeho rozumek ještě nechape.

Dosud šťastné dítě. Já se budu snažit abych Ti moje zlatíčko plně nahradila tu lásku mateřskou je-li to vůle Boží a bude-li mně dana ta milost smíti Tě vychovati.

7. V. 33. Jiříček je na Čeladné všichni ho mají rádi. Adelka má radost z toho když mu může říct: „Já budu žalovat“ a on na to honem „co jsem udělal“? Směji se mu proto všichni.

25. V. Už je doma, ale naučil se na Čeladné volat „Ježíš Maria“. Já mu povídám, že to nesmí to že se smí jen modlit ať raděj řekne Jerúsalem. Na druhý den to tak chce řeknout, ale nemůže si na to slovo vzpomenout. Dá hlavičku do ručenek a vzpomína nahlas jak se to pravi babinko jak se to prosí no ... bábinko řekni mi to. Já nevím co Jiříčku. víš bábinko Je, Ježíš – ne no jak. Já na to Jerusaleme? Ja Jerusaleme!!!

Někdy řekne babinko slyšíš? Slyším. Ale nedbaš že. Musíme si dat velice pozor na řeč. Modlí se k Anděličkovi: Anděličku opatruj babinku, Lidušku, tatinka, tetu a tiliku sralu pekařsku.

Čím budeš Jiříčku? Panem velebným – dřív říkal panačkem jak mu to sestřičky v Zábřehu řekly, ale teď říká panem velebným.

VII. Dívá se oknem a vidí kozičku. Volá mně ať se teř na ni podívám a pravi. Babinko pravda kozička má střík ne čuraček. Já přisvědčuji a on na to proč babinko já teř nemám střík.

Jednou večer když lula ptá se proč tak čuram do nočníčka. Já mu vysvětluji, že pil vodičku a ta musí zase ven do nočníčka.

VIII. Byl s tetou na St.H. byl hodný a všichni ho měli rádi. Když Miminka byla 2 dni na Kavalčankách zůstal u stařenky, ale večer nechtěl s nikým spat, že on bude spat sám, že se neboji. Spával na půdě a sám tam byl a nebal se.

Přejelo ho kolo, ale jen tak protože se mu nic nestalo jen umazaný byl. Přišel nahoru ke mně a plakal že ho kolo přejelo. Já na to že ho andělíček neopatroval že se asi k němu nemodlil. Když vidí, že jede kolo ať řekne „anděličku opatruj mne“. Od té doby když vidí kolo jet už z daleka volá „anděličku opatruj mně“ a utíka a vyhyba se tomu kolu anebo motorce.

20. VIII. Jeli jsme spolu na Sv. Hostyn a s nami jely také i sl. Podběrové. Když jsme už na kopci skorem tu začínaji žebraci, kterým dává sl. Anča peníze, vlastně dala penízky Jiříčkovi a ten je má dáti žebrakovi. Ten první ještě pod kopcem mu pěkně děkuje a že ať počka že mu něco zahraje (*na gramofon*). Byli ti žebračci všelijaci z kterých měl Jiříček i strach a tak říkal Anči. Ančo dej ty penízky. Přišli jsme k P. Marii pomodlili se a poklonili se ji a pak šli hledat nocleh. V poutním domě jsme se setkali se sl. Zamazalovou a Jiříček se ji pta „kde máte Stelu?“ Šli jsme pak na sv. požehnání a klekli sobě zrovna u oltáře. Jiříček si popošel ještě více do předu aby viděl jak vel. pan to všechno děla s tím kadidlem. Když jsme šli spat to se mu všichni ve světnici smáli, protože jak se ptal kde ta slečna leze tam nahoru tu mu jedna paní odpovídala, že jde jako slepička na řadu. On se tomu srdečně zasmal a pořad pokukoval zda už ta slepička tam na té řadě už spí.

Karl Ferdinand Germann Josef Richter

Karelus, neboli strýc Karel

Narodil se 5. února 1911 ve Struhaři okres Karlovy Vary. Jak již bylo dříve zmíněno.

Čas plynul, děti rostly a ve dvacátých letech dvacátého století, kdy je synovi Karlovi 15 let, řeší babička co s klukem. Karel odjíždí do Turína v Itálii. Jede do učení v zámečnickém řemesle a je to jakési nouzové řešení, ke kterému babičce pomohla kongregace Salesiánů³⁶⁾. Babička byla velmi zbožná a to jí určitě pomáhalo vyřešit spoustu krizových životních situací. Tak se asi k těm Salesiánům Don Bosca dostala. I dnes tato kongregace existuje a její sídlo je nadále v Ostravě a věnuje se hlavně problematické mládeži. Avšak strýc Karel (*můj strýc*) si v pozdějších letech nejednou postesknul nad tím, že musel opustit domov a odjet do Itálie. Měl to v sobě nějak zafixované, že mu tím bylo ublíženo. Inu v patnácti a jet takovou dálku do světa. Je to i v náznaku vyjádřeno v jedné pohlednici, kterou své mamince posílá z Turína.

„Ti posílám fotografii z naše dílny ale to je fotografované před 5 ti lety proto mně tu nehledej bys mně nenašla. Se tu vidí pouze ti co dělají na lavce, stroje a kovárna se tu neuvídí. Je tu vyfotografován i zastupce mistra je vedle asistenta s čepku na hlavě kterého ještě pořad máme. Ti zasílá tvůj nastotiskrát tě milující tvůj syn Karel.“

Lístek byl adresován na Teresii Richtrovou, Mar. Hory, Palackého 189.

Dnes ne nezajímavá adresa. Abych zjistil, kde to bylo, podíval jsem se do mapy na internetu a doufám, že se v názvech ulic toho mnoho nezměnilo. K mému překvapení a mírnému zděšení se jedná o hodně diskutovanou lokalitu přednádraží, kterou uvedli do stavu novodobého surrealismu naší nepřizpůsobiví spoluobčané!

A též zůstal po babičce v krabici s dokumenty jeden dlouhý dopis, ve kterém popisuje strýc Karel zajímavý zážitek, kterého se mu dostalo při pobytu v Římě, v Itálii. Dopis je opsán pro zajímavost doslova i se svéráznou gramatikou:

„Pondělí 3. VI. 1929.

Mši sv Jsme měli v Katakombach sv Callista. Zase jedna věc kterou bys si přála viděti 40 km co je podkopano, pouze 18 km co se může prohlížeti a

ostatek není ještě upravené protože je to nebezpečné prohlížeti. Po mši sv jsme měli snídání u fratu (*bratří, pozn. autora*) nam tam přichystali kakao vyrobené od nich a kusek chleba. Jak jsme šli nazpět jsme se stavili na místo kde se zjevil Petrovi Ježíš Kristus. Quo Vadis. Kde jdeš a pak jsme šli prohlížeti musea různé kostely které jsme cestou potkali a pak na oběd. Po obědě se šli trochu vyspat takže o pěti hodinách jsme se již nacházeli na dvoře sv Damoso u sv Otce (*Pius XI. 1922-1939, pozn. autora*) kde jsme již zase všichni t. j. Všechny ústavy salesiánské které pěšky zdaleka nebo blízka sv. požehnání. Bylo tam ani nevím kolik biskupů a tři kardinále po dosti dlouhé rozmluvě nám dal sv. Otec již po druhé sv. Požehnání. A nám říkal že žehná všeco to nad čím myslí nás a všeco to co chceme mítí požehnané. To se rozumí že jsem na Vás všeckých vzpomínal a tak to sv. Požehnání plátí i tak jak by jsi šla i do Říma. To již je velká věc dostatí se do toho dvora a dostatí tak sv. Požehnání. No a potom všichni jsme se vrátili na večeři a pak jsme se podívali ještě trochu po městě tak že jsme zase ulehli po 11 hodině.

Úterý 4. VI. 1929.

Mši sv. Jsme měli v kostele sv. Ludvika kde jsem vzpomínal na Mimču (*mladší sestra Marie, mamka Autora*). Kostel též moc pěkný. Před snídaním jsme si ještě prohledli světnice kde ten svaty byval t. j. sv. Ludvík. Potom jsme šli do kostela sv. Jana který je moc pěkný a tam jsme konali ještě cvičení Jubilejní totiž poslední a potom jsme šli do jednoho musea misionářského. Tam zas bylo pěkných a cenných věcí jsme to neměli ani čas se na to dobře podívatí. Po prohlídce oběd, odpočinek, takže zase o 5 hodinách jsme se nacházeli vedle Říma t. j. Vedle města kde se bude slavit nový salesiánský dům. Bylo přítomno pět kardinálů po posvěcení toho domů jsme šli ještě do jiného salesiánského domů kde jsou pouze zahradníci, mají tam ohromnou zahradu je jich tam sto. Po prohlídce jsme spěchali na večeři. Takže o 1/210 hodině jsme začli dati koncert. Takže jsme nemohli dřív jit spátí jak 3/412 t. j. Skoro o půl noci.

Středa 5. VI. 1929

Mši sv. Jsme měli tam v tom ústavě kde jsme dali koncert. Po snídání jsme si zašli na hřbitov, jsme také byli u hrobky sv Otce IX. A pak jsme šli na oběd, odpočinek takže zase o 4 hodinách jsme se nacházeli u sv. Otce pouze

ti co jsme z našeho ústavů to je my chovanci a představení. Jsme se tam postavili do tych světnic papežských. Takže za krátký čas obcházel svatý Otec kolem nás všeckych a nám podával ruku k políbení. Vidíš jakou čest mám jsem polibil ruku sv. Otci to se tak brzy každému nepodáří. Potom mu tam zaspívali a pak nám udělal kázání dosti dlouhé. Jak jsem z tamotut odešel jsem v sobě něco zvláštního. Pak na večeři a potom jsme si šli poslechnout koncert do ústavu který tam dali takže zase po 11 hodině jsme ulehli celý týden před 11 hodinou jsme nešli spát.

Čtvrtek 6. VI. 1929.

Mši sv. Jsme měli v kostele Panny Marie pomocné. Snídání a pak jsme šli do jednoho kostela se může říct nejpěknější z celého světa kostel sv. Pavla. Podlaha stěny všecko z mramoru a bude asi tak velký jak dvakrát váš kostel v M.H. (*Mariánských Horách, pozn. Autora*) a pak jsme šli na oběd. Po obědě jsme si všecko přichystali do pořádků takže o 3 hodině jsme se šli podívat do zoologické zahrady a do jednoho velikánského parku pak do jednoho kostela a prohlídka trochu městem a pak na večeři takže o ½10 hod. Jsme zahráli ještě dva kusky v tom ústavě a dali zbohem a hrající jsme odcházeli na nádraží. Takže trochu unavení z Říma jsme vyjeli o ½12 hod v noci. Druhý den o ½8 hodině jsme přijeli di Spezie kde jsme se cestou stavili. Jsme tam byli na mši sv. v jednom ústavě salesiánském, na snídání a potom jsme si šli prohlídnout přístav který tam je dosti veliký. Jak jsem tam uviděl ty velikánské lodě uviděl, do mě vėjo zase něco nového. Jak viš že jsem toho žádal již od malíčka a ne potom ještě když to mám před nosem. Po prohlídce jsme šli na oběd takže o ½1 hodině v poledne jsme ztamotut vyjžděli. Do Turína jsme přijeli o 7 hodinách před kostelem nás všichni očekavali a radostně nás přijali. Bylo viděti změn na kostele protože bylo skorem všechno připraveno k tomu velikému osvětlení na tom našem kostele.

V neděli 9. VI. 1929.

Bylo tolik lidí v Turíně že člověk ani nemohl přes ulicu přejíti zvláště tam kde se pohyboval průvod a kde přenášeli Don Bosca. (*zřejmě u příležitosti Blahořečení 1929 papežem Piem XI.2. Června, pozn. autora*). Měl velice pěknou rakev. Bylo přítomno 60 Biskupů a 6 kardinálů. Jsi již viděla tolik biskupů a

kardinálů? Jak přijížděla rakev tak se osvětlil celý kostel měla bys to viděti. Přijel tu i Don Stuchlý a dávám mu balíček pro tebe kde se nachází tři růženečky 2 knížky fotografií a pak 5 medailii, které jsem nechal všecko posvětit od sv. Otce krom těch fotografií. Obrázek v kově sv. Terezy Ten růženeček co je pro tebe, je tam křížek v kterém je trochu země z katakomb. Tu medailii pro pana Faráře jestli ji mu chceš dati tak mu ji dej jestli ne tak si ji nech. Ten balíček pošle Don Stuchly z Moravy je to lepší a myslím že i dříve dojde. Teď tu máme pondělí, úterý a středu volnu nepracujeme tak se trochu vylenošíme, je tu teď i horko člověk nemá tolik chuti do toho pracování teď. Nezlob se že jsem v tom udělal tolik chyb a že to je tak naškrábané. Nevím jestli s tím dopisem budeš zpokojena. Pozdrav mi vše známé a příbuzné zasílá tobě tvůj milující a líbající syn

Karel.

Ti zasílám ještě dvě medalie a dej tomu komu chceš, tvým nejdrahším, nebo si je podrž ty.“

Pobyt v Turíně strýc Karel ukončuje předčasně. Jak dlouho tam pobyl, nevím přesně. Pobyt musel ukončit, protože onemocněl, nejsem si jistý, ale mám dojem, že dostal zápal plic. Vzpomínám si, že kdysi vyprávěl, že se uhnal při fotbale.

Na strýce Karla si rád vzpomínám. Já jako kluk jsem chodil několik let i dvakrát týdně, kolem, kde bydleli s tetou Jarkou, do houslí. Z Hulvák na Blodkové až do Mariánských ke kostelu. Jednou, to si vzpomínám, mi dal hlavolam se slovy, že se mám ukázat až to vyluštím. Když jsem se dlouho neukázal, tak mu to bylo divné a vzkázal mi po našich, co se děje, ať se stavím. Dávno zapomněl, že mi dal ten úkol a já jsem to pochopil tak, že nemám dříve chodit, až to vyluštím. On měl z toho potom legraci. Myslel asi, ať se ukážu a pochlubím se, že jsem to dokázal. Karel s Jarkou, jak jim naši říkali, byli naše nejbližší rodina. Stýkali jsme se velmi často. Od dob, co mi paměť sahá. To jsme ještě bydleli u Škrabánků v polach, jak se říkalo. Dospělí hrávali taroky a my děcka, já a dvě sestřenky, dcery strýce Karla a tety Jarky jsme si hráli po svém. Nejraději jsme měli v létě návštěvu u strýce na zahradě v Třebovicích. Nezapomenutelná byla „zmrzlina“. V uvozovkách proto, protože to

vlastně zmrzlina nebyla. Ale naše babička (*Richtrová*) uměla udělat, jak ona tomu říkala, pěnkku. To bylo něco našlehaného z bílku, uvařené krupice, a hlavní ingrediencí byly jahody ze strýcovy zahrady. Pak se to v baňce na mléko spustilo do studny, aby se to ochladilo. A dramatické bylo to čekání, až už se to bude podávat. A bylo to moc dobré, i když to mělo ke zmrzlině hodně daleko, zejména teplotou. Prstíčkem jsme zbytky vylizovali.

Na naší svatbě, tj. Ingridka a já, nám byl strýc Karel za kmotra. Měl tehdy auto, myslím, že to byl Spartak. Páru svatebčanů při tom také svezl. Ale proč to vzpomínám? Je to veselá historka, tak proč nepřidat?

„Ráno vstanu, nervózní, asi jako každý ženich. Prvním překvapením byl pohled do zrcadla. Jak jsem si den předem umyl hlavu, abych ráno nezmatkoval, a aby mi vlasy moc netrčely, připlácnul jsem si vlasy rukou a uložil jsem se na polštář ke spánku. Co z toho vzniklo by ocenili dnešní rokeři. Druhý šok jsem zažil, když jsem si šel do květinářství pro kytici. S omluvou, že gerbery, které jsem si objednal, nedovezli, mi paní květinářka vrazila kytici růží. Hrůza. Temně rudé růže a sem tam listy měly cákance, vypadalo to jako od bláta. Jak komunistovi na hrob. Když jsem s tím přišel domů, mamka sice neomdlela, ale rozzuřila se tak, že popadla kytici a šla ji květinářce vrátit, nebo také možná omlátit o hlavu. Zapomněl jsem se zeptat. No a tak jsem zůstal bez kytice. Naštěstí přijel strýc Karelus (*tak jej oslovovali v rodině*). A začal se řešit problém kytice. Když ale došlo na to, že mu na zahradě, dříve již zmíněné, zrovna kvetou lilie, máti rovnou ožila (*lilie a Sv. Antoníček, asi*) a přestala uvažovat o čemkoliv jiném. Strýc akorát lakonicky konstatoval, že si nevzal klíče od zahrady.

„Ale co. Převleč se a přelež přes plot“, řekl. Jak jsem už byl v parádním, tak honem do tepláků, „a po cestě sežeňte ještě nějaký asparágus!“, dodala mamka.

Pro jistotu jsem toho natrhal více, aby bylo z čeho vybírat. Asparagus se nám naštěstí podařilo sehnat a kytice byla na světě.

Stihlo se všechno včas, i pro nevěstu dojet. Pro změnu ale, jak nás už nevěsta (*Ingridka, žena moje, pozn. autora*) vyhlížela z okna a uviděla ten pugét, šla málem ona do mdlob. Naštěstí neřekla NE. Řekla ANO! Po létech mi došlo

v čem že byl asi zádrhel. Až jsme sami měli děti a začalo být velkou módou asi už i tehdy, nosit na konci školního roku při předávání vysvědčení kytice ... Vždyť já se ženil těsně po konci školního roku, 4. července, a tím pádem byla tehdy všechna květinářství vypleněna. Inu, soudružka učitelka a dobrá známá květinářky měla samozřejmě přednost před nějakým vykuleným ženichem. Ne? Nevěsta s liliemi byla báječná, dodnes na to se „slzou v oku“ vzpomínáme. Trochu mě ale převezla jedna naše kolegyně z práce, která nevěstě blahopřála s kyticí gerber. No jó, ona měla sestru v zahradnictví a o tom jsem neměl ani tušení.

Marie Richtrová

Narodila se 16. února 1914 v obci Niedzica, dnes v Polsku,

jak již bylo zmíněno dříve v kapitole o putování dědy s rodinou po Rakousku-Uhersku.

Moje maminka Marie Lasáková rozená Richtrová, byla nejmladším dítětem mé babičky. Již několikrát jsem se o mamce zmiňoval na předchozích stránkách. To vždy v souvislosti s rodiči či ostatními sourozenci.

Jak ale začít pohledem dítěte (*dnes 72 letého*). Určitě by se našlo tolik událostí a příběhů, že by vydaly na celou další knihu. Abych však na konci mého vyprávění čtenáře, co se až do těchto míst dočetli, příliš neodradil, pokusím se o jakýsi zhuštěný pohled, či nadhled.

Komu, kdy a kde se narodila, už víme. Vyrůstala v poměrech, jak také víme, ne dosti utěšených. Jestli poznala velkou bídu? Se neví. Díky babičce bylo o ni postaráno v mezích možností, jak babička určitě nejlépe věděla. Rovněž doba nekladla na prosté lidi tak velké nároky. Málo si vzpomínám z vyprávění, že snad jejím snem bylo studovat na učitelku. To ale asi nešlo. Tak vím, že se nakonec v nějakém krejčovském saloně vyučila dámskou krejčovou. V období za války a po ní si přivydělávala šitím. Říkávala, že byla vyučená na kabáty. Nakonec měl ale pan mistr k mamce jakési zásadní výhrady, že prý mu okopírovala jakýsi model. Tak se s ním musela rozloučit.

Co dál? Nevím. Mamka se vdává v roce 1940. Byla válka. Našli si s tatškou podnájem u Škrabánků, to bylo v Hulvákách (*Ostrava XX*), na Golové 20, nebo Fibichové 1. Jak libo.

*Můj rodný dům,
moje mamka,
já v kočárku*

Byl to dům na rohu ulice a pošťáci trefili, i tak, i tak. Naši bydleli v podnájmu i s babičkou – Tresii Richtrovou. Byt byl docela skromný jak si vzpomínám. Kuchyň, ložnice, kamrlík, jak se tehdy říkalo malému pokojíku, kde spávala babička a docela slušně veliká spížka. Vodovod, společný pro tři partaje na chodbě. Koupelnu nahrazovaly dřevěné necky v kuchyni, které naši položili na dvě židle, asi jenom pro mne. Jak se koupali naši, tak u toho jsem nebyl. Ještě si vzpomínám, že v tom kamrlíku, co v něm bydlela babička, bylo rádio. A ještě si vzpomínám, že ve spížce byla velká plechová krabice od Hašlerky. Taková modrá, s obrázkem lucerny jako od „broučků“. V krabici mamka přechovávala cukr, který se pak používal při zavařování ovoce. No a ještě si vzpomínám na velký pekáč v regálu, co v něm bylo doma vyrobené mýdlo. A to mi moc nevonělo. Událost se společným vodovodem na chodbě si už vzpomínám jenom z vyprávění.

Bylo to za války, já byl batole, sotva jsem se naučil chodit.

Mamka postavila kýbl, do kterého se nabírala voda na výlevku pod kohoutkem s vodou,

nechala otevřené dveře na chodbu, aby slyšela, jak se kýbl plní a ... Z důvodu požární ochrany stávaly na chodbách kbelíky plné vody a bedny s pískem. Já prý měl vyběhnout na chodbu. Písek mě asi příliš nezaujal a věnoval jsem asi větší pozornost kbelíku s vodou. No a údajně to dopadlo tak, že jsem v tom kbelíku skončil, ale hlavou dolů, nožičkami nahoru. Takže, moje první potápěčské křtiny.

Ještě si vzpomínám, že jako dítě jsem se rád houpával na houpačce připevněné na horním trámku zárubní dveří mezi kuchyní a ložnicí. A ostatní hračky, těch bylo poskrovnu. Hlava koníka na dřevěné tyči s kolečkem dole, ale s tím jsem si nehrával. To byla asi vzpomínka babičky, jak měla na vychování Jiříčka, syna tety Eli, jak jsem se zmiňoval dříve. Ale babička byla šikovná

a tak jsem spával s koníkem a kočičkou. Byly to hračky ušité ze zbytku látek asi podle nějakých šablon, které tehdy vycházely v různých časopisech. A měl jsem i oblíbené knížky, z nichž si dodnes pamatuji, že hlavním představitelem byl Kulihrášek a jeho kamarád jezevčík pajda. Hlavně mi utkvěl v paměti jeden příběh, který se jmenoval Kulihrášek na dně mořském. Ona to byla vlastně knížka hlavně s obrázky, jak se tomu dneska říká „komiks“. Nebo v hlubinách

mořských, kdo si to má pamatovat? Jenom vím, že stál na takovém útesu, co se s ním utrh, no a co tam bylo v tom moři zajímavých věcí? Naštěstí jsem měl v dospělosti možnost si to zopakovat, zajímalo mě totiž potápění. Pokřtěn ve kbelíku jsem byl, jak jsem se zmínil, naučnou literaturu jsem již jako dítě měl také dávno prostudovanou, zbývalo jen si pořídít brýle, šnorchl a ploutve.

Nějak jsem se rozpovídal o sobě a měl bych pokračovat zase něco o mamce. U Škrabánků jsme se šťastně dočkali konce války. Této části Hulvák se tehdy také říkalo „V polach“. Zmiňuji se o tom proto, že naši měli vždycky pronajato kousek políčka a, i když jsme bydleli ve městě, tak naši nezapomněli odkud vzešli. Táta se už také sice narodil ve městě, ale děda z tařkovy strany pocházel z vesnice a byl zaměstnaný na šachtě ne jako havíř, ale jako důlní tesař. No a bydleli v havířské kolonii, a měli kousek pole u Odry, v kolonii oplocenou zahrádku s chlívkem a kozou. Skoro jako na dědině. No tak na políčku se pěstovaly hlavně brambory a také zelí. S babičkou jsme byli čtyři, jen tak pro zajímavost, a na zimu se u nás vždycky „tlačilo“ zelí. Do bečky se vešel metrák jak táta říkával. To byla jeho doména. Za války a možná už také později, si vzpomínám, že jsme měli před barákem postavenou králíkárnou a tak jsme si mohli přilepšit občas i nějakým tím masem. Když jinak ho moc nebylo. Maso v té době bylo, ale akorát na lístky.

Po nějakém čase se naši přestěhovali do jiného podnájmu, ke Kydalkům. Táta p. Kydalkovi pomáhal domek stavět a ten nám potom umožnil obývat přízemí v jednopatrovém domku s podkrovím. Na tehdejší dobu, koncem čtyřicátých let dvacátého století, byl domek velmi moderně vybavený. Nebylo to daleko od původní adresy, bylo to na Blodkové. Naše ulice sousedila s Vítkovickou kolonií. Láska k „rodné hroudě“ mamce zůstala, i kousek políčka a občas, jak mi teď vytanulo na mysl, i něco navíc. Někde si z vesnice přivezla živou husu. Ta přebývala v prádelně, která byla ve sklepě v dřevěné bedně na dřevěných hoblovačkách, a mamka ji krmila šiškami. Jak jsem byl pravil, domek byl docela moderní. Vytápění bytu spočívalo v naládování koksu do litinového krbu v předsíni. Kouřovod pak procházel kachlovým krbem v obývacím pokoji a dále krbem v ložnici. No a v tom krbu se právě sušily ony šišky pro husu. Mi to strašně vonělo. A huse to asi také tím pádem muselo chutnat.

V novém bytě byla velká kuchyně s kamny na pevná paliva. V kamnech byla trubková podkova kolem ohniště, spojená se zásobníkem vody v koupelně. To byla věc! Od necek k vaně s teplou vodou. Tu velkou kuchyni s kamny vzpomínám proto, že se zde odehrávaly zajímavé věci. Babička i mamka byly vyhlášené kuchařky a hlavně cukrářky. Jak nejednou vzpomínaly, tak už za první republiky zásobovaly nejednu akci a nejeden ples cukrovím a dortami. No, a protože jsme se byli přestěhovali do nového bytu po válce a s potravinami to bylo všelijaké, vzpomínám si, že když se pořádal například ples školy, do které jsem chodil, tak se udělala sbírka a každý přinesl od potravin co měl. Někdo mouku, někdo vajíčka a z „Unry“³⁷⁾ si vzpomínám na hroudu jakési světlé čokolády a asi litrovou láhev rybího tuku. A peklo se všechno možné. A já dělal krabičky z papíru, do kterých se cukroví pak v tombole ukládalo. Kromě toho uměla babička i „Hořické trubičky“. To byla strašně velká dobrota. A to dělala tak, že na sporáku, na horní plotně, oddělala kolečka, pod kterými bylo otevřené ohniště. K pečení trubiček sloužily speciální kleště. Dvě litinová kola o průměru asi 25 cm, přinýtovaná na dlouhých kovářských kleštích. Připravené lívancové těsto se nalilo do otevřených kleští mezi kola a kleště se položily nad odkryté ohniště. Časomíru měla babička velice speciální. Na okraji kuchyňského sporáku byla kolem dokola připevněná chromovaná

trubka, na které se sušily utěrky. No a na konec té trubky pověsila babička růženec a po odříkání růžencové modlitbičky kleště převrátila a po dalším posunutí růžence o jedno zrníčko kleště otevřela a hned zatepla navinula upečenou placku na dřevěný váleček. A bylo to. Napečené trubičky pak byly uloženy do papírové krabice, asi jako krabice od bot, a zase uloženy do krbu, aby byly v suchu. A opět byl byt provoněný, tentokrát skořicí.

Co se ale jednou nestalo. Ve spíži již dlouho byla uschována asi litrová sklenice, jak jsem se dříve zmínil, dar od UNRY, rybí tuk. Prý je to zdravé, ale chuti nevalné. Co s tím? Mamka s babičkou tehdy asi daly hlavy dohromady a našly řešení. Kdo by neměl rád bramborové placky? Ale na rybím tuku? Kdo to nezažil na vlastní kůži, neuvěří. Naštěstí to nebylo v zimě. Všechna okna, dveře, co se dalo, otevřené. Celá ulice naopak, všechny dveře, okna a co se dalo zavřené. Ruku do ohně za to nedám, ale řekl bych, že i když se u nás doma nesmělo na jídlo nikdy říkat fuj, a když někomu upadl krajíc chleba, musel ho políbit, ty placky snad odmítnul i taťka. Možná i babička. Ta už, pravda, rybí tuk asi nepotřebovala, už nebyla nejmladší.

To byla doba mého dětství. Z dnešního pohledu to byla doba opravdu jiná. Jak už to tak bývá po všechny věky, že co bylo, bylo, a zpravidla to bylo vždy jiné. A někdy hodně jiné.

Na jednu stranu jsem měl velkou možnost poznat naši rozlehlou rodinu o prázdninách, což bylo pro mě vždy příjemné zpestření. A měl jsem i jako dítě velkou volnost. Přišel jsem ze školy, prásknul aktovkou (*tehdy se batůžky nenosily, pozn. autora*) a do večera o mně doma nevěděli. Rád jsem drandil na kole po Hulváckém lese a v létě jsem byl velmi častým hostem koupaliště tamtéž. V Hulvákách jsme měli dvě fotbalová hřiště. Tam jsem zavítal občas. Na fotbal jsem byl jaksí nemotorný, tak mě vždy postavili do branky. No a v zimě, kde byla nějaká kaluž, tam se bruslilo, nebo se chodilo na „popelák“ sáňkovat.

Pochopitelně, že se ta moje aktivita nesetkala vždy s kladným ohlasem doma. Jednou, bylo to v parném létě, lítali jsme s klukama z kolonie jen tak, v trenkách. Po kolonii (*vítkovické*) rozvážel starý Klásek uhlí a měl za malým nákladářkem ještě dvoukolový nákladní přívěs. Co nás mohlo lepšího

napadnout, než že jsme se na ten přívěs pověsili a měli jsme z toho správný klukovský zážitek. Jenže. Jak jsme se po několikráte již tak svezli, nedošlo nám, že už všechno uhlí je pryč a milý Klásek se rozjel nějak rychleji. Já dostal strach a pustil jsem se. Jak to mohlo dopadnout? Cesty byly tehdy škvárové, já jenom v trenýrkách, (asi červených)? Domů jsem se dostal, ani jsem nevěděl jak. Když mě mamka spatřila, první, co bylo, jsem dostal výprask. Pak mě hodila do vany. Voda byla nahřátá, jak jsem se dříve zmínil pomocí topeniště v kuchyni. I v létě se tam muselo zatopit, aby se voda nahřála. A začala mě drhnout. Ta škvára musí pryč! Cedila mezi zuby. Já řval, až sousedé opět asi okna zavírali, jako u bramboráků na rybím tuku. No a nakonec, další den, doktor Rusek konstatoval: „Asi to bude slabý otřes mozku!“

S tou škvárou na ulici si vzpomínám ještě na jednu událost, kdy při běhání za balonem jsem upadnul a zadřel si takový větší kus škváry pod kůži na kolenně. Nic moc příjemného. Škváru jsem vyloupnul a zbytek šel ošetřit domů. K doktorovi se šlo až druhý den a ten mamce vyčínil, že jsme měli přijít hned. Že to bylo na sešívání. Teď už se s tím nedá nic dělat. Tak mi převislou kůži nadzvednul pinzetou, a ... ustříhnul! „No, no, hrdino!“ A bylo to.

Na jednu stranu jsem měl vlastně velkou volnost a na druhou stranu mě zase někdy ničila rodičovská přepečlivost, což je snad normální generační problém. I zde se rodiče projeví fajn, že mě pustili v patnácti do světa, na školu, na internát. Byvše jedináčkem, měli jistě oprávněné obavy. Ale přežili jsme to. Babička to pravda nesla asi trochu hůř, protože měla obavy, aby se ze mě nestal úplný neznaboh. V jednom dopise, který jsem našel v jakési hromadě lejster, píše taťka babičce, že by byl rád, abych si vybral sám, co v životě chci.

Nakonec při podrobnějším hledání a listování v korespondenci, tentokrát z taťkovy pozůstalosti to bylo možná i trochu jinak. Bylo to v době, kdy jsem ještě pobýval s rodiči, asi rok před tím, než jsem odešel do školy v Rožnově. Babička bydlela u nás, co si pamatuji. Někdy, jak už to v mezigenerační diskusi bývá, to i trochu jiskřilo. Asi. Z doby, kdy jsem chtěl citovat onu výše zmíněnou korespondenci, si toho pamatuji málo. Pro to, co se dál událo, by snad za zmínku ono citovat stálo.

Ponorka

Tak jsem nazval onu kapitolu, protože se dnes tomu tak běžně říká a domnívám se, že každý bude vědět o čem je řeč. Hledání řešení asi nebývá nikdy snadné. Citaci obou dopisů – babička píše tátovi a táta jí odpovídá – nepíšu v přímé řeči, jsou to ale doslovné přepisy. A z dalšího vývoje vztahu v naší rodině jsou asi dost podstatné. A nebo ne? Neuvědomuji si přesně, kdy se babička odstěhovala od našich. Ne do Nového Jičína k sestře Adélce, jak píše dále v dopise, ale do Mariánských Hor, kde bydlela naproti, přes cestu, poblíž jejího syna Karla.

Dopis babičky zeti Karlovi

Milý Karle!

Bude Ti asi divným, že píšu jen Tobě. Po posledním pobytu u Vás poznala jsem, že Vám nijak nechybím a chování mé dcery ke mně je mi k pláči. Mimi vždycky říká, že jsem urazné h.... Nejsem tak urazná, ale je to lítost, že mé děcko, kterému jsem dala vše co jsem měla a dělala mu radost čím jsem jen mohla, nemá pro svou matku ani jednoho vliďného slovíčka. Nejsem si ničeho vědoma, že bych ji byla kdy něčím ublížila anebo, že bych se byla kdy tak chovala, aby musela matku tak podceňovat. Omlouvám ji v duchu, že to je asi přepracovanost a že se mi to jen zda. Když však přijdu a ona mně tak nevlídně oslovi „ty jsi přišla“ a proč jsi nepsala a t. d. Tak to tedy omluvit nemohu, protože ví, že osmého v měsíci přijdu. Nikdy v životě bych své mamince tolik nevlídných slov nebyla řekla a Mimi? Buď žádné, nebo nevlídné, tak ještě kritické, ale laskavé ne. Ty jsi se mně často zastal a vzal ledasco na sebe. Jsem Ti za to vděčná. Mám ten dojem někdy, že Mimi Tvým přičiněním se převychovává a tady je snad ten kámen úrazu. Ten přerod není pro ni tak lehký. Ty ji chceš odpoutat od toho starého „kdysi“ a chceš ji mítí „dnešní moderní“. Vidíš však ve mně brzdu. Ona to ví. Často mi vyčetla, že při každé práci a všude se jen modlím a t. d. Nu ptám se – je to zločin? Ještě jsem nikomu nic zlého neudělala s tím, že se modlim. Když jsem tehdy utekla k Jarce, řekla mi, že mohu jít, že mně nikdo nedrží a že Karel je také toho mínění. Vycítila jsem, že jsi toho mínění, když jsi řekl, že chceš aby Zdeněk se stal těž samostatným. Nechci býti žádnému brzdou a proto zůstanu prozatím u Adélky a kdyby jste

chtěli odhlaste mně a já se přihlasim do Jičína.

Zapomněla jsem v legitimaci lístky do divadla a proto je příkládám. Doufám že je obdržíte.

Zdraví Vás všechny

16. IX. 1954

Babi

Odpověď táty na babiččin dopis

Milá bábi!

Předem dopisu Ti musím sdělit, že jsem Máni Tvůj dopis dosud neukázal a nemám v úmyslu ukázat. Není nutné dělat přehradu větší než je. Nesouhlasím totiž s některými částmi Tvého dopisu. Jistě mi dáš za pravdu, že když jsi se vdala, tak si budovala svou domácnost podle svého – i když se Ti to vždy snad nedařilo tak, jak by sis přála. A tak je to se všemi mladými lidmi, kteří si zakládají svou domácnost, bylo a je to i se mnou a s Máňou. Že jsem se snažil působit na Máňu, to doznávám – i když ne vždy tak úspěšně, jak bych si přál. A že jsem hodně se svých přání slevil, toho jsem si vědom. Ono, slevovat musíme všichni, hlavně v manželství, dnes já, zítra ona. Kde toho není, nemůže být oboustranné spokojenosti. Podle mého mínění soulad mezi lidmi nezávisí ani tak na vzájemně prokazovaných pozornostech (někdy neupřímných a záměrně vypočítaných), jako na tom, jak jeden druhému dovede promíjet chyby a nedostatky, skrátka odpouštět. Chybující jsme všichni, já, Máňa, a jistě odpustíš, když řeknu i Ty. Hlavní příčinu nesouladu mezi Vámi dvěma vidím v tom, že Máňa po Tobě požaduje víc, než můžeš udělat a Ty od Máně stále očekáváš víc, než je schopna Ti dát. Nezlob se bábi, že Ti to připomínám, ale Máňa je přece jen z Tvé krve a Tvého těla, řeknu vedeme a vychováváme kus Tvého já. Proto bys měla lépe než já vědět, čeho je schopna a co můžeš od ní očekávat. Pochváliš-li ji, pochválíš sama sebe, odsoudíš-li ji v čemkoliv, odsoudíš sebe. A tak je to v poměru mezi Tebou a Maňou – dcerou, mezi Maňou – matkou a jejím synem Zdenou a mezi všemi rodiči až do skonání světa. Vidím ve Zdenovi pokračování našeho života a proto přál bych si, aby se měl ještě lépe než já aby byl co nejlépe připraven na vše, co ho očekává.

Proto jsem chtěl a chci, aby se stal samostatným v jednání více než doma. Přiznám se, že jsem v tomto směru očekával i Tvou pomoc už proto, že jsi s ním byla větší část dne než já a Máňa od doby kdy nastopila zaměstnání. Je mi líto, že jsi můj výrok, že chci aby se stal též samostatnější, pochopila jinak, než byl myšlen.

A vím bábi, že Tvé rozhodnutí, odejít od nás na nějaký čas, neuzrálo během dne. Taková rozhodnutí dozrávají pomalu čas od času, jak se roztrpčenost a rozladěnost zvětšuje nebo zmenšuje. Neočekávej ode mne souhlas nebo nesouhlas. S tím se musíš vyrovnat sama. Jisté je, že s Tvým odchodem nepočítal nikdo. Máňa o Tvém rozhodnutí neví a počítá s tím, že přijedeš domů před 8. říjnem kvůli pensi. Prosím Tě o to, abys ji při té příležitosti řekla, že na nějaký čas odjedeš do Jičína. Považuji způsob sdělení Tvého rozhodnutí za lepší. Doufám, že po uvážení dojdeš k stejnému názoru.

Zdena včera přišel ze školy a musí povinně zůstat doma až do soboty. Při prohlídce ve třídě mělo 12 žáků zvýšenou teplotu, Zdena měl 37,1 – 6 proto byli posláni domů. Dnes má teplotu normální. Doufám, že z toho nebude nic vážnějšího a v pondělí budou moc jít všichni normálně do školy.

Srdečně Tě i tetu Adélku zdravím a přeji hodně zdraví. Karel

Dovětek k ponorce

Od roku 1955 do roku 1962 mám vzpomínky na to, co se dělo doma, zastřešené, spíše si vzpomínám na události, které jsem prožil ve škole, v Rožnově p. Radhoštěm na internátě a na základní vojenské službě. Asi mé vyprávění o babičce zkrátím, abych to příliš nedopletl. Poslední léta žila, jak jsem se již zmínil, v Mariánských Horách, sama, v jednom pokoji. Často ji navštěvovala vnučka Jana, dcera Karla Richtra. Pomáhala jí s úklidem a obstaráváním denních potřeb. O vzpomínkách na babičku, které mi v paměti utkvěly, jsem se již zmínil někde na počátku knížky. Vzpomínka na stoleček pro vyvolávání duchů a nebo o medailích mého dědečka, které musela odevzdat, pochází z oné doby. Přiznávám se, že jsem těch návštěv u babičky opravdu moc neměl. Dnes s odstupem času bych to rád napravil, ale budu to muset nechat na dobu, až se zase tam nahore potkáme. To bude otázek! Komu ale ty odpovědi pak zase předám ...? A tak to jde pořád dokola.

Už jenom v krátkosti

se zmíním o tom, že babička pobyla nějakou dobu v domově důchodců v Místku, kde se dostala zřejmě na základě Domovského listu, který jí byl vyhotoven v r. 1939. Do domova nastoupila v prosinci r. 1965.

Nakonec se ale podařilo naším zařídit umístění v domově důchodců v Porubě, kdy došlo k přestěhování nevím. Dožila se požehnaných 81 let bez tří měsíců. Opustila nás 25. července 1969.

Poslední vzpomínka se mi na babičku vybavuje díky fotografii, kterou si pouze pamatuji, ale zatím jsem ji nedohledal, kdy sedí na lavičce u kočárku s naším prvním dítětem, v Porubě ve dvoře domů, kde bydleli moji rodiče. Tudíž, byla vlastně i prababičkou.

»» ««

Děkuji Ti babi za pěkné vzpomínání ...!
S úctou Tvůj někdy trochu zlobivý vnuk

Zdeněk

Šak já už se nezlobím

Doslov.

Co říci na závěr? Milá rodino a všichni, komu se toto dílko dostalo do rukou a byli tak trpěliví a dočetli moje povídání až k těmto řádkům, chtěl bych z celého srdce poděkovat za trpělivost, se kterou jsem se snažil i já nějakým způsobem vstoupit do vašeho povědomí. Informace zde sdělené jsem shromažďoval z různých zdrojů a celkový dojem se může zdát být chaotickým. Přesto bych vás všechny rád ujistil, že jsem se opravdu snažil zejména o co nejuvěrnější autentičnost, kterou bych vám rád představil i na přiloženém CD disku. Samotné zpracování všech ostatních faktografických informací do knihy by zabralo mnoho stran navíc, proto jsem přistoupil i k této neobvyklé formě. Jenom doufám, že tento způsob, který vám tímto předkládám, bude pro všechny jenom dostatečně přijatelný.

Když jsem začínal se sestavováním střípků výše citovaných událostí, babiččiných poznámek a zápisků, fotografické dokumentace, sbírky rodinných dokumentů, dialogů s akterými autentických událostí, atd., ani jsem nemohl dopředu tušit, jaký literární útvar z toho všeho vznikne. Neboť, zde důrazně podotýkám, spisovatelem nejsem, jenom tu bylo to silné nutkání nezapomenout ...! Tak doufám, že když nad onou mozaikou přimhouříte oči a budete mít dostatečný odstup (*prý kouzlo roste se čtvercem vzdálenosti*), doufám, že získáte přece jenom z té mozaiky jakýsi ucelený obrázek, a o to mi vlastně šlo.

Přesto přece všechno, si dovolím ještě několik poznámek k používání samotného CD disku:

Zde budete mít možnost zobrazení zejména všech jednotlivých listů alba fotografií ve formátu HTML, na základě kterých jsem se rozhodl nějakým uceleným způsobem podat informace, které nám tyto fotografie nabízejí. Po odkliknutí každé jedné fotografie uvidíte obrázek upravený a zvětšený tak, aby se na něj dalo s alespoň trochou zálibení chvíli dívat. Ne všechny úpravy a korekce jsou zdařilé. Snaha tu ale byla, proto doufám, že mě nebudete příliš odsuzovat. Pokud to šlo, pod každou fotografií naleznete poznámku psanou babiččinou rukou. A to je právě ten okamžik, který mě přesvědčil, dát ke všem fotografiím trochu obšírnější vysvětlení. Pokud jsem měl sám co k tomu dodat, dodal jsem. Možná trochu odvážně jsem místy použil i jiné zdroje a pod číslem

k poznámce najdete na CD disku odkazy, které vám po odkliknutí přímo zobrazí podrobně zdroj. Ať dokument, nebo obrázek, nebo se vám otevře odkaz na internetu, odkud jsem informace čerpal. Na CD disku najdete i několik autentických audio snímků pořizených při rozhovoru s aktéry, ale i několik videonahrávek. Uspořádání na disku by mělo být, doufám, dosti srozumitelné a dříve narozené prosím o shovívavost. Však bude možná i dobře, že do prohlížení zapojíte i tu mladší generaci s prosbou o pomoc s ovládním aplikace. Aspoň si možná i oni uvědomí, že ti naši předkové to neměli vůbec tak lehké, ale že to měli krásné, protože, myslím si, a bez nadsázky, že měli k sobě mnohem blíže. Že i před mnoha léty bylo: „... vlastně krásně, že žili i prostí básníci, co skládali básně, co neměli mobilu, které by nás zlobili“.

Ještě jednou na závěr - přeji vám všem pěkné počtení se současným prohlížením obrázků a odkazů na počítači.

14. července 2014

A dnešním dnem končím. Však už bylo načase. Ještě korektura, redakční úprava, tisk a dokončení CD. To by mělo být hotové nejpozději za měsíc. Nejsem ještě rozhodnutý, zda vyjde další upravené vydání, protože jsem ještě nedokončil zpracování některých textů z pohlednicové korespondence a některé jiné dokumenty psané pro mně nesrozumitelným písmem. Budou-li zde nějaké podnětné informace, které by podstatným způsobem mohly podpořit již citované skutečnosti, třeba se ještě k tomu odhodlám. Nebo zařídím opravené vydání CD.

Odkazy k textu

Očíslované odkazy k textu se týkají třeba autentických dokumentů pořizených okopírováním do digitální formy a pak jejich další zobrazení, nebo možného použití informací v textu získaných z internetu, nebo přímo odkazy na internet, kde se někdo jiný podobnou tematikou již zabýval. Tyto odkazy jsou uloženy na CD disku, aby bylo možno eventuálně při čtení knihy ony odkazy prohlížet a porovnávat s textem v knize. (*Jestli jsem náhodou nekecal?*)

Třeba se vám to tak bude líbit. Kdybyste měli jiný nápad, ozvěte se. Jsem přistupný jakékoliv diskusi.

Poznámka

Než při každém novém objevu vydávat nové CD, raději jsem zvolil cestu zveřejnění novinek na internetu. Když jsem předpokládal, že čitatel bude sledovat text v knize se zapnutým počítačem, aby mohl prohlížet odkazy v knize, rovněž jsem tiše předpokládal, že bude mít zapnutý internet, protože mnohdy byly použity odkazy z internetu. Tudíž, zkuste si odkliknout odkaz:

<http://www.brumowski.czweb.org/>

Zde bude vše, a ještě mnohem více než na přiloženém CD. Internetové stránky budou mít možná jednu drobnou nevýhodu a to takovou, že vše je vloženo na free web zdarma:

<http://www.webzdarma.cz>

a proto se zde objeví několik neškodných reklam, které, doufám, nebudou příliš obtěžovat.

Tentokrát je to už úplný konec mé básně,
mějte se krásně
a slunce v duši
lépe sluší.
To přeje Vám autor ...

SEPSANÉ VZPOMÍNKY
Z FOTOALBA
TERESIE RICHTROVÉ
ROZENÉ TKÁČOVÉ
A
POSBÍRANÉ STRÍPKY
DOBOVÝCH UDÁLOSTÍ

Uspořádání textu, obrázků a odkazů z dobových dokumentů,
jakož i návrh obálky,
padá na hlavu autora, kterým je:
Zdeněk Karel Lasák, vnuk Teresie Richtrové, Tkáčové

Za korekturu textu, mimo přímou řeč, děkuji
mému bratranci a příteli, Mírku Ratajovi,
vnučkám Terezce a Marušce

Sazba byla provedena programem
Microsoft Office Word 2007 a připravena pro tisk
programem PDFCreator The FREE PDF Converter Tool

1. vydání, nákladem 50 ks ručně číslovaných výtisků
sponzorsky vyhotovil tiskařský závod
Lupress s.r.o.

Tento výtisk má číslo

